

დავით შოჭუას
სახელოების
თარორიზის
კვლევის ჟურნალი
2022

გამოცემა №3

 GCSD **TRC**

ტერორიზმის კვლევითი ცენტრი (TRC), საქართველოს სტრატეგიის და განვითარების ცენტრის (GCSD) ბაზაზე, 2018 წელს შეიქმნა. TRC საკუთარ მისიად, საქართველოში ტერორიზმისა და მისი მომიჯნავე თემების შესახებ მაღალი ხარისხის ცოდნის შექმნას, დაგროვებასა და გავრცელებას მოიაზრებს. ცენტრის მიზანია, ხელი შეუწყოს ამ თემების შემსწავლელ თეორეტიკოსებს და შესაბამის პრაქტიკოსებს, რათა ქვეყანაში ტერორიზმის და მისი მომიჯნავე მიმართულებებით განხორციელებული პოლიტიკა სამეცნიერო მტკიცებულებებსა და სიღრმისეულ ანალიზზე იყოს დამყარებული. ჩვენი სურვილია, წავახალისოთ და განვითარების საშუალება მივცეთ ხსენებული თემებით დაინტერესებულ ახალგაზრდებს, რომლებიც მომავალში გადაწყვეტილების მიმღები პირები გახდებიან. ამ მიზნის მისაღწევად ერთ-ერთ ინიციატივას დავით ჭოჭუას სახელობის სასტიპენდიო პროგრამის შექმნა წარმოადგენს.

დავით ჭოჭუას სახელობის სასტიპენდიო პროგრამა, დღეისათვის არსებული სახით, GCSD-მ 2019 წელს აამოქმედა. ჩვენი საქმიანობიდან გამომდინარე, ცენტრისთვის მნიშვნელოვანია შექმნას ისეთი შესაძლებლობები, რომლებიც საინტერესო იქნება ახალგაზრდა მკვლევარებისთვის. ამავდროულად, სურვილი გვქონდა, ეს ინიციატივა დაგვეკავშირებინა იმ ადამიანის სახელთან, რომელმაც საქართველოში ტერორიზმის კვლევას ჩაუყარა საფუძველი და ამ მხრივ, უმაღლესი სტანდარტი დაამკვიდრა. ტერორიზმის შესახებ ახალგაზრდების მუშაობის წახალისებით, გვსურს პატივისცემა გამოვხატოთ იმ ადამიანის მიმართ, რომელმაც ღირსეულად დაიწყო ამ მიმართულებით გზის გაკვალვა.

სწორედ ამ ინიციატივის თვალსაჩინო და ხელშესახებ შედეგს, წინამდებარე ჟურნალის მესამე გამოცემა წარმოადგენს, რომელიც ოთხი კვლევითი ნამუშევრისგან შედგება. მნიშვნელოვნად მივიჩნიეთ, გამოცემა დაგვეწყო ნაშრომებით, რომელიც რუსულ კერძო სამხედრო დაჯგუფება ვაგნერს გააცნობდა მკითხველს და აღწერდა რუსეთში ისეთი ულტრამემარჯვენე ძალების ბუნებას როგორცაა სხვადასხვა ნეონაციისტური დაჯგუფებები. წინამდებარე გამოცემაში წარმოდგენილი მესამე კვლევა მკითხველს გააცნობს ტერორისტული ორგანიზაცია ალ კაიდას და დაეშის ონლაინ პროპაგანდის თავისებურებებს. ბოლო ნაშრომი თალიბანის მაგალითზე მიმოიხილავს შეიარაღებული ორგანიზაციების მიერ მთავრობის ფორმირებისა და საერთაშორისო ლეგიტიმაციის ძიების პროცესს.

დავით ჭოჭუას სახელობის სტიპენდიას ცენტრი ყოველ წელს გასცემს. მომავალ სტიპენდიანტთა ნაშრომებს ჟურნალის შემდგომ გამოცემებში ვიხილავთ. იმედი გვაქვს და ძალღონეს არ დავიშურებთ, რომ ეს ინიციატივა გაიზარდოს, გახდეს უფრო მასშტაბური და მეტ ადამიანს მისცეს ამ მიმართულებით განვითარების საშუალება. GCSD-ის და პირადად ჩემი ამოცანა ყოველთვის იქნება ახალგაზრდების ხელშეწყობა და მათში არსებული უდიდესი პოტენციალის გამოყენება და დაფასება. მინდა მაღლობა გადავუხადო და წარმატებები ვუსურვო მესამე გამოცემაში გამოქვეყნებული ნაშრომების ავტორებს, მე კი მოუთმენლად ველოდები შემდეგ ნაკადთან მუშაობას!

მარიამ თოხაძე

საქართველოს სტრატეგიის და განვითარების ცენტრის დირექტორი

**ვაგნერის დაჯგუფების მოქმედების გეოგრაფიული თავისებურება
(აფრიკის რეგიონი), ჩრდილოვანი საქმიანობის ბუნება, სტატუსისა და
ლეგალიზაციის სამართლებრივი ქვაკუთხედი**

5

აბრევიატურები:	6
აბსტრაქტი:	8
შესავალი	10
ძირითადი ნაწილი	12
ლეგალურობის სამართლებრივი ქვაკუთხედი	14
ვაგნერის დაჯგუფება აფრიკაში	16
ვაგნერის დაჯგუფება ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში	18
ვაგნერის დაჯგუფება მალში	20
ვაგნერის დაჯგუფება ლიბიაში	22
PMC, PSC თუ არც ერთი მათგანი?!	24
დასკვნა:	25
ლიტერატურა:	26
გამოყენებული წყაროები:	26

**ულტრამემარჯვენე ჯგუფების მოქმედება რუსეთში: მიზნები, MODUS
OPERANDI და კავშირი ევროპულ თანამოაზრეებთან**

27

აბსტრაქტი	28
შესავალი	29
ულტრამემარჯვენეობის დეფინიცია	30
ლიტერატურის მიმოხილვა	31
რუსეთის ულტრანაციონალიზმის ისტორია და იდეოლოგიური დასაბუთება	32
თანამედროვე ულტრამემარჯვენე და ნეონაციისტური ტალღის გამომწვევი ფაქტორები	34
RUSSIAN IMPERIAL MOVEMENT/ RUSSKII OBRAZ/NIGHT WOLVES - მიზნები, მოდუს ოპერანდი, კავშირი კრემლთან	35
კრემლის პოლიტიკა ულტრამემარჯვენე მოძრაობის მიმართ	41
ულტრამემარჯვენე ჯგუფები და ევროპული თანამოაზრეები	43
დასკვნა	45
გამოყენებული ლიტერატურა:	46

**დაევის და ალ კაიდას ონლაინ პროპაგანდის პოლიტიკის ეფექტურობის
შეფასება**

48

აბსტრაქტი	49
შესავალი	50
ლიტერატურის მიმოხილვა	51
მეთოდოლოგია	55
დაფარვის მოცულობის შეფასება	56
ანტი-პროპაგანდისტული ზომები	56
მედიუმები	58
თვითთარი	58
ფეისბუქი	59
იუთუბი	60
ტერორისტული ვიდეო-თამაშები	61
დასკვნა	62
ბიბლიოგრაფია:	63

**ტერორისტული ორგანიზაციების მიერ მთავრობის ფორმირებისა და
საერთაშორისო ლეგიტიმაციის გზა: თალიბანი**

65

აბსტრაქტი	66
შესავალი	67
ლიტერატურის მიმოხილვა	68
მეთოდოლოგია	71
2020 წლის დოჰას ხელშეკრულება: თალიბების ლეგიტიმაციის დასაწყისი?	71
სახელმწიფო გადართილება და იმიჯის ნორმალიზაცია: გალის შემთხვევა	74
უკრაინის ომის გავლენა ავღანეთზე: ხელსაყრელი საერთაშორისო მდგომარეობა თალიბებისთვის?	75
შეღარებიანი ანალიზი: ავღანეთი დღეს და ავღანეთი 1996-2001 წლებში	76
დასკვნა	80
გამოყენებული ლიტერატურა:	81

ვაგნერის დაჯგუფების
მოქმედების გეოგრაფიული
თავისებურება (აფრიკის
რეგიონი), ჩრდილოეთი
საქმიანობის ბუნება,
სტატუსისა და ლეგალიზაციის
სამართლებრივი ქვაკუთხედი.

ელეონორა ჭანია

აბრევიატურები:

Private Security Company (PSC) - კერძო უსაფრთხოების კომპანია

Private Military Company (PMC) - კერძო სამხედრო კომპანია

Moran Security Group- მორანის უსაფრთხოების ჯგუფი

Slavonic Corps-სლავური კორპუსი

The Main Directorate of the General Staff of the Armed Forces of the Russian Federation (GRU) -რუსეთის ფედერაციის შიგნითა და გარე უსაფრთხოების გენერალური შტაბის მთავარი სადაზვერვო სამმართველო.

STANAVFORMED-ნატოს მუდმივი საზღვაო ძალები ხმელთაშუა ზღვაში
Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin (JNIM)- ისლამის და მუსლიმთა დამხმარე ჯგუფი

G5 Sahel - ინსტიტუციური ჩარხო რეგიონალური თანამშრომლობის კოორდინაციისთვის განვითარების პოლიტიკასა და უსაფრთხოების საკითხებში დასავლეთ აფრიკაში.

Federal Security Service (FSB) რუსეთის ფედერაციის უშიშროების ფედერალური სამსახური.

Coalition of Patriots for Change (CPC)- პატრიოტთა კოალიცია ცვლილებისთვის

Force Armée Centrafricaine (FACA)

MINUSCA (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic)- გაეროს მრავალგანზომილებიანი ინტეგრირებული სტაბილიზაციის მისია ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში

ACLED (The Armed Conflict Location & Event Data Project)

ECOWAS(Economic Community of West African States)- დასავლეთ აფრიკის სახელმწიფოების ეკონომიკური საზოგადოება

Libyan National Army - (LNA) ლიბიის ეროვნული არმია

United States Africa Command (AFRICOM)- აშშ-ს აფრიკის სარდლობა

Malian Armed Forces (FAMa)- მალის შიგნითა და გარე უსაფრთხოების ძალები

MINUSMA (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali)- გაეროს მრავალგანზომილებიანი ინტეგრირებული სტაბილიზაციის მისია მალიში

ვაგნერის დაჯგუფების მოქმედებები აფრიკაში

დაზვერვა- ხშირად, ოპერატიული სამსახურები, რომლებიც დაკავშირებულია რუსეთის სადაზვერვო სააგენტო GRU-სთან, რეკრუტირებას უწევენ ადამიანთა დაზვერვის წყაროებს, ხელმძღვანელებს, დაზვერვის, თვალთვალის და რეკონისცირების (ISR- Intelligence, surveillance and reconnaissance) აქტივებს და ატარებენ პოლიტიკურ ომს, დივერსიას და სხვა ფარულ სამოქმედო მისიებს.

ადგილის უსაფრთხოება- აკონტროლებენ ენერგეტიკულ ინფრასტრუქტურას, სამთო და მინერალების მოპოვების ადგილებს მასპინძელი ქვეყნების დავალებით, ასევე რუსეთთან ასოცირებული კომპა-ნიებისთვის, რომლებიც მართავენ აღნიშნულ ობიექტებს.

პროპაგანდა და დეზინფორმაცია-დაჯგუფება და მასთან დაკავშირებული მედია ორგანიზაციები ავრცელებენ პრორუსულ შეტყობინებებს და ნარატივებს ონლაინ აუდიტორიებისთვის, ასევე აშენებენ სავლელ ორგანიზაციებს, როგორცაა „პატრიოტული ახალგაზრდული ბანაკები“.

შეიარაღებული ფორმირება- ავარჯიშებს, აღჭურავს, ეხმარება და შესაძლებლობებს აძლევს მასპინძელი ქვეყნის უსაფრთხოების ძალებს და/ან ადგილობრივ მარიონეტულ პოლიციებს ბრძოლის ველზე ოპერაციებისთვის.

ბრძოლა- სპეციალისტები უზრუნველყოფენ ძირითადი ტაქტიკური შესაძლებლობების შექმნას სპეციალიზებული ამოცანებისთვის, როგორცაა „sniping“, ცეცხლის გახნის მხარდაჭერა, საჰაერო და პირდაპირი მოქმედებები.

უსაფრთხოების სერვისები-უზრუნველყოფს უსაფრთხოების დეტალებს ადგილობრივი ხელისუფლების მაღალი თანამდებობის პირებისთვის, მათ შორის პრეზიდენტის დაცვის წევრად მსახურებისთვის.

- 1-ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა;
- 2-მოზამბიკი;
- 3-მადაგასკარი;

აბსტრაქტი:

„ვაგნერის“ დაჯგუფებასთან დაკავშირებულ საკვლევ თემას რამდენიმე ძირითადი ამოცანა და მთავარი კითხვა აქვს. ერთ-ერთი ამოცანაა, გამოიკვლიოს „ვაგნერის“ დაჯგუფების მოქმედების გეოგრაფიული არეალი და დაადგინოს მოქმედებათა შინაარსი და მიზანი აფრიკის რეგიონის სხვადასხვა სახელმწიფოსა თუ რეგიონში. კვლევის მიზანია დაადგინოს დაჯგუფების სტრუქტურა და ჩრდილოვანი საქმიანობის ბუნება. მთავარი მიზანია, გამოიკვლიოს ლეგალურობის საკითხის ქვაკუთხედი, შესაბამისობა რუსულ კანონდებლობასთან და უპასუხოს მთავარ კითხვას- „ვაგნერი“ წარმოადგენს კერძო სამხედრო კომპანიის (PMC) ქვეტიპს თუ რუსეთის სახელმწიფოს მარიონეტულ ორგანიზაციას. კვლევისას გამოყენებული იქნება სოციალური კვლევის მეთოდები, კერძოდ დოკუმენტების, ოფიციალური განცხადებებისა და სამეცნიერო კვლევების ანალიზი; კარტოგრაფირება; მონაცემთა ვიზუალიზაცია.

რუსული წარმოშობის დაჯგუფება „ვაგნერის“ მოქმედების სანყის ნერტილად უკრაინა ითვლება, სადაც 2014 წელს ეხმარებოდა რუს სამხედროებს ყირიმის ანექსიაში. მას შემდეგ, ქსელი გაფართოვდა და გააქტიურდა იმ ცხელ რეგიონებში, სადაც რუსეთი ცდილობს მოიპოვოს გავლენები და გამოიწვიოს დასავლეთი. დაჯგუფება „ახორციელებს რუსეთის გავლენას“ მარიონეტული გზით, ასრულებს ავტორიტარული ლიდერების ბრძანებას და იკავებს სხვადასხვა ტიპის სტრატეგიულ ენერგეტიკული ხასიათის ობიექტებს. დაჯგუფების მოქმედებების გეოგრაფიული არეალი ამ ეტაპზე ასე გამოიყურება- სირია, ლიბია, სუდანი, მადაგასკარი, მალი, მოზამბიკი და ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა. ამასთანავე, პირდაპირ სამხედრო მოქმედებებშია ჩართული 2022 წლის ომის პირობებში უკრაინის მთელს ტერიტორიაზე. დაუდასტურებელი ინფორმაციით, ვაგნერის დაჯგუფება ჩართულია ყარაბაღის კონფლიქტშიც, სამხრეთ კავკასიის რეგიონში. მკვლევრები აფრიკის რეგიონს „რუსეთის საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთ პრიორიტეტად“ მიჩნევენ, სადაც ის ცდილობს შექმნას აფრიკული დამოკიდებულება მოსკოვის სამხედრო აქტივებზე და მოიპოვოს აფრიკის რესურსებზე წვდომა. სამიზნე მყიფე მთავრობის მქონე ქვეყნებია, რომლებიც ხშირად მდიდარი არიან მნიშვნელოვანი ნედლეულით, როგორცაა ნავთობი, ოქრო, ბრილიანტი, ურანი და მანგანუმი. რეგიონში ვაგნერის ჯგუფი მიზნად ისახავს „გამოასწოროს“ კომპლექსური ადგილობრივი სამხედრო და ტერორისტული კონფლიქტები, რომლებიც აფრიკის მთავრობებთან არიან დაპირისპირებაში. ისინი ასევე სთავაზობენ მთავრობებს კონტრ-აჯანყების და კონტრტერორისტული ოპერაციების ჩატარების შესაძლებლობას. თავის მხრივ, რუსეთი ითხოვს გადახდას ბუნებრივი რესურსების, მნიშვნელოვანი კომერციული კონტრაქტების ან სტრატეგიულ ადგილებზე წვდომის სახით, როგორცაა საჰაერო ბაზები ან პორტები.

ვაგნერი ფართოდ ეყრდნობა რუსეთის სამხედრო ინფრასტრუქტურას, დანყებული საერთო ბაზის გამოყენებით, რუსული სამხედრო თვითმფრინავით ტრანსპორტირებით, სამხედრო ჯანდაცვის სერვისების გამოყენებით დამთავრებული. დადასტურებულია, რომ რუსეთი მხარს უჭერს ვაგნერის ჯგუფს პასპორტების გადაცემით. როგორც ბელორუსის ბოლო მოვლენებიდან ჩანს, ჯგუფი დაკავებულია პრეზიდენტის დონის პოლიტიკური ინტერვენციითაც კი. ვაგნერის დაჯგუფების წევრთა ძირითად ნაწილს წარმოადგენენ 35-დან 55 წლამდე ასაკის პენსიაზე გასული სამხედროები, თხუთმეტი სხვადასხვა ქვეყნიდან, უმეტესად რუსეთიდან. ბრიტანული დაზვერვის მონაცემებით, არაუგვიანეს 2022 წლის ივლისიდან, ვაგნერის ჯგუფი კადრების სიმცირის შესამსუბუქებლად ცდილობს რუსეთის ციხეებიდან პატიმრების გადაბირებას. უკრაინაში ბრძოლაზე დათანხმების სანაცვლოდ კრიმინალებს სასჯელის შემცირებას და ფულად ანაზღაურებას ჰპირდებიან. შესაბამისად, მომავალში სულ უფრო გაიზრდება ის სივრცე და არეალი საიდანაც „ვაგნერი“ შეეცდება პოტენციურ წევრთა რეკრუტირებას.

დროთა განმავლობაში „ვაგნერის“ დაჯგუფება უფრო ფორმალიზებული გახდა და დაიწყო დასავლელი სამხედრო კონტრაქტორების მსგავსად მოქმედება. მედიასა და ანალიტიკურ წრეებში „ვაგნერის“ დაჯგუფება ხშირად მოიხსენიება როგორც კერძო სამხედრო კომპანია (PMC). თუმცა, ექსპერტთა ნაწილი თვლის რომ ვაგნერი უნდა ჩაითვალოს რუსეთის სახელმწიფოს მარიონეტულ ორგანიზაციად და არა კერძო სამხედრო კომპანიად, რომელიც ყიდის მომსახურებას და აქვს მეტ-ნაკლებად „მონოგამიური“ ურთიერთობები სახელმწიფოებთან. მსოფლიოს მასშტაბით „ვაგნერის“ დაჯგუფება არსად არ არის რეგისტრირებული, როგორც იურიდიული პირი.

რუსეთის კანონმდებლობით დაქირავებული პირების საქმიანობა უკანონოდ ითვლება. ფაქტია, რომ ერთის მხრივ, დაჯგუფების ჩრდილოვანი არსებობა საშუალებას აძლევს რუსეთს შეამციროს საბრძოლო ველზე მსხვერპლი და მეორეს მხრივ, პასუხისმგებლობა აირიდოს ვაგნერის მებრძოლების სისასტიკისგან, ამბობენ დამკვირვებლები. „ვაგნერის“ მოქმედებების შედეგად ზარალდება მშვიდობიანი მოსახლეობა, მნიშვნელოვნად იზრდება ადამიანის უფლებების დარღვევის ფაქტები და ადგილი აქვს ომის დანაშაულებებს.

გარდა ამისა, ექსპერტთა ნაწილი თვლის, რომ მოსაზრება რომლის მიხედვითაც ვაგნერი კერძო სამხედრო კომპანიაა, რუსული ნარატივია და ამ მიმართულებით რუსეთის მოქმედებისა საყურადღებოა, ვინაიდან ის არ ჯდება აქამდე არსებულ არცერთ სტანდარტში თუ როგორ იყენებენ სახელმწიფოები კერძო ძალებს საზღვარგარეთ. შესაბამისად, მათი აზრით ეს არის ანომალია, რომელიც უნდა განისაზღვროს და ახსნას. საზოგადოდ, უსაფრთხოების უზრუნველყოფის პრივატიზაცია მკვეთრად გაფართოვდა მსოფლიო მასშტაბით ბოლო ათწლეულების განმავლობაში. შეერთებული შტატები ხელმძღვანელობდა ამ ტენდენციას, იყენებდა კერძო კონტრაქტორების დიდ რაოდენობას და მრავალფეროვნებას ერაყსა და ავღანეთში. რუსეთის მიერ ნახევრადსახელმწიფოებრივი PMC-ების მზარდი გამოყენება, ერთი შეხედვით, შეიძლება უჩვეულო არ ჩანდეს. მაგრამ ორი რამ განასხვავებს რუსეთს შეერთებული შტატებისგან და სხვა დიდი სახელმწიფოებისგან, რომლებიც იყენებენ PMC-ს. პირველი, რუსეთმა უარი თქვა, 2019 წლის დასაწყისში, PMC-ების იურიდიულ აღიარებაზე. მეორე, სახელმწიფო აგრძელებს ნებელობითი შეიარაღებული ორგანიზაციების გამოყენებას, რომლებიც ზოგჯერ თანამშრომლობენ ფორმიან სამხედროებთან მკაფიო სახელმწიფო ინტერესების სახელით, მაგრამ სხვა დროს (და ზოგჯერ ერთდროულად) ემსახურებიან კერძო რუსი პირების ინტერესებს, რომლებიც მჭიდროდ არიან დაკავშირებული პუტინის რეჟიმთან.

შესავალი

რუსეთი აძლიერებს კონკურენციას დასავლეთთან და შეერთებულ შტატებთან აფრიკაში. თავის ასიმეტრიულ რბოლაში რუსეთი იყენებს ნომინალურად კერძო, მაგრამ რეალურად სახელმწიფოსთან დაკავშირებულ აქტორებს, როგორცაა ვაგნერის დაჯგუფება და სანქტ-პეტერბურგის ცნობილი „ტროლების ფერმა“, ინტერნეტის კვლევის სააგენტო (IRA). ორივე არის მთავარი საფრთხე დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობისთვის აფრიკაში. თავის აფრიკულ სტრატეგიაში კრემლი, უპირველეს ყოვლისა, მოტივირებულია აშშ-ს პოლიტიკის მიზნების ჩაშლის სურვილით, თითქმის განურჩევლად მათი შინაარსისა.

2006 წლიდან პუტინი ცდილობდა აღედგინა რუსეთის გავლენა და როლი აფრიკაში, რომელიც მნიშვნელოვნად შესუსტდა 1991 წელს საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ. 2015-2019 წლებში მოსკოვმა აფრიკის მთავრობებთან 19 სამხედრო თანამშრომლობის ხელშეკრულება გააფორმა. თანამშრომლობა ძირითადად ორიენტირებულია რუსული იარაღის გაყიდვაზე. რუსეთის გავლენის გაფართოება აფრიკაში ორიენტირებულია ე.წ კერძო უსაფრთხოების კომპანიების გამოყენებაზე კონტრ-აჯანყებისა და ანტი-ტერორისტული სწავლების ჩასატარებლად ადგილობრივი მთავრობებისთვის. მათი ძალების გაფართოება კონტინენტზე ხდება მიუხედავად იმისა, რომ 2018 წლის მარტიდან რუსეთმა ქირავნობა აკრძალა სისხლის სამართლის კოდექსის 359-ე მუხლით. რუსეთის ოფიციალური სამხედრო დანაკარგების თავიდან აცილებისა და, შესაბამისად, საჯარო პროტესტისა და ზედამხედველობის თავიდან აცილების გარდა, ე.წ უსაფრთხოების კერძო კონტრაქტორები კრემლს შესაძლებლობას აძლევენ დანაშაულებების შესახებ პასუხისმგებლობა თავიდან აირიდონ. მოსკოვი უარყოფს ყოველგვარ ბრძანებას და კონტროლს აღნიშნული ძალების მიმართ, რათა გათავისუფლდეს მათი პრობლემური ქცევებისგან, როგორცაა ადამიანის უფლებების სასტიკი დარღვევა და მშვიდობიანი მოქალაქეების შეურაცხყოფა. ისინი ასევე უზრუნველყოფენ მარიონეტულ ინსტრუმენტს შეერთებულ შტატებთან სამხედრო კონფრონტაციისთვის, რუსული ჯარების უშუალო ჩარევის გარეშე. მაგალითად, 2018 წელს ვაგნერ ჯგუფის დაახლოებით 300 კონტრაქტორი, შეეჯახა აშშ-ს სპეცოპერაციების ძალებს სირიაში, დეირ ელ-ზურში. მოსკოვთან კავშირში მყოფი მთავრობების მხარდაჭერის გარდა, რუსი კონტრაქტორები ასევე არიან კრემლისთვის დაზვერვის წყაროც.

რუსეთის მიერ დაქირავებული ძალების გამოყენება მოსკოვის მიზნების გასაუმჯობესებლად სათავეს იღებს 1990-იან წლებიდან, როდესაც რუსეთის კერძო უსაფრთხოების კომპანიებმა, როგორცაა მორანის უსაფრთხოების ჯგუფი (Moran Security Group) და სლავური კორპუსი (Slavonic Corps), დაიწყეს „უსაფრთხოების სერვისების“ მიწოდება რუსი ბიზნესმენებისთვის აფრიკაში. თუმცა, მოსკოვის მიერ კრემლთან დაკავშირებული კერძო უსაფრთხოების აქტორების სისტემატური გამოყენების მთავარი შემობრუნება იყო 2014 წელი, როდესაც დასავლეთმა რუსეთს სანქციები დაუწესა ყირიმის ანექსიისა და დონბასის დესტაბილიზაციის გამო. ვაგნერის ჯგუფმა - დაარსებული რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებული ძალების გენერალური შტაბის მთავარი სადაზვერვო სამმართველოს (GRU) სპეცოპერაციების ძალების ყოფილი ოფიცრის მიერ - მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა უკრაინის ოპერაციებში.

ბოლო წლებში ვაგნერის დაჯგუფების კონტრაქტორები განლაგდნენ ახლო აღმოსავლეთსა და აფრიკაში, მათ შორის სირიაში, იემენში, ლიბიაში, სუდანში, მოზამბიკში, მადაგასკარში, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკასა და მალიში. მაგალითად, 2017 წელს ვაგნერის ჯგუფმა 500-მდე კაცი გამოიყვანა სუდანის დიქტატორის ომარ ალ-ბაშირის მთავრობის წინააღმდეგ ადგილობრივი აჯანყებების ჩასახშობად. გადახდის სახით პრიგოჟინმა მიიღო ექსკლუზიური უფლებები სუდანში ოქროს მოპოვებაზე, მისი კომპანიის მეშვეობით. 2019 წლის აპრილში დამხობამდე ბაშირმა მოსკოვს წითელ ზღვაზე საზღვაო ბაზა შესთავაზა.

ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში ვაგნერის ჯგუფი 2018 წლიდან მხარს უჭერს პრეზიდენტ ფაუსტინ-არქანჟ ტუადერას სუსტ მთავრობას. მისი ჩამოსვლა დაემთხვა პრიგოჟინთან დაკავშირებულ კომპანიას მიენიჭა ალმასის და ოქროს მოპოვების ლიცენზიები. რუსული უსაფრთხოების კომპანია ფართოდ არის ბრალდებული ადამიანის უფლებების მძიმე დარღვევებში, სამშვიდობოების, ჟურნალისტების, დამხმარე მუშაკებისა და უმცირესობების შევიწროებაში. ვაგნერის ყოფნა ცენტრალური აფრიკის

რესპუბლიკის მთავრობას წინააღმდეგობაში აყენებს გაეროსა და დასავლეთის მთავრობებთან, რომლებიც სულ უფრო მეტად ითხოვენ, რომ ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკამ შეწყვიტოს ურთიერთობა რუსულ ძალასთან, წინააღმდეგ შემთხვევაში რისკავს დაკარგოს მათი დახმარება. 2021 წლის დეკემბერში ევროკავშირმა შეაჩერა სამხედრო სასწავლო მისია ქვეყანაში.

ლიბიის გეოსტრატეგიულმა მდებარეობამ ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე და მისმა ნავთობმა და სხვა ბუნებრივმა რესურსებმა ასევე მიიპყრო მოსკოვისა და კრემლთან დაკავშირებული რუსული ე.წ კერძო უსაფრთხოების კომპანიების ყურადღება. ხმელთაშუა ზღვაში მხოლოდ ერთ პორტზე წვდომით, სირიის ტარტუსის ობიექტში, რუსეთის სამხედრო ყოფნა რეგიონში კონკურენციას ვერ გაუწევს ნატოს მუდმივ საზღვაო ძალებს ხმელთაშუა ზღვაში (STANAVFORMED) და აშშ-ს საზღვაო ძალების ნეაპოლში ბაზირებულ მეექვსე ფლოტს. მაგრამ მიმდინარე სამოქალაქო ომში ჩართვისას, ვაგნერის ჯგუფმა 2019 წელს ლიბიაში განათავსა ქვედანაყოფები მეომარი ხალიფა ჰიფტერის მხარდასაჭერად, როდესაც მისი თავდასხმა მოხდა დედაქალაქ ტრიპოლზე. ქვეყანაში მოქმედი სხვა უცხოელი დაქირავებული ჯგუფების მსგავსად, ვაგნერის ჯგუფმა უგულებელყო გაეროს მიერ დაფინანსებული ბერლინის კონფერენციის მოთხოვნა, რომ დატოვონ ისინი. რუსეთმა უარყო ნებისმიერი პასუხისმგებლობა ლიბიაში ვაგნერის ჯგუფის ქმედებებზე და მათ მავნე ზეგავლენაზე გაეროს სამშვიდობო შუამავლობის მცდელობებზე.

ვაგნერის ჯგუფის უახლესი შემამფოთებელი მოქმედება აფრიკაში დაკავშირებულია მალისთან, სადაც ისლამისტი მებრძოლები რჩებიან ძლიერ ძალად, ხოლო მმართველობა ცუდი და ანგარიშვალდებულია. ქვეყანაში მოქმედებს მრავალი ჯიჰადისტური ტერორისტული დაჯგუფებისა და რეგიონალური ტუარეგებისა და სხვა თვითმმართველობის მოძრაობების კომპლექსური ნაკრები. მათ შორის არის საშიში ალ-კაიდა საჰელის ფილიალები, როგორცაა ისლამის და მუსლიმთა დამხმარე ჯგუფი, დაეში დიდ საჰარაში. საფრანგეთი 2013 წლიდან არის ჩართული მალისში სამხედრო მიმართულებით, რომელსაც მხარს უჭერენ სხვა ევროპული ქვეყნები და აშშ, ასევე აფრიკული ქვეყნები G5 Sahel-ის ერთობლივი სამუშაო ჯგუფის ქვეშ, მაგრამ ვერ მიაღწია მებრძოლების დამარცხებას. საფრანგეთი აპირებს გაანახევროს თავისი კონტიგენტი იქ 2500 ჯარისკაცამდე 2022 წელს. სამხედრო ხუნტა, რომელმაც ძალაუფლება აიღო 2020 წლის აგვისტოში, რუსებს მიმართავს. ურანის, ალმასის და ოქროს მაღაროებზე წვდომით, როგორც სავარაუდო ანაზღაურება, ვაგნერ ჯგუფის 1000-კაციანი კონტრაქტორის განლაგება მალელი ჯარისკაცების მომზადებასა და ქვეყნის მთავრობის წარმომადგენლების დაცვას აპირებდა. როგორც დასავლური წინააღმდეგობის, ისე საშინაო პროტესტის წინაშე, მალის მთავრობამ დეკემბრის ბოლოს უარყო ვაგნერ ჯგუფის ჩარევა.

ვაგნერის ფართო ქსელის ოპერირებს უკრაინიდან, სადაც ისინი იბრძოდნენ რუსეთისა და სეპარატისტულ ძალებთან ერთად, მოზამბიკამდე, სადაც ისინი დაქირავებულნი იყვნენ მეამბოხეებთან საბრძოლველად. ექსპერტების ნაწილის აზრით, ჯგუფი ეწინააღმდეგება კერძო სამხედრო კონტრაქტორის ჩვეულებრივ განმარტებას. ითვლება, რომ ჯგუფი, ნომინალურად კერძოა, მჭიდროდ არის დაკავშირებული რუსეთის უსაფრთხოების აპარატთან. ქსელის ბუნდოვანი ბუნება უზარმაზარ გამოწვევას წარმოადგენს მსხვერპლებისთვის, მთავრობებისა და საერთაშორისო ინსტიტუტებისთვის, რომლებიც ცდილობენ ჯგუფის პასუხისმგებლობაში მიცემას სავარაუდო სისასტიკისთვის. რამდენადაც მკვლევარები ამბობენ, არ არსებობს ერთი რეგისტრირებული ბიზნესი სახელად ვაგნერი. უფრო მეტიც, სახელი აღწერს ბიზნესებისა და დაქირავებულთა ჯგუფების ქსელს, რომლებიც დაკავშირებულია საკუთრებისა და ლოგისტიკური ქსელების გადაფარვასთან. ქსელის შემადგენელი სუბიექტები აღწერილია აშშ-ს ხაზინის მიერ სანქციების აღნიშვნებში, როგორც ჩართული აქტივობების ფართო სპექტრში, მათ შორის დემოკრატიის პროტესტის ჩახშობის, დეზინფორმაციის გავრცელების, ოქროსა და ბრილიანტების მოპოვების და გასამხედროებული აქტივობების ჩათვლით.

ქირითადი ნაწილი

ვაგნერის ჯგუფის დამაარსებლად ითვლება ევგენი პრიგოჟინი, დიმიტრი უტკინთან ერთად. ევგენი პრიგოჟინმა, რუსმა ბიზნესმენმა და ვლადიმირ პუტინის ახლო მოკავშირემ, 2022 წლის ოქტომბრის დასაწყისში აღიარა, რომ მან დააარსა ვაგნერი ჯგუფი 2014 წელს, რაც პირველი საჯარო დადასტურებაა. განაცხადა რომ მან დააარსა ვაგნერის დაჯგუფება, რუსეთის მიერ ლობივებული სეპარატისტების მხარდასაჭერად აღმოსავლეთ უკრაინაში. „მე ვამაყობ, რომ შევძელი მათი უფლების დაცვა, დაიცვან თავიანთი ქვეყნის ინტერესები“, - დასძინა მან განცხადებაში. მრავალი წლის განმავლობაში ბ-ნი პრიგოჟინი კატეგორიულად უარყოფდა რაიმე სახის კავშირს. მან ჟურნალისტებსაც კი უჩივლა იმის გამო, რომ მათ ბრალდი დასდეს ვაგნერის დაჯგუფებასთან კავშირზე. ახლა ის თავის თავს ასახელებს და ამის ერთ-ერთი მიზეზი შეიძლება იყოს რუსეთის ჩამოშლილი ურთიერთობა დასავლეთთან, რაც ნიშნავს, რომ ღია საიდუმლოების შენარჩუნებას აზრი აღარ აქვს.

პრიგოჟინმა ახალგაზრდობის პერიოდში ცხრა წელი მოიხადა ყაჩაღობის, თაღლითობისა და მოზარდების დანაშაულებში ჩართვისთვის. გათავისუფლების შემდეგ მან 1990-იან წლებში სანკტ-პეტერბურგში მოაწყო ჰოთ-დოგის სტენდი. მალევე გააფართოვა სასადილოების ქსელი, შედარებით მაღალი კლასის ფორმატში და მისი მცურავი რესტორანი იყო პუტინის, იმდროინდელი ქალაქის მერის ყოფილი მოადგილის ფავორიტი ადგილი. მისმა კარგმა ურთიერთობამ რუსეთის ელიტასთან მოიტანა მომგებიანი კვების კონტრაქტები სკოლებისთვის, საავადმყოფოებისთვის და ჯარისთვის. სწორედ ამიტომ შეარქვეს მეტსახელი "პუტინის შეფი". მოგვიანებით მან ინტერნეტის კვლევის სააგენტო დააფუძნა, რომელსაც "ტროლების ფერმად" მოიხსენიებენ. ვაგნერის დაჯგუფების მეორე თანადამფუძნებელი კი დიმიტრი უტკინია, ყოფილი რუსი ჯარისკაცი, რომელსაც აქვს მრავალი ნაციონალური ტატო, მოქმედებდა თითქმის ყველგან, სადაც რუსეთს აქვს ინტერესი. ზოგი თვლის, რომ ჯგუფს სახელი ეწოდა უტკინის ზარის „ვაგნერის“ მიხედვით, ზოგის აზრით, მას ჰიტლერის საყვარელი კომპოზიტორის სახელი ეწოდა.

ცხრილი 1.

ჯგუფის ოპერაციები დაიწყო 2014 წელს ყირიმის ანექსიის დროს, სადაც გავრცელებული ინფორმაციით, 1000 დაქირავებული მებრძოლი მხარს უჭერდა სეპარატისტულ პოლიციას და მოგვიანებით რუსეთის არმიას, რომლებიც იბრძოდნენ ლუგანსკის და დონეცკის რეგიონებში. 2015 წელს ვაგნერი ბაშარ ალ-ასადის მხარდასაჭერად სირიაში გაგზავნეს. ვაგნერის დაქირავებულთა ზუსტი რაოდენობა გაურკვეველია, თუმცა გავრცელებული ინფორმაციით, ჯგუფის წევრების რაოდენობა სულ მცირე 5000-ს შეადგენს. მებრძოლების რაოდენობა სავარაუდოდ უფრო მაღალია და ჯგუფის ტელეგრამის არხის „მედლის უკანა მხარე“ მიხედვით, ისინი ამჟამად რეკრუტირებას ახორციელებენ. წევრობა მიმზიდველი წინადადებაა, საშუალო ანაზღაურებით თვეში 4600 დოლარი, სტანდარტული რუსი ჯარისკაცის 1200 დოლართან შედარებით. ამიტომ სავარაუდოა, რომ მომავალში ჯგუფი კიდევ უფრო გაფართოვდება. მათი წევრების დიდი უმრავლესობა ახლახან გადამდგარი ვეტერანები არიან ამა თუ იმ რუსული სახელმწიფო უსაფრთხოების ძალებიდან, მაგრამ ასევე მიიზიდა პრორუსი მებრძოლები სხვა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებიდან და სერბეთიდან. მსგავსი შეიარაღებული ჯგუფები რუსეთში გაჩნდა 1990-იანი წლების დასაწყისში, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, ასე რომ, ნახევრადსახელმწიფოებრივი უსაფრთხოების აქტორები მხოლოდ პუტინის ექსკლუზივი არ არის. ბორის ელცინის პრეზიდენტობის დროს სხვადასხვა „მოხალისეთა რაზმები“ მხარს უჭერდნენ რუსეთის ინტერესებს უსაფრთხოების ოპერაციებში ახალ პოსტსაბჭოთა ევრაზიულ სივრცესა და ყოფილ იუგოსლავიაში (1;2;) ვაგნერის ჯგუფი არალეგალურია რუსეთში, რადგან რუსეთის კანონდებლობით დაქირავებულობა აკრძალულია. ამის მიუხედავად, კრემლი ინარჩუნებს ძლიერ კავშირებს ჯგუფთან.

1. Grau, L. W. 1993. "The Cossack Brotherhood Reborn: A Political/Military Force in A Realm of Chaos." *Low Intensity Conflict and Law Enforcement*

2. Goltz, T. 1993. "Letter from Eurasia: The Hidden Russian Hand." *Foreign Policy* (92: Autumn): 92-116. doi:10.2307/1149147

მაგალითად, ვაგნერი მუშაობს მხოლოდ ისეთ ქვეყნებში, სადაც რუსეთის სახელმწიფოს აქვს საგარეო პოლიტიკური ინტერესები, ხოლო ჯგუფი სარგებლობს მრავალი სხვა პრივილეგიით რუსეთის შიგნით და მის ფარგლებს გარეთ. ვაგნერის ოპერატორები პასპორტებს იღებენ ცენტრალური მიგრაციის ოფისის განყოფილებიდან 770-001, საპასპორტო მაგიდა, რომელიც ტრადიციულად უკავშირდება რუსეთის თავდაცვის სამინისტროს. ძირითადი სანჯრთნელი ბაზა მდებარეობს კრასნოდარის ოლქის ქალაქ მოლკინოში და იზიარებს რუსეთის არმიის მე-10 ცალკეულ სპეცდანიშნულების ბრიგადის მიდგომებს- რუსეთის სამხედრო დაზვერვის ძალების ნაწილი, GRU. იმის გამო, რომ ვაგნერის დაჯგუფება უფრო მეტი შესაძლებლობით სარგებლობს, ვიდრე ტრადიციული PMC, ანალიტიკოსები მათ მოიხსენიებენ, როგორც მარიონეტულ ორგანიზაციას, რომელსაც შეუძლია გააძლიეროს რუსული ინტერესები საზღვარგარეთ. ვაგნერის ჯგუფის მიდგომა ზოგადად მრავალმხრივია. მათ შეუძლიათ წვრთნა, აღჭურვა, დახმარება გაუწიონ მასპინძელი ქვეყნების ძალებს და საჭიროების შემთხვევაში უზრუნველყონ სპეციალიზებული ტაქტიკური შესაძლებლობებით. როგორც ტრადიციული სამხედროების შემთხვევაში, მათ შეუძლიათ უზრუნველყონ მნიშვნელოვანი სადაზვერვო შესაძლებლობები.

ლეგალურობის სამართლებრივი ქვაკუთხედი

კოლუმბიის უნივერსიტეტის მკვლევარი კიმბერლი მარტინი ვრცლად მიმოიხილავს რუსეთის ნახვერსახელმწიფოებრივ ძალებს. მისივე კვლევის მიხედვით, დასტურდება რომ რუსეთს PMC-ები იურიდიულად არ აქვს აღიარებული. PSC-ები რუსეთში ლეგალურია 1992 წლიდან და ოფიციალურად დარეგისტრირებულნი არიან, თუ მათი საქმიანობა მოიცავს თავდაცვის საკითხებს ქვეყნის შიგნით ან მის ფარგლებს გარეთ თუ მათი საქმიანობა მოიცავს თავდაცვის საკითხებს ქვეყნის შიგნით ან მის ფარგლებს გარეთ (3). მაგალითად, რამდენიმე კერძო რუსული კომპანია ჩართული იყო ერაყში რუსული ნავთობისა და გაზის დანადგარების დაცვაში, 2000-იანი წლების დასაწყისიდან (4). სხვა რუსულ მსხვილ კერძო კომპანიებსა და სახელმწიფო სამინისტროებს ასევე ჰყავთ კანონიერი შეიარაღებული მცველები და ზოგიერთ მათგანს ძალოვანი სტრუქტურების მსგავსი როლებიც კი აკისრია.

მიუხედავად ამისა, PMC რჩება უკანონო და სახელმწიფოს ამჟამინდელი ინტერპრეტაციით, "არაკონსტიტუციური". „მერსენარიზმი“ უკანონოა რუსეთის 1996 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 359-ე მუხლით. რუსეთის კონსტიტუციის დებულება, რომელიც საფუძვლად უდევს PMC-ის უკანონოდ მოთხოვნის საფუძველს (მუხლი 13, პუნქტი 5), რეალურად შექმნილია ანტისახელმწიფოებრივი პოლიციის შექმნის თავიდან ასაცილებლად.

რუსეთის თავდაცვის სფეროსთან დაკავშირებულ მედიაში და ასევე რუსეთის პარლამენტის ქვედა პალატაში (დუმა) წლების განმავლობაში მიმდინარეობდა დებატები იმის თაობაზე, უნდა დაკანონდეს და ოფიციალურად დარეგულირდეს PMC საქმიანობა. მეცნიერები ბენ ნობლი და ეკატერინა შულმანი ამტკიცებენ, რომ მიუხედავად იმისა, რომ დუმას თავისთავად არ გააჩნია დიდი ძალაუფლება, საჯარო დებატები იქ ხშირად ასახავს რეალურ ბრძოლებს რუსულ ელიტებს შორის, მათ შორის კრემლის შიგნით ან აღმასრულებელი ბიუროკრატის სხვა ადგილებში (5). აქედან გამომდინარე, რუსეთში PMC-ების სტატუსის შესახებ დუმის ხანგრძლივი დებატების არსებობა, ალბათ, მიუთითებს იმაზე, რომ ძლიერი ელიტები, რომლებიც ან კრემლში არიან ან მის მახლობლად არიან, აწონ-დაწონიდნენ თუ როგორ დაეკანონებინათ ისინი. მიუხედავად ამისა, 2019 წლის დასაწყისისთვის ისეთ ჯგუფებს, როგორცაა ვაგნერი, არავითარი იურიდიული პოზიცია არ აქვთ რუსეთში.

2018 წლის მარტში რუსეთის მინისტრთა კაბინეტმა (მათ შორის თავდაცვის, საგარეო საქმეთა, იუსტიციის და ფინანსთა სამინისტროები, ასევე ეროვნული გვარდია, FSB, საგარეო დაზვერვის სამსახური, ფედერალური დამცავი სამსახური და გენერალური პროკურორი) უარი თქვა განიხილონ ვაგნერის ან სხვა PMC-ების ლეგალიზაცია, იმ არგუმენტით, რომ „დაქირავებული“ ქცევა არღვევს რუსეთის კონსტიტუციას და რომ მხოლოდ სახელმწიფო ორგანოებს ეკისრებათ პასუხისმგებლობა თავდაცვაზე და უსაფრთხოებაზე. შემდგომში გავრცელდა ინფორმაცია, რომ კაბინეტს სჯეროდა, კერძო არმიას შეუძლია ქვეყანაში დესტაბილიზაცია მოახდინოს – მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი რუსული „კერძო არმიები“ რეალურად უკვე არსებობს. შესაძლებელია, რომ ეს უარი ასახავდეს მარტივ ბიუროკრატიულ დაპირისპირებას იმის შესახებ, შესაძლებელია, რომ ეს უარი ასახავდეს მარტივ ბიუროკრატიულ დაპირისპირებას იმის შესახებ, თუ რომელ სამთავრობო უსაფრთხოების სააგენტოს (მაგალითად, FSB-ს ან თავდაცვის სამინისტროს) უნდა ჰქონდეს ძალაუფლება PMC კონტრაქტებზე.

2018 წლის სექტემბერში პუტინმა კიდევ უფრო გაართულა სამართლებრივი სურათი. მან ხელი მოაწერა განკარგულებას, რომელიც საიდუმლოდ აქცევს ყველა ინფორმაციას „რუსეთის ფედერაციის საგარეო დაზვერვის [სამსახურებთან] ურთიერთობის შესახებ, რომლებიც არ არიან უშუალო თანამშრომლები“. ნამყვანი რუსი ანალიტიკოსები (მათ შორის ანდრეი სოლდატოვი) თვლიან, რომ ეს გამიზნულია კონკრეტულად ვაგნერის ჯგუფზე, რუსეთის სამხედრო დაზვერვის სააგენტოსთან (ცნობილი, როგორც GRU) თანამშრომლობის გამო.

3. Bukkvoll, T., and Å. G. Østensen. 2018. *Russian Use of Private Military and Security Companies: The Implications for European and Norwegian Security*. Bergen, Norway: Chr. Michelsens Institutt, Norwegian Defence Research Establishment (FFI) Report 18/01300

4. Konovalov, I., and O. Valetskii. 2013. *Evolyutsiya Chastnykh Voennykh Kompanii [Evolution of Private Military Companies]*. Pushkino: Center for Strategic Affairs.

5. Noble, B., and E. Schulmann. 2018. "Not Just a Rubber Stamp: Parliament and Lawmaking." In *The New Autocracy: Information, Politics, and Policy in Putin's Russia*, edited by D. Treisman, 49–82. Washington, DC: Brookings Institution Press

თუ ვაგნერის მსგავსი PMC-ების საქმიანობა განიხილება სახელმწიფო საიდუმლოებად, მაშინ ჟურნალისტები შეიძლება დაისაჯონ მათ შესახებ გაშუქების გამო, მაშინაც კი, თუ თავად PMC-ებს არ აქვთ იურიდიული უფლება. მართლაც, პუტინის ბრძანებულებიდან ორი თვის შემდეგ, რუსი თავდაცვის ანალიტიკოსი, რომელმაც მრავალი სტატია დაწერა PMC-ზე, ვლადიმერ ნელოვი, დააპატიმრეს სახელმწიფო ღალატის ბრალდებით და დააკავეს FSB-ს ლეფორტოვოს ციხეში, თუმცა უცნობია, იყო თუ არა მისი დაკავების მიზეზი წერილები PMC-ზე.

მიუხედავად PMC-ის სამართლებრივი მდგომარეობის არარსებობისა, რუსეთის სახელმწიფო უწყებებმა სხვადასხვა დროს დაუმტკიცეს ვაგნერს კონტრაქტები და გაათავისუფლეს მისი ერთ-ერთი წინამორბედი ფირმის თანამშრომლები უცხოური ციხებიდან. არსებობს კარგი ფოტოგრაფიული მტკიცებულება იმისა, რომ პუტინი მეგობრულია ვაგნერის სხვადასხვა ჩინოვნიკის მიმართ და მის ზოგიერთ მეთაურს მედლები მიანიჭა განუული სამსახურისთვის. რატომ იყენებდა რუსეთი - სახელმწიფო, რომელსაც სხვაგვარად ძლიერი სამოქალაქო კონტროლი აქვს პროფესიონალიზებულ სამხედრო ინსტიტუტზე - ამდენი წლის განმავლობაში იურიდიულად არაღიარებულ ძალებს, როგორცაა ვაგნერი, მაშინ როცა საერთაშორისო სისტემის სხვა ძლიერმა სახელმწიფოებმა სრულიად განსხვავებული არჩევანი გააკეთეს?

თუმცა, არსებობს ორი დამაჯერებელი ახსნა იმის შესახებ, თუ რატომ აირჩია მოსკოვმა PMC-ების ფართოდ დასაქმება და მათი არალეგალური შენარჩუნება: პირველი, რომ რუსეთი იყენებს PMC-ებს ისე, როგორც ამას ბევრი სხვა რაციონალური სახელმწიფო აკეთებს და მეორე, რომ პუტინი იყენებს მათ კერძო პირების გასაძლიერებლად, მისი პირადი ახლობლების გასამდიდრებლად.

ვაგნერის დაჯგუფება აფრიკაში

ვლადიმერ პუტინმა 2019 წელს სოჭში აფრიკის ლიდერების სამიტზე აღნიშნა თავისი ამბიციები რუსეთის მიმართ აფრიკაში, როდესაც მან აღწერა კონტინენტი, როგორც "მნიშვნელოვანი შესაძლებლობების" ადგილი კრემლისთვის. ზოგიერთი აფრიკელ ლიდერს მოსკოვისკენ იზიდავს იარაღი: რუსეთი აფრიკაში იარაღის უმსხვილესი მიწოდებელი გახდა. ვაგნერის მებრძოლები აქტიურობდნენ მალის, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკის, მოზამბიკისა და ლიბიის ომებში. ისინი მოკავშირეები არიან ბრძოლაში მყოფ ლიდერებთან და პოლიციის მეთაურებთან, რომლებსაც შეუძლიათ გადაიხადონ თავიანთი მომსახურება ნაღდი ანგარიშსწორებით, ან მომგებიანი მაღაროების შეღავათებით ძვირფასი მინერალებისთვის, როგორცაა ოქრო, ბრილიანტი და ურანი.

ვაგნერი ბევრად მეტია, ვიდრე უბრალო იარაღი-ოქროს სქემა. ოპერირებადი კომპანიების ფართო ქსელის მეშვეობით, იგი გახდა კრემლის მიერ მხარდაჭერილი ოპერაციების ფართო სპექტრის გამტარი აფრიკის ათზე მეტ ქვეყანაში. ვაგნერი ერევა პოლიტიკაში, მხარს უჭერს ავტოკრატებს და ორკესტრირებს ციფრულ პროპაგანდისტულ კამპანიებს.

ამერიკელი და ევროპელი ოფიციალური პირები, ისევე როგორც ექსპერტების უმეტესობა, აცხადებენ, რომ ეს არის რუსეთის ძალაუფლების არაოფიციალური იარაღი - იაფი და უარყოფილი გზა პრეზიდენტ ვლადიმერ პუტინისთვის, რათა გააფართოვოს თავისი ნვდომა, გააძლიეროს თავისი საომარი სპექტრი დასავლეთის სანქციების წინააღმდეგ და გააფართოვოს თავისი გავლენა კონტინენტზე, სადაც რუსეთის მიმართ სიმპათია შედარებით მაღალი რჩება. ეს არის მიმზიდველი გარიგება აფრიკელი ლიდერებისთვის, განსაკუთრებით მათთვის, ვინც გრძნობს, რომ საერთაშორისო საზოგადოების ძალისხმევა არასაკმარისია მათი უსაფრთხოების საჭიროებებისთვის. რუსეთი იყენებს ანტიფრანგული განწყობის მზარდ ტალღას დასავლეთ აფრიკაში, ისეთ ქვეყნებში, როგორცაა მალი, სადაც ვაგნერის დაჯგუფების წევრების ჩამოსვლამ გამოიწვია ფრანგი ჯარისკაცების და დიპლომატების დატოვება. ბურკინა ფასოში სამხედრო გადატრიალებას დემონსტრანტები მიესალმნენ რუსეთის დროშებით. კამერუნში კი ოფიციალურმა პირებმა აპრილში რუსეთთან თავდაცვის შესახებ შეთანხმებას მოაწერეს ხელი, რომელიც ზოგიერთმა ვაგნერის განლაგების შესაძლო წინამორბედად პროცესად მიიჩნია.

2017 წელს ვაგნერის ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში შესვლის შემდეგ, ჯგუფი ჩართული იყო რამდენიმე გახმაურებულ კონფლიქტში კონტინენტზე, ლიბიის სამოქალაქო ომში, მოზამბიკში ISIS-ის წინააღმდეგ ბრძოლაში, მალის კონტრტერორისტულ მცდელობებში. ვაგნერი ჰპირდება უსაფრთხოების გარეშე დახმარებას ბუნებრივი რესურსების დათმობის სანაცვლოდ. 2019 წელს მან დაახლოებით 160 მებრძოლი განათავსა გაზით მდიდარ, მუსლიმებით დასახლებულ კაბო დელგადოს რეგიონში, ჩრდილოეთ მოზამბიკში. მაგრამ რამდენიმე კვირაში შეამბოხებმა ადგილობრივი ისლამური სახელმწიფოს ფილიალთან ერთად მოკლეს ვაგნერის სულ მცირე შვიდი ჯარისკაცი, აცხადებენ ამერიკელი ოფიციალური პირები. რამდენიმე თვის შემდეგ რუსები გაიყვანეს, მოგვიანებით კი ამ შეცდომებზე დაყრდნობით შეცვალეს ნაბიჯები.

დაქირავებული იარაღის მიწოდების გარდა, რუსეთი ცდილობდა ჩამოეყალიბებინა აფრიკის სულ მცირე ათეული ქვეყნის პოლიტიკა სოციალური მედიითა და პოლიტიკური გავლენის კამპანიებით. გასულ წელს აშშ-ს სახაზინო დეპარტამენტმა დაადგინა ის, რასაც უწოდებენ "პრიგოჟინის გავლენის ოპერაციების წინა კამპანიას აფრიკაში", რომელიც აფინანსებდა ყალბი სადამკვირვებლო მისიებს ზიმბაბვეში, მადაგასკარში, კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, სამხრეთ აფრიკასა და მოზამბიკში. 2019 წლის ოქტომბრიდან Facebook-მა დახურა 300-ზე მეტი ყალბი Facebook-ისა და Instagram-ის ექაუნთი, რომლებიც დაკავშირებულია ბ-ნ პრიგოჟინთან, და მათი სამიზნე ჯგუფი მოიცავდა აფრიკის ათეულ ქვეყანას. ვაგნერი ასევე ჩართულია პოპულარული კულტურის მიმართულებით. ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში, მისტერ პრიგოჟინის კომპანიებმა დააფინანსეს სილამაზის კონკურსი, დააფინანსეს რადიოსადგური და გასულ წელს გამოუშვეს ფილმი "Touriste", რომელიც ადიდებდა ვაგნერის დაქირავებულთა ქმედებებს ამ ქვეყანაში. დეკემბერში პრიგოჟინის მიერ დაფინანსებული კიდევ ერთი ფილმი გავიდა რუსულ ტელევიზიაში, ამჯერად სისხლიანი უბედურებების შესახებ მოზამბიკში. ვაგნერი ინარჩუნებს თავშეკავებულ ყოფნას ამ ქვეყანაში: მას შემდეგ, რაც მისი მებრძოლები

2020 წელს გაიყვანეს, მათ უკან დატოვეს წარმომადგენელი, რომელიც მოზამბიკის მთავრობაშია დასაქმებული.

ვაგნერის დაჯგუფების წევრები მადაგასკარში ჩავიდნენ 2018 წლის აპრილში, რათა დაეცვათ პოლიტიკური კონსულტანტები, რომლებიც დაიქირავა ევგენი პრიგოჟინმა. კონსულტანტები თან ახლდნენ მაშინდელი პრეზიდენტის ჰერი რაჯონარიმამპიანინას საპრეზიდენტო კამპანიას მომავალი არჩევნებისთვის. რაჯონარიმამპიანინამ მცდელობა, კენჭისყრის პირველ ტურში მესამე ადგილი დაიკავა, თუმცა პრიგოჟინის კონსულტანტები ასევე მუშაობდნენ რამდენიმე სხვა კანდიდატთან არჩევნებამდე რამდენიმე თვით ადრე.

სტრატეგები ასევე დაეხმარნენ არჩევნების საბოლოო გამარჯვებულს, ანდრი რაჯოელინას, რომელსაც ასევე მხარს უჭერდნენ შეერთებული შტატები და ჩინეთი. გავრცელებული ინფორმაციიდ თანახმად, რაჯონარიმამპიანინას ადმინისტრაციის ერთ-ერთი ბოლო ქმედება უკავშირდება ხელის შეწყობას რუსული ფირმისთვის, მადაგასკარის ქრომის ეროვნული მწარმოებლის „კრაომა“ ხელში ჩაგდებისთვის. ვაგნერის დაჯგუფების წევრები 2018 წლის ოქტომბრისთვის უკვე იცავდნენ ქრომის მალაროებს.

ვაგნერის დაჯგუფება ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში

ვაგნერის დაჯგუფებამ პირველად ოპერირება დაიწყო ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში 2018 წელს მას შემდეგ, რაც აღნიშნული სახელმწიფოსა და რუსეთის მთავრობებმა ხელი მოაწერეს შეთანხმებას რუსული სამხედრო მხარდაჭერისა და იარაღის გაცვლის შესახებ მომგებიანი სამთო დათმობებისთვის/ mining concessions (CNN, 15 JUNE, 2021). შეთანხმებამ გზა გაუხსნა რუს "სამხედრო ინსტრუქტორებს" - მათ შორის ვაგნერთან დაკავშირებულ ტრენერებს - ქვეყანაში დიდი რაოდენობით იარაღი შეეტანათ, გაეროს უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილების შემდეგ, რომელიც უარს ამბობდა ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში არსებული იარაღის ემბარგოზე. (2017 წელს გაეროს უშიშროების საბჭომ უარი თქვა იარაღის ემბარგოზე და დათანხმდა 175 რუსი ტრენერის განთავსებას ადგილობრივი სამხედროებისთვის.) მიუხედავად იმისა, რომ ვაგნერი ამ დროისთვის უშუალოდ არ მონაწილეობდა საბრძოლო ოპერაციებში, კონკრეტული საერთაშორისო შემფოთება მათი სავარაუდო მონაწილეობისა და ადამიანის უფლებების დარღვევების ფაქტების შესახებ ცნობები გაჩნდა ჯერ კიდევ 2019 წელს. 2019 წლის იანვარში გაერომ დაიწყო გამოძიება ვაგნერის ძალების მიერ შეიარაღებული ჯგუფის წევრობაში ბრალდებული მამაკაცის ნამების ფაქტზე.

2020 წლის ბოლოს ვაგნერის ოპერაციების სახე ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში მკვეთრად შეიცვალა, დამხმარე და სანვრთნელი როლიდან პირდაპირ საბრძოლო როლზე გადავიდა, რადგან უსაფრთხოების მხროვ ვითარება გაუარესდა დეკემბრის ბოლოს არჩევნების წინ.

მდგომარეობა გაუარესდა მას შემდეგ, რაც პოლიციელთა კოალიციამ - პატრიოტთა კოალიცია ცვლილებისთვის (Coalition of Patriots for Change-CPC) და ყოფილი პრეზიდენტის ფრანსუა ბოზიზეს ხელმძღვანელობით - წამოიწყო შეტევა პრეზიდენტ ფაუსტინ-არჩანუ ტუადერას მთავრობის დასამხობად. ბოზიზემ ჩამოაყალიბა CPC მას შემდეგ, რაც საკონსტიტუციო სასამართლომ უარყო მისი საპრეზიდენტო კანდიდატურა.

2020 წლის დეკემბრიდან 2021 წლის იანვრამდე შეტევის დროს, CPC-თან დაკავშირებულმა პოლიციამ დაიპყრო ტერიტორია ჰაუტ-მბომუში, ლობაიეში, მბომუში, ნანა-გრიბიზიში, ნანა-მამბერეში, ომბელა-მ'პოკოში, ოუაკაში და ოკამ-პენდეში. 2021 წლის იანვრისთვის, CPC-თან დაკავშირებული პოლიცია აკონტროლებდა ქვეყნის დაახლოებით ორ მესამედს. CPC-ის ადრეული წინსვლის საპასუხოდ, ვაგნერის დაქირავებული ჯარისკაცები განლაგდნენ უშუალოდ ოპერაციებში FACA (Force Armée Centrafricaine) -ს, MINUSCA (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic)-სა და რუანდის სპეცრაზმებთან ერთად.

მას შემდეგ, რაც 2020 წლის დეკემბერში CPC-ის წინააღმდეგ აქტიურ ბრძოლაში სახელმწიფო ძალებს შეუერთდა, ვაგნერის ჯგუფი გახდა ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში პოლიტიკური ძალადობის ერთ-ერთი დომინანტური აგენტი. ყველა პოლიტიკური ძალადობიდან, რომელსაც ACLED (The Armed Conflict Location & Event Data Project) აფიქსირებს 2020 წლის დეკემბრიდან 2022 წლის ივლისამდე, სიტუაციის თითქმის 40% მოიცავს ვაგნერის ჯგუფს. ამ დროის განმავლობაში, ვაგნერის ძალები ჩართულნი იყვნენ პოლიტიკურ ძალადობაში ყველა პრეფექტურაში, გარდა ჰაუტ-მბომუსა (Haut-Mbomou) და სანღა-მბაერესა (Sangha-Mbaéré.)

მიუხედავად იმისა, რომ CPC-ის გაფართოების საწყის ეტაპზე შედარებით დაბალ დონეზე რჩებოდა, ვაგნერის აქტივობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა 2021 წლის პირველ კვარტალში კონტრშეტევების ფონზე მეამბოხეების მიერ დაპყრობილი ტერიტორიების დასაბრუნებლად. ბრძოლის ამ ადრეულ ფაზაში ვაგნერი ძირითადად ეწეოდა პოლიტიკურ ძალადობას სახელმწიფო ძალებთან ერთად. 2021 წლის მაისისთვის FACA-მ და მოკავშირე ძალებმა, მათ შორის ვაგნერის ჯგუფმა, დაიბრუნეს CPC კონტროლის ქვეშ მოქცეული ტერიტორიის დიდი ნაწილი.

6. CNN, 15 JUNE, 2021. – „It was our children they killed' -Russian mercenaries implicated in the torture and killing of civilians in Central African Republic“ - By Tim Lister, Sebastian Shukla and Clarissa Ward, CNN

ამ მიღწევებმა დააჩქარა ცვლილება ვაგნერის ოპერაციებში, ვაგნერის ჯგუფისა და სახელმწიფო ძალების აქტივობა მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა. მას შემდეგ, რაც პიკს მიაღწია 2021 წლის იანვარში, FACA-ს აქტივობა სტაბილურად მცირდება, გარდა 2021 წლის ივლისისა, როდესაც სახელმწიფო ძალებმა წამოიწყეს ახალი ოპერაციების სერია ამბოხებულების წინააღმდეგ და 2021 წლის ოქტომბერში, როდესაც CPC-მ დაიწყო შეტევების სერია. ამის საპირისპიროდ, ვაგნერის აქტივობამ პიკს არ მიაღწია 2021 წლის სექტემბრამდე, გაიზარდა პოლიტიკურ ძალადობაში ჩართულობის დონე 2021 წლის მარტიდან ნოემბრამდე. აღსანიშნავია, რომ ვაგნერის ჯგუფის დაქირავებულები მოქმედებდნენ სახელმწიფო ძალებისგან დამოუკიდებლად პოლიტიკური ძალადობის მოვლენებში ყოველთვიურად, 2021 წლის მაისიდან მოყოლებული. გარდა 2021 წლის ოქტომბრისა - როდესაც ვაგნერის ძალებმა უპასუხეს CPC-ის შეტევებს FACA-სთან ერთად - და 2022 წლის აპრილის და ივნისის.

თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ვაგნერის ჯგუფის ქმედებები მთლიანად გამოეყო სახელმწიფოს. მრავალი მოხსენება მიუთითებს ვაგნერის ძალების მუდმივ როლზე, როგორც FACA-ს აქტივობების მომზადებაში და კოორდინაციაში (7;8;)ამ აქტივობის ფარგლებში, ვაგნერის ძალებმა ასევე ჩაატარეს დისციპლინური პასუხისმგებლობა FACA-ს ჯარისკაცების წინააღმდეგ. ეს მოიცავდა 8 ივნისს ბუარში FACA-ს ათობით ჯარისკაცის დაკავებას ნგაუკალასა და ჰასანაში სამხედრო პოზიციების დატოვების გამო და ბოდაში FACA ჯარისკაცის წამებასა და მკვლელობას ალკოჰოლის გადაჭარბებული მოხმარებისთვის.

აქტივობის ეს განსხვავება იმაზე მეტყველებს, რომ ვაგნერის ძალებმა სხვა როლი შეასრულეს სახელმწიფო კონტროლის გამოხატვის მხარდასაჭერად. დიდი ნაწილი, მეამბოხე ძალებთან შეტაკების ნაცვლად, ფოკუსირებულია სამოქალაქო მოსახლეობაზე კონტროლის განხორციელებაზე ადრე მეამბოხეების მიერ დაპყრობილ ტერიტორიებზე, ოპერაციების საშუალებით, რომლებიც მიზნად ისახავს აჯანყებულთა ძალების მხარდაჭერასა და ოპორტუნისტულ თავდასხმებს აშკარა ინდივიდუალური მიზნებისთვის.

ვაგნერის დაჯგუფება მალიში

ვაგნერის ძალებმა მალიში მოქმედება დაიწყეს 2021 წლის ბოლოს, მაისში სამხედრო ხუნტის გადატრიალების ფონზე ტრადიციული საერთაშორისო პარტნიორებთან დაშორების შემდეგ. 2021 წლის ივნისში, გადატრიალების მოტივით, საფრანგეთმა შეამცირა მალიში სამხედრო შენაერთების რაოდენობა და მალის სახელმწიფო ძალებთან ერთობლივი ოპერაციებში ჩაერთო (9; 10). 2022 წლის იანვარში, ტრადიციულ პარტნიორებთან დაძაბულობა კიდევ უფრო გამწვავდა მას შემდეგ, რაც დასავლეთ აფრიკის ქვეყნების ეკონომიკურმა გაერთიანებამ (ECOWAS) დაუნწესა ახალი სანქციები მალის. საერთაშორისო ძალებს მალიმ უპასუხა თავის საჰაერო სივრცეზე წვდომის აკრძალვით, დანიის ჯარების გაძევებით და მალიში საფრანგეთის ელჩით განდევნით (11). 2022 წლის თებერვალში საფრანგეთმა განაცხადა ძალების გაყვანის შესახებ, მალიმ კი მაისის დასაწყისში გამოაცხადა, რომ გამოვიდოდა საფრანგეთთან გრძელვადიანი თავდაცვის შეთანხმებიდან.

მალის გადახვევა უსაფრთხოების ტრადიციული პარტნიორებისგან ასევე დაემთხვა მალის სამხედროების (FAMA) ნაბიჯს ისლამისტი მებრძოლების წინააღმდეგ ოპერაციების გასაფართოებლად. ფოკუსირება მოვიდა მას შემდეგ, რაც FAMA-მ უკან დაიხია ისლამისტური მებრძოლი ჯგუფების წინააღმდეგ ოპერაციები 2021 წლის უმეტესი ნაწილის განმავლობაში. ვაგნერმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ამ აქტივობის ესკალაციაში.

გაზრდილი სამხედრო ოპერაციების ფონზე, ვაგნერი და FAMA ჩაერთნენ მრავალ სისხლიან თავდასხმაში, რომელთა სამიზნე მშვიდობიანი მოსახლეობის იყო - მოპტის, სეგუს, ტომბუქტუსა და კულიკოროს რეგიონებში (იხ. რუკა ქვემოთ), რომლებიც ალ-კაიდასთან დაკავშირებული ჯამაატ ნუსრატ ალ-ისლამ ვალ-მუსლიმინის (JNIM) ძირითადი ტერიტორიებია. ACLED (The Armed Conflict Location & Event Data Project) აღრიცხვის მიხედვით, ამ თავდასხმების შედეგად დაღუპულია თითქმის 500 ადამიანი, მშვიდობიანი მოქალაქის ჩათვლით. საერთო ჯამში, მალიში ვაგნერის პოლიტიკურ ძალადობაში ჩართულობის 71%-მა მიიღო ძალადობის ისეთი ფორმა, რომელიც გამიზნულია მშვიდობიანი მოსახლეობის მიმართ.

მალის სამთავრობო ძალები რეგულარულად ესხმიან თავს მშვიდობიანი მოსახლეობას კრიზისის დანყების შემდეგ. თუმცა, განსხვავება სამოქალაქო პირებსა და მებრძოლებს შორის სულ უფრო ბუნდოვანი ხდება FAMA (the Malian Armed Forces)-სა და ვაგნერს შორის ოპერაციების დროს, რაც დასტურდება მოურაში მრავალდღიანი ხოცვა-ჟლეტით და რამდენიმე სხვა მოვლენით.

FAMA პატივს სცემს ადამიანის უფლებებისა და საერთაშორისო ჰუმანიტარულ სამართალს, და ამავდროულად სისტემატურად უარყოფს ხშირ ბრალდებებს, რომ სამოქალაქო პირები იყვნენ სამიზნე (12). ბრალდებები ძალადობისა და სიკვდილით დასჯის შესახებ რეგულარულად უარყოფილია, როგორც სიცრუე ან მალის წინააღმდეგ დეზინფორმაციული ომის ნაწილი და პირიქით, რუსი პარტნიორების მოსვლის შემდეგ დეზინფორმაცია გაიზარდა. საფრანგეთი აცხადებს, რომ ჩაშალა ვაგნერის მცდელობა, მოეწყო მასობრივი საფლავი ქალაქ გოსის მახლობლად საფრანგეთის ძალების დისკრედიტაციის მიზნით, ამტკიცებენ, რომ ცხედრები დატოვეს მას შემდეგ, რაც ფრანგებმა გოსის სამხედრო ბანაკი FAMA-ს გადასცეს (13). ექსპერტების მოსაზრებით ვაგნერის ჩართვა ხელს უწყობს შიშის ფაქტორის შექმნას, როგორც FAMA-ს კრიტიკა და დაკნინება. ვაგნერის შესახებ ანგარიშის შედგენა ჩუმად აკრძალულია და მალის ხელისუფლება კატეგორიულად უარყოფს ვაგნერის უბრალო ყოფნას (14).

7. EURACTIV, 2021, 17 December. EU to review its African military missions following Wagner link. <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/eu-to-review-its-african-military-missions-following-wagner-link/>

8. OHCHR, 2021, 21 October. CAR: Russian Wagner Group harassing and intimidating civilians – UN experts. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/11/car-russian-wagner-group-harassing-and-intimidating-civilians-un-experts>

9. BBC, 3 June 2021. France suspends military ties with Mali over coup. <https://www.bbc.com/news/world-africa-57347876>

10. Al Jazeera, 3 May 2022 <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/3/malis-junta-breaks-off-from-defence-accords-with-france>

11. Reuters, 31 January 2022 <https://www.reuters.com/world/africa/mali-expels-french-envoy-over-authorities-hostile-remarks-2022-01-31/>

12. France24, 31 May 2022. <https://www.france24.com/en/africa/20220531-un-report-links-malian-army-to-exponential-rise-in-abuses>

13. Le Monde, 23 April 2022. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2022/04/23/sahel-dans-la-guerre-de-l-information-l-armee-francaise-replique-et-accuse-le-groupe-wagner_6123340_3212.html

14. RFI, 21 April 2022. <https://www.rfi.fr/en/afrique/20220421-un-investigators-denied-access-to-site-of-mali-killings-moura>

კონფლიქტის დინამიკაზე ნეგატიური ზემოქმედებისა და საინფორმაციო ველზე ზემოქმედების გარდა, ვაგნერმა ასევე შემოიტანა ტაქტიკა, რომელსაც ადრე მალის სამთავრობო ძალები და მათი მოკავშირეები არ იყენებდნენ. მაგალითად, 2022 წლის მაისში, ACLED-მა აღნიშნა პირველი ინციდენტი, როდესაც FAMA-მ და ვაგნერმა გამოიყენეს მახე-ნაღმები (booby-trap) ცენტრალურ მოპტის რეგიონში. ეს ავლენს წინა ქცევის მაგალითებს ავლენს წინა ქცევის მაგალითებს როგორც ცენტრალური აფრიკის სახელმწიფოში, ასევე ლიბიაში.

ვაგნერის ჯგუფის მიერ სამოქალაქო პირებზე თავდასხმების უპირველეს სამიზნეს ფულანის საზოგადოებები წარმოადგენდა. ისევე, როგორც ფულანის საზოგადოება ცენტრალური აფრიკის რეგიონში, ვაგნერი და სახელმწიფო ძალები მალში ფულანის საზოგადოებების მიზანში ამოღება განპირობებული იყო მათი აღქმული კავშირებით შეიარაღებულ ჯგუფებთან. განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ ფულანი სტიგმატიზირებულია ისლამისტურ მებრძოლებთან - JNIM (Jama'at Nasr al-Islam wal Muslimin) .

ოპერაციებში სახელმწიფო ძალების მონაწილეობამ ვაგნერის დაქირავებულ მებრძოლებთან ერთად გამოიწვია სამოქალაქო სამიზნეების ზრდა. 2022 წლის მარტში ACLED აფიქსირებს სამოქალაქო დამიზნების უმაღლეს დონეს სახელმწიფო ძალების მონაწილეობით 2020 წლის დასაწყისიდან, როდესაც მათ მოკლეს ათობით მშვიდობიანი მოქალაქე კონტრ-აჯანყების ოპერაციების დროს.

ის, რომ ვაგნერის ჯგუფი სამოქალაქო სამიზნებს ქმნის სახელმწიფო ძალებთან ერთად, წარმოადგენს არსებითად განსხვავებულ დინამიკას ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკის კონტექსტში, სადაც ჩართულები არ იყვნენ სახელმწიფო ძალები. მალის სახელმწიფო ძალების გადანაცვლები გააგრძელონ მოქმედება და ძალადობა სამოქალაქო პირებზე ვაგნერის ჯგუფთან ერთად, მიუთითებს მათ შემცირებულ დამოკიდებულებაზე ტრადიციულ სამხედრო პარტნიორებზე, რომლებმაც საჯაროდ გამოთქვეს შეშფოთება ვაგნერ ჯგუფთან ბოროტ თანამშრომლობაზე უფრო მეტიც, სამხედრო ხუნტამ აქტიურად შეაფერხა MINUSMA-ს (გაეროს მრავალგანზომილებიანი ინტეგრირებული სტაბილიზაციის მისია მალში) ოპერაციები მალში, დააწესა ფრენის აკრძალული ზონა ქვეყნის დიდ ნაწილში და შეზღუდა ადგილზე გადაადგილება.

ბოლო მოვლენები შეიძლება ასევე მიუთითებდეს ახალ შემაშფოთებელ პოტენციურ ტენდენციაზე: ვაგნერის ჩართულობა სამოქალაქო სამიზნეზე სახელმწიფო ძალებისგან დამოუკიდებლად. 3 მაისს ვაგნერის ძალებმა, რომლებიც მოქმედებდნენ სახელმწიფო ძალებისგან დამოუკიდებლად, დაარბიეს ტუარეგის სოფელი ლუგუი სეგუში, გაძარცვეს ბაზარი და წაართვეს ნივთები ადგილობრივებს. ერთი კვირის შემდეგ, 10 მაისს, ვაგნერის დაქირავებულებმა ხუთი ადამიანი გაიტაცეს ჰომბორის ბაზარში მოპტის რეგიონში. გახდება თუ არა ასეთი მოვლენები უფრო ფართოდ გავრცელებული, როგორც ეს იყო ცენტრალური აფრიკის რეგიონში, ჯერ ბუნდოვანია. რუსი დაქირავებული ჯარისკაცების კვალი მალში სწრაფად ფართოვდება, რადგან ვაგნერმა დააფუძნა ბაზები ან მუდმივი დაფუძნდა ქვეყნის რამდენიმე ცენტრალურ და ჩრდილოეთ რეგიონში. მათ ასევე ჩაატარეს თავიანთი პირველი ოპერაციები გაოსა და მენაკას ჩრდილოეთ რეგიონებში. თუმცა, ჯერჯერობით, როგორც ჩანს, ისინი ამ ოპერაციებს უფრო თავშეკავებულად ატარებენ, ვიდრე დაფიქსირდა ეს მალის ცენტრალურ რეგიონებში.

ვაგნერის დაჯგუფება ლიბიაში

ვაგნერი პირველად ლიბიაში 2018 წლის ოქტომბერში გამოჩნდა, რათა გაენია ტექნიკური მხარდაჭერა ლიბიის ეროვნული არმიის (LNA) ჯავშანტექნიკის შეკეთებისა და მოვლისთვის. ლიბიაში ვაგნერის ოპერატორები ძირითადად რუსი ეროვნების არიან, მაგრამ მათ რიგებში ასევე არიან რეკრუტირებულნი უკრაინიდან, ბელორუსიდან, სერბეთიდან და სხვა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებიდან. ვაგნერის 2019 წლის აპრილში შეუერთდნენ მეამბოხე გენერლის, ხალიფა ჰაფტარის ძალებს, მას შემდეგ რაც მან დაიწყო თავდასხმა გაეროს მიერ მხარდაჭერილ მთავრობაზე დედაქალაქ ტრიპოლიში. კონფლიქტი 2020 წლის ოქტომბერში ცეცხლის შეწყვეტით დასრულდა.

რუსეთი იყენებს ვაგნერის ჯგუფს ლიბიაში გარკვეული სტრატეგიული მიზნების მისაღწევად. ეს მიზნები ეყრდნობა რუსეთის გეოსტრატეგიული ყოფნის კონსოლიდაციას ჩრდილოეთ აფრიკაში. ეს მიიღწევა შემდეგი გზით: ლიბიის მასშტაბით სამხედრო ბაზებში სამეთაურო-საკონტროლო სისტემების მშენებლობა; ლიბიის ენერგეტიკულ ინფრასტრუქტურაზე ბერკეტების შენარჩუნება; ლოგისტიკური ხიდების ჩამოყალიბება აღჭურვილობისა და პერსონალის გადაცემის გასაადვილებლად. აშშ-ს აფრიკის სარდლობამ (AFRICOM) 2020 წლის 24 ივლისს დაადასტურა რუსეთი "ლიბიაში არასახარბიელო როლის შესრულებაში ვაგნერის ჯგუფისთვის მარაგებისა და აღჭურვილობის მიწოდებით". ბრძანების თანახმად, ვაგნერ ჯგუფს ლიბიაში 2000 პერსონალი ჰყავს. ჯგუფს ბაზები აქვს ქალაქ სირტსა და ჯუფრაში.

ვაგნერის თავდაპირველი ყოფნა ლიბიაში ემსახურებოდა რუსეთის, არაბეთის გაერთიანებულ საემიროებსა და საუდის არაბეთის ერთობლივ სტრატეგიულ პრიორიტეტებს, გარდა მისი ლიბიის მასპინძლისა- ლიბიის ეროვნული არმია (LNA). ტრიპოლის წინააღმდეგ LNA-ს სამხედრო კამპანიის პერიოდში (2019 წლის აპრილი 2020 წლის ივნისამდე), ვაგნერი, როგორც ცნობილია, იღებდა დაფინანსებას არაბეთის გაერთიანებული საემიროებიდან და შესაძლოა საუდის არაბეთიდან. LNA-ს ტრიპოლის კამპანიის წარმატებლობის შემდეგ 2020 წლის ოქტომბერში, კოორდინაცია LNA-სთან, არაბეთის გაერთიანებულ საემიროებთან და საუდის არაბეთთან შემცირდა, რადგან ვაგნერი უფრო მეტად მოქმედებდა, როგორც დამოუკიდებელი აგენტი ლიბიაში რუსეთის სტრატეგიული პრიორიტეტების სამსახურში, სავარაუდოდ, მოსკოვის სახელფასო ფონდის ქვეშ. LNA-ს მხარდაჭერ საერთაშორისო კოალიციაში შედიოდნენ რუსეთი, არაბეთის გაერთიანებული საემიროები, ეგვიპტე, საუდის არაბეთი და ნაკლებად საფრანგეთი და იორდანია (გაეროს ექსპერტთა პანელმა აჩვენა, რომ იორდანია დაარღვია ლიბიის იარაღის ემბარგო LNA-სთვის სამხედრო აღჭურვილობის მიწოდებისას).

ვაგნერის საქმიანობა განვითარდა ლიბიაში მისი ჩართულობის პერიოდში, მაგრამ ის ინარჩუნებდა მუდმივ კავშირს ტრიპოლის კონფლიქტამდე, მის დროს და შემდეგ. ვაგნერის საქმიანობა ლიბიაში მრავალმხრივი იყო, დაწყებული სპეციალიზებული სამხედრო ოპერაციებიდან, ლიბიის ნავთობის ობიექტებში ფიზიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფით, პოლიტიკური საკონსულტაციო სერვისებით და სოციალური მედიის გავლენის ოპერაციები. ჯგუფის ოპერაციების ჰიბრიდულმა ბუნებამ საშუალება მისცა მას შემდგომ შეაღწიოს ლიბიის პოლიტიკურ ლანდშაფტში რუსეთის გარკვეული მიზნების შესასრულებლად.

ვაგნერს აქვს ფარული წვდომა ლიბიაში ნავთობისა და გაზის რიგ ობიექტებზე. წყაროებმა დაამტკიცეს ვაგნერის ოპერატიულების ყოფნა რას-ლანუფის, ბრეგას და სიდრას ნავთობტერმინალებზე, ასევე ელ ფელისა და შარარას ნავთობსაბადოებზე (ეს უკანასკნელი ლიბიის უდიდესი ნავთობსაბადოა). შესაბამისად, მას შეუძლია ირიბი გავლენა მოახდინოს ნავთობის საერთაშორისო ბაზარზე.

ვაგნერის დასაყრდენი ლიბიაში უშუალოდ დაეხმარა მის ოპერაციებს საჰელსა და სუბ-საჰარის აფრიკაში, განსაკუთრებით ჩადში, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკასა და მალიში. ეს მხარდაჭერა გულისხმობს ლიბიის აეროდრომების გამოყენებას საჰაერო ხიდების შესაქმნელად. ლიბიის საჰაერო ბაზებზე წვდომა ხელს უწყობს პერსონალისა და აღჭურვილობის მარტივ როტაციას. ვაგნერი იყენებს თავის ყოფნას და ნაწილობრივ კონტროლს ლიბიის საჰაერო ბაზებზე, როგორცაა ყარდაბია, ჯუფრა და ალ-ხადიმი, რათა შექმნას საჰაერო ხიდები ლიბიასა და საჰელსა და სუბ-საჰარის ტერიტორიებს შორის.

2021 წლის აპრილში გავრცელდა ბრალდებები, რომ ვაგნერის ოპერატიულები იყვნენ ჩართულნი ჩადის მუხამბოხე ჯგუფის Front pour l'Alternance et la Concorde au Tchad-ის მხარდაჭერაში (FACT). 2021 წლის აპრილში აშშ-ს ელჩმა ლიბიაში, რიჩარდ ნორლანდმა განაცხადა, რომ მისი აზრით, FACT-ის ზოგიერთი წევრი ვაგნერის მიერ იყო განვრთნილი ლიბიაში. მან მოიყვანა დაუდასტურებელი ცნობები იმის შესახებ, რომ ვაგნერის კონტრაქტორები იმყოფებოდნენ FACT კოლონაში, რომელიც გადავიდა ჩრდილოეთ ჩადში 2021 წლის ჩრდილოეთ ჩადის შეტევის დროს. ვაგნერის დაჯგუფება სუდანში

რუსეთი აქტიურად უჭერდა მხარს სუდანის 2021 წლის სამხედრო გადატრიალებას, რომელმაც დაამხო გარდამავალი სამოქალაქო მთავრობა, დამანგრეველი დარტყმა მიაყენა სუდანის პროდემოკრატიულ მოძრაობას, რომელმაც ორი წლის წინ დაამხო პრეზიდენტი ომარ ალ-ბაშირი. რუსეთი იყენებს სუდანის ბუნებრივ რესურსებს. სწორედ, რესურსებზე წვდომის შესანარჩუნებლად რუსეთმა წაახალისა სამხედრო გადატრიალება.

მოსკოვსა და სუდანის სამხედრო ხუნტას შორის ურთიერთობის მთავარ კვანძს წარმოადგენს ევგენი პრიგოჟინი, რუსი ოლიგარქი და პრეზიდენტ ვლადიმერ პუტინის მთავარი მოკავშირე. მკაცრად სანქცირებული 61 წლის მამაკაცი აკონტროლებს კომპანიების ჩრდილოვან ქსელს. სუდანში პრიგოჟინის მთავარი მანქანა არის აშშ-ს მიერ სანქცირებული კომპანია, სახელად Meroe Gold - პრიგოჟინის კუთვნილი M-invest-ის შვილობილი კომპანია - რომელიც მოიპოვებს ოქროს და ამავდროულად აწვდის იარაღს და წვრთნებს ქვეყნის არმიასა და გასამხედროებულებს, (CNN-ის მიერ მოძიებული მასალების მიხედვით.) სუდანისა და აშშ-ის მაღალი დონის ოფიციალურ პირებთან მრავალჯერადი ინტერვიუები და CNN-ის მიერ განხილული დოკუმენტები ასახავს სუდანის სიმდიდრის ძარცვის დახვეწილ რუსულ სქემას, რათა გააძლიეროს რუსეთი დასავლეთის მზარდი სანქციების პირობებში და მოსკოვის ძალისხმევა უკრაინაში. მტკიცებულებების მიხედვით, სავარაუდოა, რომ რუსეთი შეთანხმებული იყო სუდანის სამხედრო ხელმძღვანელობასთან, რამაც საშუალება მისცა მას მილიარდობით დოლარის ოქრო ხელში ჩაეგდო და ასობით მილიონი სახელმწიფო შემოსავალი ჩამოერთვა ღარიბი ქვეყნისთვის. სანაცვლოდ, რუსეთმა ძლიერი პოლიტიკური და სამხედრო მხარდაჭერა გაუწია სუდანის სულ უფრო არაპოპულარულ სამხედრო ხელმძღვანელობას, რადგან ის ძალადობრივად ანადგურებს ქვეყნის პროდემოკრატიულ მოძრაობას.

სუდანელი მალაროელები ადანაშაულებენ ვაგნერ ჯგუფის დაქირავებულ მებრძოლებს სამხრეთ დარფურის შტატისა და ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკის ფოროვან საზღვარზე ხოცვა-ჟლეტაში. მოწმეები ამბობენ, რომ ვაგნერის ჯგუფი, ბოლო თვეებში იბრძოდა რეგიონის მდიდარი ოქროს მალაროების გაძარცვისთვის, რადგან რუსმა დაქირავებულმა ათობით მალაროელი მოკლეს სულ მცირე სამ თავდასხმაში.

სუდანის სამხედრო მმართველებსა და მოსკოვს შორის მზარდმა კავშირმა გამოიწვია ოქროს კონტრაბანდის რთული ქსელის ჩამოყალიბება. სუდანის ოფიციალური წყაროების და ასევე ფრენების მონაცემების მიხედვით, რომლებიც CNN-მა განიხილა, შარშან სუდანის ოფიციალური პირების ფრენებიდან სულ მცირე 16 შესრულდა სამხედრო თვითმფრინავით, რომელიც სირიის საჰაერო ქალაქ ლატაკიაში ჩავიდა სადაც განლაგებულია რუსეთის ძირითადი საჰაერო ბაზა.

PMC, PSC თუ არც ერთი მათგანი?!

ზოგადად არსებობს დიდი აკადემიური ლიტერატურა PMC-ების და სახელმწიფოების მიერ მათი გამოყენების შესახებ. ყველაზე კონკრეტულ განმარტებას გვანვძის შონ მაკფეიტი, ანალიტიკოსი დოქტორი. რომელსაც კარგად ესმის სოციალურ მეცნიერებაში განმარტებების აუცილებლობა, თავად მსახურობდა PMC-ებში და სიღრმისეულად ესმის მათი მოქმედებების მნიშვნელობა რეალურ სამყაროში.

მაკფეიტი განასხვავებს „PMC-ებს“ და „კერძო უსაფრთხოების კომპანიების“ (PSC) მათი ფუნქციებიდან გამომდინარე. სტანდარტულად, PSC აგროვებს და ანალიზებს დაზვერვის მონაცემებს, მოქმედებენ როგორც მცველები, ან არიან კონტრაქტორები, რომლებიც უზრუნველყოფენ მომსახურებას სახელმწიფო სამხედრო ძალებისთვის სხვადასხვა სფეროში. ერთ ფირმას შეუძლია შეასრულოს მრავალი ფუნქცია, რაც დამოკიდებულია კონტექსტზე და კონტრაქტზე (15). PMC კი ძალიან სპეციფიკური ტიპის მომსახურებას აწვდის. PMC-ები არიან „ექსპედიციური კონფლიქტის მენარმეები“, რომლებიც „კლავენ ან ასწავლიან სხვების მოკვლას“ უცხოურ გარემოში (16).

ეს განმარტება ჰგავს იმას, რასაც პიტერ სინგერი ადრე უწოდებდა „სამხედრო მიმწოდებელ ფირმებს“, რომლებიც მუშაობენ ტექნიკურ დონეზე და „ჩართული არიან რეალურ ბრძოლაში, როგორც ხაზის ქვედანაყოფები ან სპეციალისტები (მაგალითად, საბრძოლო მფრინავები) და/ან უშუალო ბრძანება და სავლელ დანაყოფების კონტროლი“. PMC-ები, ძირითადად, ქირაობენ სამხედრო ვეტერანებს, ხშირად მათ, ვისაც სპეცრაზმის გამოცდილება აქვს. ვაგნერის ჯგუფი სახე არის "სასიკვდილო ექსპედიციური კონფლიქტის მენარმე" და "სამხედრო მიმწოდებელი ფირმა", მიუხედავად იმისა, რომ მისი წევრები ზოგჯერ ასრულებენ PSC უფრო ფართო ფუნქციებსაც. საკამათოა, უნდა ეწოდოს თუ არა „ვაგნერ ჯგუფის“ მსგავს რუსულ PMC-ებს „დაქირავებულები“, საერთო იარლიყი, რომელიც გამოიყენება როგორც რუსულ, ისე საერთაშორისო მედიაში. დაქირავებული იარლიყი ხშირად აღიქმება როგორც დამამცირებელი, რაც მათ ქმედებებს უკანონო ხდის. პიტერ სინგერი დაქირავებულებს უწოდებს „პიროვნებებს, რომლებიც იბრძვიან დამსაქმებლებისთვის, გარდა მათი მშობლიური სახელმწიფოს მთავრობისა.... რომელთა ბრძოლის მოტივაცია არის ეკონომიკური მოგება“ . მაკფეიტი განსხვავებას აკეთებს დაქირავებულებსა და PMC-ებს შორის. დაქირავებულები არიან ჯარისკაცები, რომლებიც იმუშავებენ ვინმესთვის, ხოლო PMC-ები ზრუნავენ თავიანთი კლიენტების ბაზის შენარჩუნებაზე და გაფართოებაზე და, შესაბამისად, ზრუნავენ თავიანთ რეპუტაციაზე და ცდილობენ თავიდან აიცილონ არასასიამოვნო საქმიანობა. მაკფეიტი ზოგიერთ PMC-ს უწოდებს „სამხედრო მენარმეებს“, ფირმებს, რომლებსაც აქვთ მეტ-ნაკლებად „მონოგამიური“ ურთიერთობები სახელმწიფოებთან და „ურჩევნიათ... გრძელვადიანი, გადამხდელი კლიენტები, რომლებსაც მუდმივი ჯარი სჭირდებათ“

მაგრამ ვაგნერი და მისი წინამორბედები არ შეესაბამება არცერთ ამ ეტიკეტს. ჯგუფი არ დარჩენილა მუდმივ წერტილზე, ან თუნდაც ერთგვაროვან ტრაექტორიაზე. ვაგნერის ლიდერებმა დადეს კონტრაქტი ფინანსური მოგებისთვის და მის წევრებს სჯეროდათ, რომ ისინი ერთდროულად მუშაობდნენ რუსეთის სახელმწიფოს სახელით (მიუხედავად იმისა, რომ მათი ნამდვილი დამსაქმებლების ვინაობა ზოგჯერ ბუნდოვანი იყო). ისინი იყვნენ ძალადობის სანდო პროვაიდერები საზღვარგარეთ წლების განმავლობაში და კონფლიქტების დროს, რუსეთის სახელმწიფოსთვის, რუსეთის წამყვანი ბიზნეს ინტერესებისთვის და რუსეთის მოკავშირეებისთვის მუშაობდნენ. მიუხედავად ამისა, ვაგნერის ურთიერთობა სახელმწიფო სარდლობასთან და კონტროლთან განსხვავებული იყო, რადგან ზოგჯერ ისინი აშკარად მუშაობდნენ პირდაპირ რუსულ სამხედრო ძალებთან ერთად, ზოგჯერ კი არა.

15. Avant, D., and V. Haufler. 2018. "Public-Private Interactions and Practices of Security." In *The Oxford Handbook of International Security*, edited by A. Gheciu and W. Wohlforth, 350–364.

16. McFate, S. 2014. *The Modern Mercenary*. New York: Oxford University Press.

დასკვნა:

როდესაც შეერთებულ შტატებს აფრიკის, ახლო აღმოსავლეთისა და სამხრეთ აზიის ნაწილებიდან გაყავს თავისი სამხედრო ძალები, რუსეთი აფართოებს თავის გავლენას. მაგრამ ჩვეულებრივი რუსი ჯარისკაცების განლაგების ნაცვლად, მოსკოვმა მიმართა სპეციალური ოპერაციების ძალებს, სადაზვერვო დანაყოფებს და კერძო სამხედრო კომპანიების მსგავსს ჯგუფებს, როგორცაა ვაგნერის დაჯგუფება. მას შეუძლია შეასუსტოს გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების მექანიზმების ეფექტურობა და წესებზე დამყარებული საერთაშორისო წესრიგის ქვაკუთხედის მიღმა განავითაროს პროცესი.

იმის გამო, რომ რუსეთის მიერ ვაგნერის დაჯგუფების გამოყენება დროსა და სივრცეში შეიცვალა, იგი ემსახურებოდა და ემსახურება ეკრემლის მრავალ სტრატეგიულ მიზანს - ყველა მათგანი ორიენტირებული იყო მოსკოვის დახმარებაზე გავლენის გლობალური სფეროს გაფართოებაში შეერთებული შტატებისა და მისი მოკავშირეების ხარჯზე. ვაგნერის დაჯგუფება ყოველთვის ემსახურებოდა რუსეთის სტრატეგიულ პრიორიტეტებს, მაგრამ ტრიპოლის კამპანიის დროს ის ასევე ემსახურებოდა LNA-ს და მის ფართო საერთაშორისო კოალიციას, განსაკუთრებით არაბეთის გაერთიანებულ საემიროებსა და საუდის არაბეთს. რუსეთი იყენებს ვაგნერს თავისი მიზნების განსახორციელებლად, რადგან ის ამცირებს სამხედრო ჩართულობის ეკონომიკურ ტვირთს, ხარჯავს ნაკლებ პოლიტიკურ კაპიტალს.

განსაკუთრებით აფრიკის კონტინენტზე სხვადასხვა პოლიტიკურ ძალებს ვაგნერის მეშვეობით რუსეთი სთავაზობს სამხედრო მხარდაჭერას ან პოლიტიკურ სტაბილიზაციას პოლიტიკური გავლენის, გეოსტრატეგიული გაფართოების შესაძლებლობისა თუ რესურსების დათმობის სანაცვლოდ. ვაგნერი შეიძლება ჩაითვალოს კერძო სამხედრო კომპანიად მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ის კვებავს კერძო პირის, პრიგოჟინის სიმდიდრეს, მაგრამ რუსეთის სამეთაურო სტრუქტურებში მისი ინტეგრაციის რეალობა მას სრულიად განსხვავებულ პრიმატად აქცევს. მიუხედავად ვაგნერის თითქოსდა პირადი ხასიათისა, პუტინმა მადლობა გადაუხადა კონტრაქტორებს განეული მომსახურებისთვის, მიანიჭა უმაღლესი მეთაურების სტატუსი, როგორცაა უტკინის სახელმწიფო სამხედრო ჯილდოები, ააშენა ვაგნერის კონტრაქტორების ქანდაკებები სირიასა და დონბასში. პრიგოჟინს არ მიუღია ბრწყინვალე სამხედრო ჯილდოები ან ძეგლები, მაგრამ ვაგნერის სამ კონტინენტზე განლაგებით, პუტინმა მადლობა გადაუხადა მას, რამაც ხელი შეუწყო მისი კომერციული არეალის გლობალურ გაფართოებას. მიუხედავად იმისა, რომ რუსეთი საჭაროდ უარყოფს, რომ ვაგნერის ჯგუფი მუშაობს მისი სახელით, ის ფაქტობრივად რუსეთის სახელმწიფოს და მისი თავდაცვისა და დაზვერვის ინსტრუმენტს წარმოადგენს. ზოგი ვაგნერის ჯგუფს "დაქირავებულს" უწოდებს, მაგრამ მისი წევრები არ არიან ნამდვილი დაქირავებულები. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი იბრძვიან მოგებისთვის კონტრაქტით, ისინი ასევე ძლიერი პატრიოტები არიან რუსული სახელმწიფოს მიმართ (მიუხედავად იმისა, რომ ზოგი რუსეთის მეგობარია და არა რუსეთის მოქალაქეები, წარმოშობით მოლდოვადან, უკრაინიდან, ბელორუსიიდან და სერბეთიდან). კოლუმბიის უნივერსიტეტის მკვლევარი კიმბერლი მარტინი აღნიშნავს ვაგნერის დაჯგუფებისთვის უკეთესი ტერმინი, ვიდრე კერძო სამხედრო კომპანია ან „დაქირავებული“, შეიძლება იყოს არაფორმალური ნახევრად სახელმწიფო უსაფრთხოების ჯგუფი.

ლიტერატურა:

Kimberly Marten- „Russia's use of semi-state security forces: the case of the Wagner Group“. Department of Political Science, Barnard College, Columbia University.

Federica Saini Fasanotti- “Russia's Wagner Group in Africa: Influence, commercial concessions, rights violations, and counterinsurgency failure”. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2022/02/08/russias-wagner-group-in-africa-influence-commercial-concessions-rights-violations-and-counterinsurgency-failure/>

The Armed Conflict Location & Event Data Project - Wagner Group Operations in Africa. August 2022 . <https://acleddata.com/2022/08/30/wagner-group-operations-in-africa-civilian-targeting-trends-in-the-central-african-republic-and-mali/>

UK Parliament; The Foreign Affairs Committee- “Written Submission on Wagner's Activities in Libya Submitted by”. <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/108429/pdf/>

Foreign Policy Research Institute- Diplomacy and Dividends: Who Really Controls the Wagner Group? <https://www.fpri.org/article/2019/10/diplomacy-and-dividends-who-really-controls-the-wagner-group/>

The Oxford Analytica Daily Brief - Wagner force offers Russia arm's-length deniability <https://dailybrief.oxan.com/Analysis/GA247077/Wagner-force-offers-Russia-arms-length-deniability>

The European Union Institute for Security Studies- RUSSIA'S FORAYS INTO SUB-SAHARAN AFRICA . <https://www.iss.europa.eu/content/russias-forays-sub-saharan-africa>

The European Council on Foreign Relations-Russia, Wagner Group, and Mali: How European fears weaken European policy. <https://ecfr.eu/article/russia-wagner-group-and-mali-how-european-fears-weaken-european-policy/>

The Center for Strategic and International Studies (CSIS). The Expansion of Russian Private Military Companies. Brian Katz, Seth G. Jones, Catrina Doxsee, Nicholas Harrington. September 2020. <https://russianpmcs.csis.org>

Kimberly Marten. Russia's Use of the Wagner Group: Definitions, Strategic Objectives, and Accountability. <https://oversight.house.gov/sites/democrats.oversight.house.gov/files/Marten%20Testimony.pdf>

Kimberly Marten. The Wagner Group: Untangling the Purposes of a Russian Power Tool. Stanford. https://fsi-live.s3.us-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/memo_8_-_marten.pdf

გამოყენებული წყაროები:

1. Grau, L. W. 1993. “The Cossack Brotherhood Reborn: A Political/Military Force in A Realm of Chaos.” *Low Intensity Conflict and Law Enforcement*
2. Goltz, T. 1993. “Letter from Eurasia: The Hidden Russian Hand.” *Foreign Policy* (92: Autumn): 92–116. doi:10.2307/1149147
3. Bukkvoll, T., and Å. G. Østensen. 2018. *Russian Use of Private Military and Security Companies: The Implications for European and Norwegian Security*. Bergen, Norway: Chr. Michelsens Institutt, Norwegian Defence Research Establishment (FFI) Report 18/01300
4. Konovalov, I., and O. Valetskii. 2013. *Evolyuetsiya Chastnykh Voennykh Kompanii [Evolution of Private Military Companies]*. Pushkino: Center for Strategic Affairs.
5. Noble, B., and E. Schulmann. 2018. “Not Just a Rubber Stamp: Parliament and Lawmaking.” In *The New Autocracy: Information, Politics, and Policy in Putin's Russia*, edited by D. Treisman, 49–82. Washington, DC: Brookings Institution Press
6. CNN, 15 JUNE, 2021. – „It was our children they killed' -Russian mercenaries implicated in the torture and killing of civilians in Central African Republic“ - By Tim Lister, Sebastian Shukla and Clarissa Ward, CNN
7. EURACTIV. 2021, 17 December. EU to review its African military missions following Wagner link. <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/eu-to-review-its-african-military-missions-following-wagner-link/>
8. OHCHR. 2021, 21 October. CAR: Russian Wagner Group harassing and intimidating civilians – UN experts. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/11/car-russian-wagner-group-harassing-and-intimidating-civilians-un-experts>
9. BBC, 3 June 2021. France suspends military ties with Mali over coup. <https://www.bbc.com/news/world-africa-57347876>
10. Al Jazeera, 3 May 2022 <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/3/malis-junta-breaks-off-from-defence-accords-with-france>
11. Reuters, 31 January 2022 <https://www.reuters.com/world/africa/mali-expels-french-envoy-over-authorities-hostile-remarks-2022-01-31/>
12. France24, 31 May 2022. <https://www.france24.com/en/africa/20220531-un-report-links-malian-army-to-exponential-rise-in-abuses>
13. Le Monde, 23 April 2022 . https://www.lemonde.fr/afrique/article/2022/04/23/sahel-dans-la-guerre-de-l-information-l-armee-francaise-replique-et-accuse-le-groupe-wagner_6123340_3212.html
14. RFI, 21 April 2022. <https://www.rfi.fr/en/afrique/20220421-un-investigators-denied-access-to-site-of-mali-killings-moura>
15. Avant, D., and V. Haufler. 2018. “Public-Private Interactions and Practices of Security.” In *The Oxford Handbook of International Security*, edited by A. Gheciu and W. Wohlforth, 350–364.
16. McFate, S. 2014. *The Modern Mercenary*. New York: Oxford University Press.

ულტრამემარჯვენე ჯგუფების
მოქმედება რუსეთში:
მიზნები, MODUS OPERANDI
და კავშირი ევროკავშირ
თანამოაზრებულთან

ლელია ჩხეტიანი

აბსტრაქტი

2022 წლის თებერვალში უკრაინის წინააღმდეგ წამოწყებული მასშტაბური ომის მთავარ მოტივად კრემლი უკრაინის დენაციფიკაციას ასახელებს. სანამ რუსეთი უკრაინის “დენაციფიკაციას” საერთაშორისო და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის პრინციპების დარღვევით ეწევა, სტატისტიკა გვიჩვენებს, რომ 2000-2017 წლებში ულტრამემარჯვენე იდეოლოგიის ნიადაგზე ჩადენილი პოლიტიკური ძალადობის შემთხვევები 7 ჯერ უფრო მაღალია ვიდრე ევროპაში. სწორედ ამის ფონზე, საინტერესოა შევისწავლოთ ულტრამემარჯვენე ჯგუფების მოქმედება რუსეთში.

ნაშრომის პირველ ნაწილში აღწერილია რუსული ულტრანაციონალიზმის ისტორია და იდეოლოგიური დასაბუთება. შემდგომში განხილულია თანამედროვე ულტრამემარჯვენე და ნეონაციტური ტალღის გამომწვევი სოციალური, ეკონომიკური და კულტურული ფაქტორები, ასევე მსგავსი ჯგუფების ძირითადი მიზნები და modus operandi, ამასთან მათი კავშირი ხელისუფლებასთან - რამდენად თანხვედრაშია მათი იდეოლოგია კრემლის რიტორიკასთან და რა პოლიტიკას ახორციელებს ხელისუფლება აღნიშნული ჯგუფებისადმი. ნაშრომის დასკვნით ნაწილში განხილულია თუ რა კავშირი აქვთ და რით განსხვავდებიან რუსული ულტრამემარჯვენე მოძრაობები მათი ევროპელი თანამოაზრეებისგან.

კვლევის მიზნის განსახორციელებლად გამოყენებულია შემთხვევის შესწავლა (case study) და ლიტერატურის მიმოხილვა. ეს უკანასკნელი მოიცავს აკადემიურ ნაშრომებს, ბეჭდურ გამოცემებს, სახელმწიფო დოკუმენტებსა და სტატისტიკურ მონაცემებს.

შესავალი

ულტრამემარჯვენე ექსტრემიზმი, რომელიც მემარჯვენე იდეოლოგიებზე, განსაკუთრებით ნეონაციზმსა და ეთნონაციონალიზმზეა დაფუძნებული, განსაკუთრებით აქტუალური გახდა უკანასკნელ წლებში. ულტრამემარჯვენე ტალღამ ევროპის დემოკრატიულ სახელმწიფოებშიც შეაღწია და მსგავსი ძალები რამდენიმე ევროკავშირის წევრის ხელისუფლებაშიც კი მოვიდნენ, ისეთებშიც კი როგორცაა ნიდერლანდები, ავსტრია, დანია და სხვ (Bar-On, 2018).

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მემარჯვენე ექსტრემიზმმა ყოფილ სოციალისტურ სახელმწიფოებშიც მოიკიდა ფეხი. მსგავსი ჯგუფების მიზნები უმეტესად ნაციონალისტურ სენტიმენტებსა და ეთნიკურ-რელიგიურ უზენაესობაზეა დაფუძნებული. მტრის ხატად კი უმეტესად ეთნიკური, რელიგიური და ზოგჯერ სექსუალური უმცირესობის წარმომადგენლები ხდებიან.

რუსულ ულტრანაციონალიზმს ხანგრძლივი ისტორია აქვს და სსრკ-ის დაშლის შემდეგ ულტრამემარჯვენე ექსტრემიზმი განსაკუთრებით გაძლიერდა. RTV-RUSSIA-ს სტატისტიკის მიხედვით, 2000-2017 წლებში რუსეთში ულტრა-მემარჯვენე ძალადობის 495 შემთხვევა ფიქსირდება, რომელთაგან 459 ფატალურად დასრულდა. აღნიშნული დინამიკა 5-ჯერ უფრო მაღალია ვიდრე აშშ-სა და 7-ჯერ უფრო მაღალი ევროპაზე (Johannes Due Enstad, 2018). დამატებით ისიც უნდა ითქვას, რომ ხშირად ინფორმაციის ნაკლებობის გამო ულტრა-მემარჯვენე იდეოლოგიის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულები სტატისტიკის მიღმა რჩება (Johannes Due Enstad, 2018). კვლევის მიხედვით, ულტრამემარჯვენე ჯგუფების მთავარი სამიზნე ეთნიკური და რასობრივი მტრები, კერძოდ კი არა-თეთრკანიანი მიგრანტები არიან, რომლის ქვეშ ერთიანდებიან ცენტრალური აზიისა და კავკასიაში მცხოვრებლები, ფერადკანიანები, ბოშები, ებრაელები, არასლავური გარეგნობის ინდივიდები და სხვა მიგრანტები, ლტოლვილები ან თავშესაფრის მაძიებლები (Johannes Due Enstad, 2018).

გარდა ამისა, კრემლი დიდ მხარდაჭერას უცხადებს საერთაშორისო ულტრა-მემარჯვენე ექსტრემიზმს და მსგავსი იდეოლოგიის პოლიტიკურ პარტიებს ევროპასა და ამერიკაში (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). გარდა პირადი ახლო კავშირებისა და გამოცხადებული მხარდაჭერისა, დებინფორმაციითა და რბილი ძალით რუსეთი ხელს უწყობს ულტრა-მემარჯვენე ჯგუფების გაძლიერებას ქვეყნის საზღვრებს გარეთაც.

ულტრამემარჯვენეობის დეფინიცია

ტერმინი რადიკალი მემარჯვენე, რომელიც ხშირად გამოიყენება ულტრამემარჯვენეობის სინონიმად პირველად დენიელ ბელმა გამოიყენა 1955 წელს ამერიკის შეერთებულ შტატებში არსებული ანტიკომუნისტური მოძრაობის აღსაწერად (Bar-On, 2018).

დღესდღეობით ულტრამემარჯვენე მოძრაობების მთავარი სამიზნე გლობალიზაცია და მიგრაცია, თუმცა მემარცხენე იდეოლოგიებთან კონფრონტაცია კვლავ აქტუალური რჩება მათთვის. თამირ ბარ-ონის მიხედვით, თანამედროვე რადიკალი მემარჯვენე ჯგუფების მთავარი მახასიათებელი ეთნიკური ნაციონალიზმი, ანტი-მემარცხენეობა და კეთილდღეობის სახელმწიფოსადმი უნდობლობაა, რომელსაც თან ახლავს მიგრანტების, მუსლიმებისა და ზოგადად განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფებისადმი მიუღებლობა (Bar-On, 8, 2018).

აკერმანისა და რუდუინის მიხედვით, თანამედროვე ულტრამემარჯვენე ჯგუფები არ დისტანცირდებიან ფაშისტური და ნაცისტური სიმბოლიზმისგან და ხშირად ანტისემიტურ ნარატივსაც ემხრობიან (Bar-on, 2018, 1141). კარტერის მიხედვით, რადიკალი მემარჯვენე ჯგუფებს სამი ძირითადი მახასიათებელი აქვს: ნაციონალიზმი ქსენოფობიური ელემენტებით, რასიზმი ან კულტურული კონფორმიზმი და ბოლოს ლიბერალური დემოკრატიისადმი უნდობლობა და კრიტიკა (Bar-on, 9, 2018).

ოსლოს უნივერსიტეტის ექსტრემიზმის კვლევის ცენტრის მკვლევრები მემარჯვენე ექსტრემიზმს განმარტავენ როგორც იდეოლოგია, რომელიც ხასიათდება “თანასწორობისადმი ანტიდემოკრატიული ოპოზიციით” (Jupskås, Segers, 2020). ასევე აღნიშნულ ცნებასთან ასოცირდება რასიზმი, ქსენოფობია, გამომრიცხავი ნაციონალიზმი, კონსპირაციული თეორიები, ავტორიტარიზმი და პოლიტიკურად მოტივირებული ძალადობა (Jupskås, Segers, 2020). თანამედროვე მემარჯვენე ექსტრემიზმის ყველაზე გავრცელებული ფორმები ნეონაციზმი და ნეოფაშიზმია, ასევე ზოგი მკვლევრის აზრით კონტრ-ჰიპადისტური მოძრაობებიც (Jupskås, Segers, 2020).

ტერმინი მემარჯვენე ექსტრემიზმი 80-იანი წლებიდან გახდა პოპულარული და მან ჩაანაცვლა ტერმინი “რადიკალი მემარჯვენეობა” (Jupskås, Segers, 2020), ხოლო ტერმინი “ულტრამემარჯვენე” გამოიყენება როგორც ქოლგა ტერმინი ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი იდეოლოგიის გასაერთიანებლად. მიმდინარე ნაშრომში ულტრამემარჯვენე, რადიკალი მემარჯვენე და მემარჯვენე ექსტრემიზმი სინონიმებად იქნება გამოყენებული.

ლიბერალური მიმოხილვა

ჰოლცერი, ლარისი და მარესი რუსული მემარჯვენე ექსტრემისტული ჯგუფების მთავარ მახასიათებლად სისასტიკესა და სამხედრო შეიარაღებას ასახელებენ (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). მათი თქმით, მემარჯვენე ექსტრემისტული ჯგუფები თავს პოლიტიკურ მებრძოლებად თვლიან და ხშირად იყენებენ ფიზიკურ ძალადობას ეთნიკური და პოლიტიკური მტრების წინააღმდეგ (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). რაც შეეხება პოლიტიკურ სივრცეს, რუსული პოლიტიკური აქტორების თითქმის სრული უმრავლესობა ნაციონალისტური და ულტრამემარჯვენე რიტორიკით გამოირჩევა, სხვაობა ისაა, რომ ისინი რუსული ისტორიის განსხვავებულ პერიოდებზე აპელირებენ, ზოგი მათგანი პეტრე პირველის ხანის, ზოგი კი სტალინის რუსეთს ადიდებას (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). იმავე ავტორების თქმით, თანამედროვე რუსული ულტრამემარჯვენეობა წარმოადგენს sui generis-ს, ვინაიდან იგი დიდწილად დამყარებულია დასავლური ლიბერალური დემოკრატიების ანტაგონიზმზე (Holzer, Laryš, Mareš, 2019, 21). ისტორიულად რუსული ულტრამემარჯვენეობა მხარს უჭერს ჰომოგენურ საზოგადოებას, სადაც ერთგვარი სიმბიოზია სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის. ასევე აღნიშნული მოძრაობები განსაკუთრებული სიმპათიით გამოირჩევიან ავტორიტარული მმართველობისადმი და ემხრობიან ძალადობრივ ექსტრემიზმს (Holzer, Laryš, Mareš, 2019, 32).

ვოლტერ ლაკერის “შავი ასეული: ექსტრემისტული მემარჯვენეობის აღზევება რუსეთში” ერთ-ერთი პირველი ნაშრომია, რომელიც სიღრმისეულად იკვლევს რუსულ ულტრამემარჯვენეობას. აღნიშნულ წიგნში ავტორი რუსული ნაციონალიზმის სამ ძირითად მიმართულებას გამოყოფს - ერთი, რომელიც მართლმადიდებელ ეკლესიის უზენაესობაზეა დამყარებული, მეორე მიმართულება ზოგადად სლავოფილიასა და სლავიზმის უპირატესობას შეეხება, მესამე კი ფაშიზმისა და პროტოფაშიზმის გამოხატულებაა (Goble, 1993). ლაკერის მიხედვით, რუსული მემარჯვენე ექსტრემისტების მთავარი მახასიათებელი ისაა, რომ ისინი რუსეთის წარუმატებლობისა და უბედურების მთავარ მიზეზად შიდა და გარე-უცხოელ მტრებს ასახელებენ (Laquer, 1993).

რობერტ ჰორვათი წიგნში “პუტინის ფაშისტები: Russkii Obraz და მართვადი ნაციონალიზმის პოლიტიკა რუსეთში” აღნიშნული ნეონაციისტური მოძრაობის დეტალურ ისტორიას აღწერს. ავტორის აზრით, კრემლის პოლიტიკამ, ე.წ. მართვადმა ნაციონალიზმმა ხელი შეუწყო ულტრამემარჯვენე ჯგუფების აღზევებას ქვეყნის შიგნით. მსგავსი დაჯგუფებები კი ხშირად კრემლისა და ავტორიტარიზმის ოპონენტების, კერძოდ, ზომიერი ნაციონალისტებისა და ლიბერალების წინააღმდეგ იყვნენ მიმართული. Russkii Obraz სიმბიოზურ ურთიერთობაში იყო კრემლთან მანამ სანამ მისი ლიდერები მაღალპროფილური მკვლელობების ჩადენას არ დაიწყებდნენ (Horvarth, 2021).

პიტერ პომერანცევი წიგნში “დელირიუმის ფორმები: ღამის მგლები” რუსულ დაჯგუფება “ღამის მგლებს” ამერიკული “ჯოჯოხეთის ანგელოზების” ეკვივალენტს უწოდებს, რომელიც კალიფორნიაში 40-იან წლებში ჩამოყალიბდა და კრიმინალურ აქტივობაშია ბრალდებული (Pomerantsev, 2013). ავტორის თქმით, დაჯგუფების ულტრაპატრიოტიზმი სიმბოლიკაშიც გამოიხატა, როდესაც წევრებმა ტყავის ქურთუკებზე აღნიშნული სლოგანები ლათინური ასოების ნაცვლად კირილიცათი აღნიშნეს. პომერანცევი ასევე დაჯგუფების წევრებს ბეოვულფს ადარებს, რომელიც ტყავებშია ჩაცმული და ჰარლი დევიდსონს ატარებს (Pomerantsev, 2013). პომერანცევის ნაშრომი ასევე მოიცავს ინტერვიუებს დაჯგუფების წევრებთან, რომლებიც აღწერენ თავიანთ გამოცდილებას თუ როგორ განვერდიანდნენ “ღამის მგლებში”. წევრების უმეტესობა თავიანთ გამოცდილებას მისტიკური და ღვთიური მიზნებითა და წმინდა რუსეთის გადარჩენის ვალდებულებით ხსნიან (Pomerantsev, 2013).

რუსეთის ულტრანაციონალიზმის ისტორია და იდეოლოგიური დასაბუთება

რუსულ ულტრანაციონალიზმს ხანგრძლივი ისტორია აქვს. ცარისტული რეჟიმიდან მოყოლებული 1917 წლის რევოლუციებისა და საბჭოთა პერიოდში გამოვლენილ ნაციონალისტურ ტალღებს მრავალი საერთო აქვს თანამედროვე ულტრამემარჯვენეობასთან.

ცარიზმის ხანაში რუსული ერის იდენტობის ჩამოყალიბების პროცესი განსხვავდებოდა ევროპული ფენომენისგან. ამის ერთ-ერთი მიზეზი სწორედ ის იყო, რომ რუსულ საზოგადოებაში ვერ ჩამოყალიბდა ეკონომიკურად ძლიერი საშუალო კლასი, რომელიც გაავრცელებდა და გააძლიერებდა ნაციონალიზმს (Goble, 1993). სწორედ ამიტომ, ნაციონალიზმს ცნობილი მკვლევრები იქნება ეს გელნერი თუ ჰობსბაუმი ვერ თანხმდებიან რუსული ერის დაბადების ზუსტ თარიღზე. ჩეხი ისტორიკოსის მიროსლავ ხროჩის მიხედვით, რუსული სახელმწიფოს იდენტობის ჩამოყალიბება წინ უსწრებდა რუსული ერის ჩამოყალიბებას, ამ პროცესში კი დიდი წვლილი შეიტანა მართლმადიდებლურმა ეკლესიამ, რომელმაც გააერთიანა მისი მიმდევრები და ამავე დროს იქცა სახელმწიფო რელიგიად (Holzer, Laryš, Mareš, 2019).

ულტრამემარჯვენე იდეოლოგია რუსეთში მემარცხენე რადიკალიზმის საპასუხოდ XIX საუკუნეში ჩამოყალიბდა, თუმცა არ გამოირჩეოდა ისეთი გავლენით როგორც მაგალითად მემარცხენე ნაროდნიკების მოძრაობა. მიუხედავად იდეოლოგიური მოუმწიფებლობისა, მემარჯვენე რადიკალიზმის ერთ-ერთ უპირველეს გამოვლინებად შეიძლება ჩაითვალოს სლავოფილები (ძმები აკსაკოვები, ძმები კირეევსკები და სხვ.), რომლებიც აღიარებდნენ რუსული ტრადიციების უზენაესობასა და სინშინდეს და სეკულარულ დასავლეთთან დაპირისპირება გარდაუვლად მიიჩნევდნენ (Holzer, Laryš, Mareš, 2019).

XIX საუკუნის მინურულს რუსული ულტრანაციონალიზმი შედარებით გაძლიერდა და გაჩნდა ე.წ. საეკლესიო ნაციონალიზმი, რომლის მიმდევრები იყვნენ ნიკოლაი ბერდიავი, ივან ილიჩი და სხვ. “რუსული იდეის” მთავარი მახასიათებელი პატრიოტიზმი, მონარქიზმი, ეკლესიის პრივილეგირებული როლი და რუსული ექსპანსიონიზმის მხარდაჭერა იყო (Holzer, Laryš, Mareš, 2019).

XIX საუკუნეში ჩნდება ასევე პანსლავიზმი, რომელიც მიზნად ისახავს სლავი ხალხების ინტეგრაციასა და გაერთიანებას (Britannica). XIX საუკუნეში პან-სლავიზმმა დიდი როლი ითამაშა სლავური სახელმწიფოების ავსტრია-უნგრეთისა და ოტომანთა იმპერიებისგან გათავისუფლებაში. აღნიშნულმა იდეოლოგიამ განსაკუთრებული ინტერესი რუსეთში დაიმსახურა. რუსულ საზოგადოებაში მიაჩნდათ, რომ დასავლეთ ევროპა მორალურად და სულიერად სუსტი იყო და რუსეთს უნდა შეესრულებინა სლავი ხალხის გაერთიანების ისტორიული მისია (Britannica). პანსლავიზმი თანამედროვე რუსეთშიც არ კარგავს აქტუალობას. პუტინის ექსპანსიონისტური პოლიტიკა, განსაკუთრებული აგრესია NATO-ს აღმოსავლეთ გაფართოების მიმართ, ასევე ისტორიის იმგვარი ინტერპრეტაცია რომ რუსები და უკრაინელები ერთი ხალხია, თანხვედრაშია პანსლავიზმის იდეასთან.

რუსულმა ულტრამემარჯვენეობამ ძალადობრივი და სამხედრო მეთოდები მხოლოდ მეოცე საუკუნის დასაწყისიდან შემოიღო. აღნიშნულ ჯგუფებად კლასიფიცირდებოდა “მთავარანგელოზ მიქაელის რუსული სახალხო მოძრაობა”, “რუსული მონარქისტული პარტია”, რუსული სახალხო მოძრაობა” იგივე “შავი ასეული” (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). მათ შორის მასობრივი მხარდაჭერით მხოლოდ “შავი ასეული” გამოირჩეოდა, რომელსაც დაახლოებით 400 000 მიმდევარი ჰყავდა და განსაკუთრებული ანტისემიტობით გამოირჩეოდა. აღნიშნული დაჯგუფება აერთიანებდა მცირე პარამილიტარისტულ ჯგუფებს, რომლებიც ძალადობრივ მეთოდებს იყენებდნენ პოლიტიკური მტრების წინააღმდეგ (Holzer, Laryš, Mareš, 2019).

XIX-XX საუკუნეებში რუსული მემარჯვენე ძალები უგულებელყოფნენ სოციალურ პრობლემებს, რომელზეც მემარცხენეები აპელირებდნენ და ასევე თვალს ხუჭავდნენ რუსეთის სისუსტეზე საერთაშორისო არენაზე, რომელიც კარგად გამოჩნდა პირველი მსოფლიო ომის დროს. აღნიშნული ძალები ცარისტული რეჟიმის მხარდამჭერები იყვნენ და აბსოლუტური მონარქია რუსეთის ძლიერების გარანტად მიაჩნდათ. თებერვლისა და

ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის შემდეგ კი მემარჯვენე ძალებმა დაკარგეს კონტროლი და დროებით გაქრნენ პოლიტიკური არენიდან. სოციალისტურმა რევოლუციამ სრულად შეზღუდა მემარჯვენე ძალები რუსეთში. მათი გარკვეული ნაწილი თეთრგვარდიელების სახით საზღვარგარეთიდან ეწეოდნენ მონარქიის აღსადგენ პროპაგანდას. მათი რიტორიკა რუსეთის ისტორიულ მისიას შეეხებოდა, რომელიც კიევის რუსეთიდან იღებდა სათავეს (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). იმ პერიოდში აღნიშნულ ნარატივს დიდი მხარდაჭერა არ მოჰყოლია და აღნიშნული მემარჯვენე ძალები მალევე გაუჩინარდნენ, თუმცა რუსეთის ისტორიულმა მისიამ და კიევის რუსეთით რუსულის ექსპანსიონიზმის გამართლებამ თანამედროვე რუსეთში პოვა დიდი გამოხმაურება.

საბჭოთა კავშირი კლასობრივი ბრძოლის ნიადაგზე შეიქმნა და ერის ცნებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჩამოერთვა. შესაბამისად, მემარჯვენე იდეოლოგიებმა აქტუალობა დაკარგეს სსრკ-ში და მეტიც, ხშირად ამ იარაღის ტარება ხშირად დასჯის საბაბადაც გამოიყენებოდა. მიუხედავად იმისა, საბჭოთა კავშირი უკლასო საზოგადოებათა თანასწორი გაერთიანება უნდა ყოფილიყო, რუსები განსაკუთრებული პრივილეგიებით გამოირჩეოდნენ და თვლიდნენ, რომ სსრკ-ის ფუნდამენტი სწორედ რუსეთი იყო, რომელსაც ირგვლივ დამატებითი ტერიტორიები უნდა ჰქონოდა (Goble, 1993). აღნიშნულმა მიდგომამ ხელი შეუწყო მომავალში რუსული ულტრანაციონალისტური შეხედულებების გაღვივებას. ასევე ხშირად ერისა და ნაციის კონცეფციით პოლიტიკური ძალები საზოგადოებაზე მანიპულირებდნენ, მაგალითად მეორე მსოფლიო ომი, რომელიც დიდ სამამულო ომად იწოდება, პირველ რიგში რუსული ერის გადარჩენას ისახავდა მიზნად.

სწორედ საბჭოთა პერიოდში გაჩნდა ევრაზიანიზმის იდეა, რომელიც დღესაც არ კარგავს აქტუალობას. აღნიშნული იდეოლოგიის მიხედვით, რუსეთის ისტორიული მისია ევრაზიის გაერთიანება და კულტურული ლიდერობაა, რომელიც დემოკრატიის ნაცვლად ავტორიტარული მეთოდებით უნდა განხორციელდეს (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). ევრაზიანიზმი უარყოფს ბოლშევიზმსაც და ცარიზმსაც. აღნიშნული იდეოლოგია რუსეთის ვიქტიმიზაციას ახდენს და მტრის ხატებად სახავს დასავლეთს, ლიბერალიზმს, კოსმოპოლიტიზმს, სეკულარიზმსა და ინდივიდუალიზმს (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). ამავე დროს ევრაზიის კონტინენტს აღიქვამს არა მხოლოდ გეოგრაფიულ, არამედ მისტიკურად დაკავშირებულ ერთობად, რომლის მორალური ხსნა რუსეთის ისტორიული მიზანია. ევრაზიანიზმის მიმდევრები იყვნენ დღევანდელი რუსეთისთვის საკმაოდ აქტუალური პიროვნებები - ნიკოლაი ტრუბეცკოი, გეორგ ფლოროვსკი და სხვ.

სსრკ-ის დაშლას თან მოჰყვა რუსული საზოგადოების ტრავმა, რომელმაც განსაკუთრებით განიცადა იმპერიის დაკარგვა (Goble, 1993). იმდროინდელი რუსული სახელმწიფო განსაკუთრებით სუსტი იყო და მისმა მცდელობამ პოზიტიური ურთიერთობა დაემყარებინა დასავლეთთან, ღირებულებათა კრიზისის წინაშე დააყენა რუსი ერი. სწორედ ამიტომ ულტრამემარჯვენე მოძრაობები ბორის ელცინის პერიოდშივე გააქტიურდნენ და განსაკუთრებით გაძლიერდნენ პუტინის მმართველობისას. რობერტ ლეგვოლდის თქმით, სსრკ-ის ნანგრევებზე რუსული ნაციონალიზმი მრავალი მიმართულებით გავრცელდა და რადიკალური სახე შეიძინა, იქნებოდა ეს რეაქციონისტული, რასისტული თუ პრიმიტიული (Legvold, 1993). ღირებულებათა კრიზისისას რუსული ულტრანაციონალიზმი კარგი საშუალება აღმოჩნდა საზოგადოების გაერთიანებისა და სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების ასახსნელად (Holzer, Laryš, Mareš, 2019).

ულტრამემარჯვენეობის ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისება მუდმივი მტრის ძიებაა და არ არსებობის შემთხვევაში მათი შექმნა, შესაბამისად პოსტ-საბჭოური კრიზისის წინაშე მდგარი რუსეთისათვის პრობლემების გამომწვევ მიზეზებად ჯერ დასავლეთი, გლობალიზაცია და ლიბერალიზმი, შემდეგ კი ებრაელები, არა-რუსები, ტრანსკავკასიურები ერები და ბოლოს მუსლიმები სახელდებოდნენ.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ გავრცელებული ულტრამემარჯვენე ტალღა მრავალი მიმართულებით გავრცელდა. ზოგი მათგანი ევრაზიანიზმის მხარდამჭერი იყო (ცნობილი რუსი იდეოლოგი ალექსანდრ დუგინი), ასევე არსებობდა მონარქისტული ჯგუფებიც. განსაკუთრებული აქტუალურობით გამოირჩეოდა მოძრაობა 'პამიატი', რომელიც ხასიათდებოდა რადიკალური ანთისემიტულობით (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). ასევე მოძრაობა 'საიუზი' და 'ეროვნული ხსნის კომიტეტი', თუმცა ვერც ერთმა მათგანმა ვერ შეძლო ფართო პოლიტიკური გავლენის მოპოვება.

თანამედროვე ულტრამემარჯვენე და ნეონაციონალური ტალღის გამოხვევაი ფაქტორები

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსულმა სახელმწიფოს თავისი დიდება დაკარგა, რის გამოც მას “ვაიმარის რუსეთსაც” კი ეძახდნენ (Horvath, 2021). როგორც მასებში, ისე პოლიტიკურ წრეებში ხდებოდა რუსეთის ვიქტიმიზაცია, რაც ნაციონალისტური სენტიმენტების გაღვივებას უწყობდა ხელს. ლაკერის მიხედვით, სსრკ-ის დაშლის შემდეგ რუსულ საზოგადოებაში, ელიტებსა და მასებში, გაჩნდა მოსაზრება, რომ რუსეთს ექცეოდნენ ისე, როგორც “მეორეხარისხოვან მათხოვარს”, რომელმაც დაკარგა მნიშვნელობა, ამის საპასუხოდ კი, მათ სურთ დაუმტკიცონ სხვა სახელმწიფოებს, რომ რუსეთს ისევ შეუძლია იყოს სუპერ-სახელმწიფო (Goble, 1993).

აღნიშნული პერიოდი ასევე ხასიათდებოდა მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობით, მიგრანტების დიდი ნაკადითა და სეპარატისტული კონფლიქტებით, რაც კიდევ უფრო ამძაფრებდა რუსული საზოგადოების კრიზისს. ამის ფონზე კი განსაკუთრებით გაძლიერდა ეთნიკური ნაციონალიზმი, რომელმაც შეძლო ამოეგსო საბჭოთა კავშირის დაშლით დარჩენილი სიცარიელე (Enstad, 2018).

შოვინისტური და ეთნოცენტრისტული სულისკვეთების გაღვივებაში განსაკუთრებით დიდი როლი ითამაშა მიგრანტთა მზარდმა რაოდენობამ კავკასიიდან და ცენტრალური აზიიდან. განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფები აღქმულნი იყვნენ, როგორც ფიზიკური და კულტურული საფრთხე (Enstad, 2018).

პუტინის ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ რუსეთი კვლავ ავტორიტარიზმის გზას დაადგა და ამჯერად რუსეთი არა მსხვერპლი არამედ დასავლური მანკიერებების წინააღმდეგ ბრძოლის ფრონტზე აღმოჩნდა. ენსტადი პუტინის რეჟიმს ახასიათებს როგორც ანოკრატულს - რეჟიმი დემოკრატიისა და ავტორიტარიზმის ნაზავით, რომელიც იდეალურია ტერორიზმისა და ექსტრემიზმისათვის (Enstad, 2018). ქლოვერის მიხედვით, 2000-იანებში გაჩნდა ახალი რუსული ნაციონალიზმი, რომელიც ეწინააღმდეგება ლიბერალურ დემოკრაციას და თანხვედრაშია ევროპული ექსტრემისტულ მემარჯვენე ჯგუფებთან (Clover, 2016). ჰორვათის თქმით, პუტინის რუსეთში ნაციონალიზმი მასტაბილიზებელ ძალად იქცა, რომელმაც სსრკ-ის დაშლის ტრავმის შემდეგ მოქალაქეები და ელიტები გააერთიანა, სოციალური, პოლიტიკური, კულტურული და ასევე ემოციური სტაბილურობა მოუტანა საზოგადოებას (Horvath, 2021).

ენსტადი ულტრამემარჯვენე ტალღის გავრცელების კიდევ ერთ ხელშემწყობ ფაქტორად ინტერნეტსა და ტექნოლოგიურ პროგრესს ასახელებს (Enstad, 2018). 2000-იანების დასაწყისში რუსეთში უკვე ხელმისაწვდომი იყო ინტერნეტი, რომლითაც საზოგადოების გარკვეულ ნაწილს წვდომა ჰქონდა იდეოლოგიურ კონტენტზე. ასევე ამ პერიოდშივე ჩნდება მობილური ტელეფონები, რომლითაც შესაძლებელი იყო ძალადობრივი კადრების გადაღება და გავრცელება. ულტრამემარჯვენე იდეოლოგიის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულების უმეტესობა სწორედ ინტერნეტისა და ტელეფონის მეშვეობით ვრცელდებოდა, რის გამოც შეიძლება ითქვას, რომ ტექნოლოგიური მოწყობილობები და ინტერნეტი ერთგვარი პროპაგანდის გავრცელების პლატფორმად იქცა (Enstad, 2018).

RUSSIAN IMPERIAL MOVEMENT/ RUSSKII OBRAZ/NIGHT WOLVES - მიზნები, მოღუს ოპერანდი, კავშირი კრემლთან

RUSSIAN IMPERIAL MOVEMENT

„რუსეთის იმპერიული მოძრაობა“ 2002 წელს სანქტ-პეტერბურგში სტანისლავ ვორობიევი დააარსა. დღესაც მოქმედი მონარქისტული და ულტრამართლმადიდებლური „რუსეთის იმპერიული მოძრაობა“ არსებობის პირველ წლებში პარამილიტარულ წვრთნებს სთავაზობდა მოძრაობის მიერ დაარსებული კლუბის, „რეზერვის“, წევრებს, რითაც, ორგანიზაციის აზრით, ხელი ეწყობოდა „ჭანსალი ცხოვრების წესისა და სამხედრო ღირსების იდეალის წახალისებას, რომელიც დაფუძნებული იყო რუსეთის მართლმადიდებლური ეკლესიის ღირებულებებსა და რუსეთის სამხედრო დიდებაზე.“ (Mapping Militant Organizations, 2021).

„რუსეთის იმპერიული მოძრაობა“ თავდაპირველად ორიენტირებული იყო რუსეთის ტერიტორიაზე მოღვაწეობით და უერთდებოდა რელიგიურ დღესასწაულებს, თუმცა ამავედროულად ცდილობდა, პოლიტიკურ სივრცეში, უფრო ზუსტად კი ულტრა-მემარჯვენე ფრონტზე, ადგილი დაეკავებინა. ამ მიზნით 2010 წელს სხვა ულტრა-მემარჯვენე პარტიებთან ერთად „რუსეთის იმპერიულმა მოძრაობამ“ ხელი მოაწერა „რუსეთის ეროვნული ორგანიზაციების დეკლარაციას“, რომელიც სახელმწიფოში ეროვნული დაჯგუფებების ლეგალიზაციას ითხოვდა.

აღსანიშნავია, რომ ამ პერიოდში რუსეთში მოღვაწე ნაციონალისტურ პარტიებში სქიზმა მოხდა და ჩამოყალიბდა ორი ძირითადი გაერთიანება - „არალეგალი იმიგრანტების წინააღმდეგ მოძრაობის“ მიერ ჩამოყალიბებული „რუსების ეთნოპოლიტიკური ასოციაცია“ (REPA) და „რუსეთის სოციალისტური მოძრაობის“ მიერ ჩამოყალიბებული „რუსული პლატფორმა“ (RP). REPA უფრო მეტად რადიკალური იყო ვიდრე RP - REPA-ში ნაწილობრივ ნეონაციისტებიც იყვნენ.

„რუსეთის იმპერიულმა მოძრაობამ“ შემდეგი ორი წლის განმავლობაში პოლიტიკური ალლო გამოიჩინა - თავდაპირველად მოძრაობა REPA-ს შეუერთდა, თუმცა ამავედროულად შედარებით ზომიერი RP-ის წევრიც გახდა, სავარაუდოდ, საზოგადოებისთვის ხმის უფრო ფართოდ მიწვდენის მიზნით (Mapping Militant Organizations, 2021).

ნაციონალისტურმა პარტიებმა ფორმალურ დონეზე აღმოცენება 2011 წლის ბოლოს დაიწყეს, როდესაც რუსეთის ფედერაციაში პოლიტიკური პარტიების რეგისტრაცია გამარტივდა. RP-მა შექმნა ნაციონალისტური პარტია - „ახალი ძალა“, რომლის ერთ-ერთი მიზანი ეთნიკური რუსების ემიგრაციის შეზღუდვა და დეპორტირებამდე საბუთების არმქონე იმიგრანტების სამუშაო ბანაკებში განთავსება წარმოადგენდა. აღნიშნული პარტიის წევრი სხვა მომცრო ულტრამემარჯვენე პარტიებთან ერთად „რუსეთის იმპერიული მოძრაობაც“ გახდა.

გარდა ამისა, მოძრაობა პარალელურად ცდილობდა, რომ ზოგადოპოზიციურ ფრონტთანაც ჰქონოდა კავშირები და პუტინის რეჟიმის წინააღმდეგ გამართულ გამოსვლებსაც უერთდებოდა, თუმცა ოპოზიციის საკოორდინაციო საბჭოში სტანისლავ ვორობიევი ვერ მოიპოვა ადგილები. მიუხედავად ამისა, „რუსეთის იმპერიული მოძრაობა“ აგრძელებდა ულტრამემარჯვენე თანამოაზრეებთან ერთად მოქმედებას და ამავედროულად აფართოებდა რუსეთში თავის ქსელს - 2013 წელს სხვა ულტრამემარჯვენე მოძრაობებთან ერთად ვორონეჟში გამართა დემონსტრაცია იმიგრაციის საწინააღმდეგოდ.

„რუსეთის იმპერიული მოძრაობისა“ და კრემლის ურთიერთობა ხშირად დახასიათებულია, როგორც „კონფლიქტური სიმბიოზი“ (Mapping Militant Organizations, 2021). რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსიამდე „რუსეთის იმპერიული მოძრაობა“ საჯაროდ უპირისპირდებოდა პუტინის რეჟიმს, რასაც ხელისუფლების მხრიდან ორგანიზაციის ობიექტების დარბევა მოჰყვა. ყირიმის ანექსიის შემდეგ, „რუსეთის იმპერიულმა მოძრაობამ“ მიიჩნია, რომ დონეცკისა და და ლუჰანსკის ოლქებში მოქმედი სეპარატისტების დახმარება საერთო რუსული ეროვნული ინტერესებისთვის მნიშვნელოვანი იყო და ფოკუსი შიდადან გარე დაპირისპირებაზე გადაიტანა. „მხარდაჭერის“ ფარგლებში ორგანიზაცია სამხედრო კონფლიქტში ჩართვის მსურველებს წვრთნებს უტარებდა და ასევე ეხმარებოდა ომის ვეტერანებს.

გარდა ამისა, თეთრკანიანთა უზენაესობის მომხრე პარტიებთან კავშირის გლობალურად დამყარებით ორგანიზაციის ობიექტები პოტენციური ტერორისტების გასაწვრთნელ სივრცედ იქცა, რისი შედეგიც შვედეთში Nordic Resistance Movement-ის მიერ მოწყობილი ტერაქტები იყო (Mapping Militant Organizations, 2021).

სწორედ ასეთი ტერორისტული საქმიანობის შედეგად „რუსეთის იმპერიული მოძრაობის“ ლიდერები, სტანისლავ ვორობიევი, დენის გარიევი და ნიკოლაი ტრუშჩალოვი აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის მიერ განისაზღვრნენ, როგორც გლობალური ტერორისტები (Specially Designated Global Terrorists (SDGT)), ხოლო კანადის საჯარო უსაფრთხოების დეპარტამენტმა „რუსეთის იმპერიული მოძრაობა“ ტერორისტულ ერთობად დააკვალიფიცირა. რუსეთის ხელისუფლებამ გააპროტესტა აშშ-სა და კანადის აღნიშნული ქმედებები და რუსეთის გენერალური პროკურორის ოფისმა განაცხადა, რომ „რუსეთის იმპერიული მოძრაობის“ ქმედებები შემოიფარგლება მხოლოდ რუსული მართლმადიდებლური დღესასწაულებით (Mapping Militant Organizations, 2021).

შესაბამისად, შესაძლებელია, დავასკვნათ, რომ კრემლი ფორმალურად არ უცხადებს მხარდაჭერას „რუსეთის იმპერიულ მოძრაობას“, თუმცა დასავლეთის ლიბერალური დემოკრატიის შერყევის მცდელობებისა და უკრაინაში მოქმედი სეპარატისტი მებრძოლების განვრთნა-მხარდაჭერის გამო არ ზღუდავს მათ მოქმედებას და წარსულთან შედარებით მათ ლმობიერად ეპყრობა.

RUSSKII OBRIZ

Russkii Obriz-ის (რუსული იმიჯი) დამაარსებლებმა ისტორიის ფაკულტეტის სტუდენტებმა ილია გორიაჩევა და ნიკიტა ტიხონოვა ერთმანეთი 2002 წელს გაიცნეს, როცა მოსკოვის ბიბლიოთეკაში კვლევას ატარებდნენ პოლიტიკურად ანგაჟირებული აკადემიკოსების ხელმძღვანელობით (Horvath, 2014). გორიაჩევი, რომელიც კომკავშირის წევრებთან იყო დაკავშირებული Russkii Obriz-ის სულისჩამდგმელი და მთავარი ინიციატორი იყო, რომელიც თავის წრეში იზიდავდა ნიჭიერ ნაციონალისტებს, ხოლო ტიხონოვი დაზვერვის უფროსი ოფიცრის ვაჟიშვილი იყო და მას აღწერდნენ, როგორც “ლიდერად დაბადებულს” (Horvath, 2014).

Russkii Obriz-ის ჩამოყალიბებაში ასევე წვლილი შეიტანეს წარსულში აქტიურმა ულტრანაციონალისტურმა ორგანიზაციების წევრებმა. მაგალითად, 90-იანებში აქტიური სკინჰედური დაჯგუფების “გაერთიანებული ბრიგადები-88”-ის (OB-88) ვეტერანებმა, რომლებიც ცნობილი იყვნენ თავიანთი სისასტიკით არასლავი მიგრანტების მიმართ.

ასევე ორგანიზაციის ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა 90-იანებში დაარსებულმა “ნაციონალ-ბოლშევიკურმა პარტიამ” (NBP). ეს უკანასკნელი ედვარდ ლიმონოვისა და ალექსანდრე დუგინის მიერ დაარსდა და ცნობილი იყო თავისი ნაციტურ-სტალინისტური რეგალიებით, მაგ. სლოგანით “სტალინი, ბერია, გულაგი!”. პარტია გამოსცემდა გაზეთ “ლიმონკას”, რომელმაც დიდი იდეოლოგიური ზეგავლენა იქონია Russkii Obriz-ის დამაარსებელ ახალგაზრდებზე (Horvath, 2014).

ასევე აღსანიშნავია ისიც, რომ Russkii Obriz-ზე დიდი იდეოლოგიური ზეგავლენა იქონია ირლანდიურმა პოლიტიკურმა ორგანიზაცია “Sinn Féin” და ტერორისტულმა ორგანიზაცია “IRA”-მ. 2008 წლის რუსული მარშისას, ასევე 2009 წლის მაისის პარადისას Russkii Obriz-ის წევრები სწორედ IRA-ს უნიფორმაში იყვნენ გამოწყობილი.

საკუთრივ სახელწოდება Russkii Obriz და სიმბოლიკა კონსტანტინეს ჯვრის სახით დაჯგუფებამ სერბული ულტრანაციონალისტური ჯგუფიდან აიღო (Horvath, 2014). 90-იანებში NATO-ს მიერ განხორციელებული ოპერაციის შემდეგ სერბეთი ულტრანაციონალიზმმა მოიცვა და Russkii Obriz-ის დამაარსებლები ხშირად იღებდნენ მთავონებას ასეთი ჯგუფებისგან.

2003 წლიდან Russkii Obriz-მა ამავე სახელწოდების ჟურნალი დააარსა, რომელიც გამოირჩეოდა ერუდირებული და ინტელექტუალური ტონით, ასევე გამოხატავდა პრაგმატულ და ინტელექტუალურ პატრიოტიზმს (Horvath, 2014). დამაარსებლების მიზანი საზოგადოებაში მხარდაჭერის მოპოვება იყო. მიუხედავად ჟურნალის მაღალი სტანდარტებისა, გაჟღერებული იდეები მიანიშნებდა რომ ორგანიზაცია ნეოფაშისტურ იდეებზე იყო დაფუძნებული. მაგალითად, ჟურნალი ხშირად აპელირებდა ეროვნულ დეგენერაციაზე. ეს უკანასკნელი, როგორც გრიფინის მიხედვით, ფაშისტური მოძრაობების მობილიზაციის მთავარ მახასიათებელია (Horvath, 2014). ორგანიზაციის დამაარსებელი ტიხონოვი ჟურნალში წერდა, რომ რუსული ერი მორალური ავადმყოფობის წინაშეა, რადგან საზოგადოება დანაწევრებულია ჰედონისტ და ეგოისტ ინდივიდებად, რომლებმაც დაკარგეს ისტორიული მესხიერება (Horvath, 2014). რუსი ნაციონალისტების მიზანია, რომ

შეწინააღმდეგონ რუსი ხალხის ფერმის ცხოველებად ტრანსფორმაციას და შეცვალონ რუსის სტერეოტიპული იდენტობა. იგი აკრიტიკებდა როგორც ქუჩის კრიმინალებს ე.წ. “პაცნებს”, ასევე დასაქმებულ ახალგაზრდებს, ე.წ. Yuppie-ებს (Horvath, 2014). ასევე აკრიტიკებდა ახალგაზრდებს, რომლებიც უარს ამბობენ რუსი ერის გამრავლებაზე თავიანთი სიამოვნებების გამო. ხოლო რუსი ერის დემოგრაფიული კოლაფსისა და უცხოური ოკუპაციისგან ხსნის ერთადერთ მეთოდად მიაჩნდა კულტურული კონტრ-რევოლუცია ძლიერი პროპაგანდით (Horvath, 2014).

ჟურნალის ფურცლებზე ასევე გაცხადებული იყო Russkii Obraz-ის მთავარი მამოძრავებელი მიზანი - რუსი ხალხის ჰომოგენურობის გაზრდა და მათი ეთნიკური გენის გაძლიერება. სწორედ რასის მიხედვით განასხვავებენ ორგანიზაციის მტრებსა და მეგობრებს და მხარს უჭერდნენ ბიოლოგიურ რასიზმზე დაფუძნებულ აპარტიდულ რეჟიმს (Horvath, 2014). ასევე ჟურნალში დიდი ყურადღება ეთმობოდა რასობრივ ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულების გაღმერთებას. მაგ. დიდი სტატია მიეძღვნა სერბი განგსტერს, რომელმაც დიდი წვლილი შეიტანა ყოფილ იუგოსლავიაში ჩატარებულ ეთნიკურ წმენდაში (Horvath, 2014).

2003 წლიდან Russkii Obraz გასცდა ჟურნალის ფურცლებს და ჩაერთო პოლიტიკურ ძალადობაში. წლების განმავლობაში დაჯგუფება თანამშრომლობდა სხვადასხვა პოლიტიკურ პარტიასა თუ პირთან, რომლებიც რასისტულ და ულტრანაციონალისტურ ნიადაგზე ამყარებდნენ თავიანთ პოლიტიკურ დღის წესრიგს. მაგ. 2003 წელს გორიაჩევი და ტიხონოვი თანამშრომლობდნენ ბორის ფედოროვთან, რომელიც კენჭს იყრიდა ადგილობრივ არჩევნებში და მისი მთავარი პოლიტიკური მესიჯი შეეხებოდა მიგრანტებს, რომლებსაც აღწერდა როგორც ევზისტენციალური საფრთხე რუსი ხალხისთვის (Horvath, 2014). Russkii Obraz ასევე თანამშრომლობდა ჟირინოვსკის პარტიის ერთ-ერთ წევრთან ნიკოლაი კურიანოვიჩთან, რომელიც ცნობილი გახდა ეროვნული გენის დაცვის ინიციატივით, რომლის მიხედვით მოქალაქეობა უნდა ჩამოერთმიათ იმ ქალებისთვის, რომლებიც უცხოელზე დაქორწინდებოდნენ (Horvath, 2014). კურიანოვიჩმა და Russkii Obraz-მა ერთობლივი საპროტესტო გამოსვლები გამართა 2006 წელს, სადაც აკრიტიკებდნენ სრებრენიცას ხოცვა-ჟლეტაში მსჯავრდებული გენერლის რატკო მლადიჩის დაპატიმრებას და რამდენიმე თვეში თავად ესტუმრნენ სერბეთს, სადაც ულტრანაციონალისტ პოლიტიკოსებსა და სამხედრო ლიდერებს შეხვდნენ. ასევე 2006-2008 წლებში Russkii Obraz-ის წევრები თანამშრომლობდნენ დუმის ულტრანაციონალისტ ფრთასთან, მაგ. სერგეი ბაბურინთან. 2008 წელს მათ გაერთიანებული აქცია მოაწყვეს სახელწოდებით “რუსული მარში” (Horvath, 2014). აღნიშნული პოლიტიკური თანამშრომლობით ახალგაზრდა ულტრანაციონალისტებმა თანდათან სახელი გაითქვეს პოლიტიკურ ელიტაში.

2007 წელს Russkii Obraz დაარსდა როგორც საჯარო ორგანიზაცია და მომდევნო წლებში კერძო ულტრანაციონალისტი ინტელექტუალების კლუბიდან გარდაიქმნა მთავარ ულტრანაციონალისტ ძალად ქვეყანაში, რომელიც მასობრივ აქციებს აწყობდა მოსკოვში, მონაწილეობდა პოლიტიკურ დებატებში, ახორციელებდა მრავალ პროექტს და ამავე დროს იზიდავდა რეგიონალურ აქტივისტებსაც (Horvath, 2014). მათი პოპულარობის ზრდას ხელი შეუწყო 2007-2009 წლებში კრემლის მიერ წამოწყებულმა “პრევენციულმა კონტრ-რევოლუციამ”, რომლის მიზანი ულტრა-მემარჯვენე ჯგუფების მეინსტრიმად ქცევა იყო (Horvath, 2014).

ამ პერიოდში განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვა “მოძრაობა არალეგალური მიგრაციის წინააღმდეგ” (DPNI), რომელიც ძლიერი მეამბოხე ძალა იყო და პოლიტიკურ პარტიად გარდაიქმნა. კრემლი უკმაყოფილებით შეხვდა DPNI-ის პოპულარობის ზრდას, მაშინ როცა განსაკუთრებული პოზიტივით გამოირჩეოდა Russkii Obraz-ის მიმართ. 2008 წელს მოსკოვის მერიამ ნება არ დართო DPNI-ს რუსული მარში ჩატარებინა და ეს პრივილეგია Russkii Obraz-ს მიანიჭა. ეს ნაბიჯი ინტერპრეტირებული იქნა როგორც კავშირი ულტრანაციონალისტებსა და ავტორიტეტებს შორის, შესაბამისად Russkii Obraz-ს ბრალს სდებდნენ რეჟიმთან თანამშრომლობაში, რაც დადასტურებული იქნა მომავალში (Horvath, 2014).

Russkii Obraz-ს თავისი კავშირები ჰყავდა ფეხბურთის გუნდებში, მუსიკოსებსა, სკინჰედებში, შესაბამისად წვდომა ჰქონდა განსხვავებულ საზოგადოებრივ ჯგუფებზე. შესაბამისად კრემლისთვის ასეთ ორგანიზაციასთან თანამშრომლობა საკმაოდ მომგებიანი იქნებოდა. მოგვიანებით Russkii Obraz-მა საჯაროდ შეკრა ალიანსი “ახალგაზრდა რუსეთთან” (Rossiya Molodaya, RuMol), რომელიც ყველაზე ძლიერი პრო-კრემლისტური ახალგაზრდული სამხედრო ორგანიზაცია იყო (Horvath, 2014).

აღნიშნული დაჯგუფებების გამაერთიანებელ მოვლენად 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს აგვისტოს ომი იქცა. Russkii Obraz-ის სკინჰედი წევრები და RuMol-ის ერთგული ახალგაზრდები გაერთიანდნენ სლოგანის ქვეშ “ტანკები თბილისისკენ!” (Horvath, 2014). აღნიშნული მოვლენა ინტერპრეტირებული იყო, როგორც დასავლეთის მიერ ნაკარნახევი გეგმა სლავური სამყაროს წინააღმდეგ.

მაღე Russkii Obraz ინტეგრირებული იქნა ხელისუფლების წარმომადგენლებთან და პირები უკვე კრემლის სატელიტ ტელევიზიებშიც ჩნდებოდნენ. 2009 წლის მაისში Russkii Obraz-მა დემონსტრაცია მოაწყო, სადაც ჩვეული ულტრანაციონალისტური სიმბოლიკის გარდა გამოყენებული იყო უელსის, ტეხასის, ამერიკული კონფედერაციის დროშები. ასევე IRA-ს უნიფორმაში ჩაცმული დრამერები ისროდნენ ისეთ სლოგანებს როგორცაა “რუსეთი! ახალგაზრდობა! რევოლუცია! სპორტი! ჯანმრთელობა! ნაციონალიზმი! ჩაკ ნორისი! თავისუფლება ტეხასს!” (Horvath, 2014, 10). ასეთი მრავალგანზომილებიანი პროტესტი გამოხატავდა ძმურ ბრძოლას “მსოფლიო იმპერიალიზმის, გლობალიზაციისა და NATO-ს უღლის” წინააღმდეგ (Horvath, 2014, 10).

კიდევ ერთი სფერო, სადაც Russkii Obraz-მა საკუთარი კვალი დატოვა შეეხებოდა მის ანტიპათიას ჰომოსექსუალიზმის წინააღმდეგ. დაჯგუფებამ რამდენიმე პროტესტი მოაწყო გვი პარადების წინააღმდეგ, სადაც ამტკიცებდა, რომ ჰომოსექსუალიზმი დაავადება (Horvath, 2014).

2009 წელს Russkii Obraz-მა დააარსა “რუსული ვერდიქტი” (Russkii Verdikt), რომელიც მიზნად ისახავდა მემარჯვენე იდეოლოგიის მქონე პირების დაცვას, მათ შორის პატიმრების. ისინი იცავდნენ სკინჰედ ლიდერებს, რასობრივ ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულებს, ნეონაციისტებს და სხვ. ამავე პერიოდში დაჯგუფებამ გამოსცა პოლიტიკური პროგრამა, რომლის მთავარი მესიჯი იყო ის რომ “ადამიანები არ არიან თანასწორი, ისინი ხარისხობრივად განსხვავდებიან, შესაბამისად შეუძლებელია მათ თანაბარი უფლებები ჰქონდეთ” (Horvath, 2014). ამისთვის შემუშავებული იქნა ე.წ. აპარტიდული სისტემა, სადაც არა-სლავ მოსახლეობას ექნებოდა გარკვეული ავტონომია განსაზღვრულ ტერიტორიებზე, რომლის მიღმა ისინი იქნებოდნენ მეორე-კლასის მოქალაქეები.

რაც შეეხება სიმბოლიკას, Russkii Obraz-ის წევრები შავი მაისურებით მოძრაობდნენ, რომელზეც მკვდარი თავის ქალა იყო გამოსახული სლოგანით “ჩემი ღირსება ჩემი ერთგულებაა” (“Moya chest' zovetsya Vernost”). მიუხედავად იმისა, რომ დაჯგუფება დისტანცირდებოდა მესამე რაიხისგან, მათ სიმბოლიკაში იგრძნობა მათი გავლენა და სიახლოვე ნაცისტურ SS-თან. დამატებით, Russkii Obraz-ის პოპულარობას განაპირობებდა სიახლოვე იმდროინდელი რუსი როკ-ჯგუფებისადმი როგორცაა Khuk Sprava და Kolovrat (Horvath, 2014). მათი ტექსტები განსაკუთრებით რასისტული, ქსენოფობიური და დამამცირებელია სხვა ეთნიკური ჯგუფებისადმი. ხოლო კონცერტებზე ათასობით სკინჰედი და ულტრანაციონალისტი იკრიბებოდა.

Russkii Obraz გამოირჩეოდა მისი დუალურობით, ერთი მხრივ ის ფუნქციონირებდა როგორც იდეოლოგიური აქტორი თავისი ჟურნალით, მეორე მხრივ კი მჭიდრო კავშირი ჰქონდა მიწისქვეშა სკინჰედურ და ნეონაციისტურ მოძრაობებთან, რასაც ემატებოდა თანამშრომლობა პოლიტიკურ ლიდერებთან და სამხედრო პირებთან.

Russkii Obraz-ის სამხედრო აქტივობის ერთ-ერთი დასტური იყო დოკუმენტური ფილმი “რუსული წინააღმდეგობა” (Russkoe soprotivlenie), რომელიც 2009 წელს გამოვიდა. ფილმი Russkii Obraz-ის, Russkii Verdikt-ისა და Belaya Pamyat-ის ერთობლივი ნამუშევარი იყო, რომელიც ადიდებდა პოლიტიკურ ძალადობას. ფილმი აღწერდა საომარი მუსიკის თანხლებით აღწერდა ე.წ. რუსული პარტიზანების ბიოგრაფიებს, რომლებიც ოკუპანტი მიგრანტების სასიკვდილო კამპანიას ახორციელებდნენ (Horvath, 2014). ფილმი ასევე ამტკიცებდა, რომ ერთეული მკვლევლობები არ არის საკმარისი და პირველ რიგში უნდა დაისაჯოს სისტემა, რომელიც ხელს უწყობს მიგრანტების შემოსვლას. ასევე ფილმში პირველად გამოჩნდა “რუსი ნაციონალისტების მებრძოლი ორგანიზაცია” (BORN - Boevaya Organizatsiya Russkikh Natsionalistov), რომელიც ამტკიცებდა, რომ გაანადგურებდა ხელისუფლებას თუ ის განაგრძობდა რუსეთის უცხოელებით გადაგვარებას (Horvath, 2014).

Russkii Obraz-ის ერთ-ერთი წევრის ნიკიტა ტიხონოვის სახელს უკავშირდება რამდენიმე მაღალ-პროფილური მკვლევლობა. აქედან თავდასხმა მიგრანტ მუშებზე, არა-სლავ ახალგაზრდებზე, ანტიფაშისტ აქტივისტებზე, დაღესტნელ სპორტსმენზე და ბოლოს მოსკოვის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლეზე, რომელმაც მძიმე სასჯელი მიუსაჯა ნეონაციისტ ბანდის წევრებს (Horvath, 2014). ტიხონოვის სახელს უკავშირდება ასევე მანიფესტი “სტრატეგია 2020”, სადაც იგი პუტინის რეჟიმს აკრიტიკებდა, როგორც ფასადურ პატრიოტიზმს, რომელიც რეალურად მიგრანტებისა და ებრაელების გავლენის ზრდას უწყობს ხელს (Horvath, 2014). მანიფესტში ასევე ნათქვამი იყო რომ აუცილებელი

იყო ახალგაზრდების განვრთნა და მობილიზაცია, რათა მათ შეძლონ სხვადასხვა იარაღის გამოყენება, ბომბების დამზადება დამპყრობლებისა და მოლაღატების წინააღმდეგ. ხოლო არსებული სიტუაციის შეცვლა მხოლოდ ტერორიზმითა და რადიკალური ძალადობით შეიძლებოდა (Horvath, 2014).

ჩადენილი მკვლელობების შემდეგ პოლიციამ გამოძიება დაიწყო და დააპატიმრა ტიხონოვი და მისი თანამზრახველები. ამის შემდეგ Russkii Obraz მედიის ყურადღების ცენტრში მოექცა და გამოკვლევულ იქნა ყველა განზომილებაში. თავდაპირველად ორგანიზაციის რამდენიმე წევრმა კრემლთან მიკედლება გადაწყვიტა და ამტკიცებდა, რომ ისინი მხოლოდ ლიბერალ-მემარცხენეებს ებრძოდნენ. დანარჩენები კი მხარს უჭერდნენ ტიხონოვის ქმედებებს. თანდათან ორგანიზაციამ პოპულარობა დაკარგა. 2000-იანების მიწურულში დაიწყო Russkii Obraz-ის წევრების მასობრივი დაპატიმრება, ერთ-ერთი ლიდერი გორიაჩევი სერბეთში გაიქცა. 2010-იანების დასაწყისში Russkii Obraz-მა შეწყვიტა არსებობა როგორც პოლიტიკურმა ორგანიზაციამ, მალე მათი ვებსაიტიც გაითიშა (Horvath, 2014)

NIGHT WOLVES

“ღამის მგლები” (Ночные Волки) იგივე “ღამის მგლების მოტოციკლისტთა კლუბი” ჯერ კიდევ სსრკ-ის დაშლამდე 80-იან წლებში დაარსდა როკ-მუსიკისა და მოტოციკლისტთა მოყვარულების მიერ. 1989 წელს კლუბი ოფიციალურად ჩამოყალიბდა და მისი ლიდერი გახდა ალექსანდრე ზალდასტანოვი, მეტსახელად ქირურგი (Alsop, 2014). ჯგუფს რამდენიმე განყოფილება აქვს მსოფლიოს მასშტაბით, მათ შორის პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში, ავსტრალიაში, გერმანიაში და სხვ. დაჯგუფება ხშირად აწყობს მოტოციკლისტთა პარადებს არა მხოლოდ რუსეთში, არამედ პოსტ-სოციალისტურ ქვეყნებში, ესტონეთში, უკრაინაში, რუმინეთსა და სერბეთში. მათი მიზანი სლავური ღირსებისა და რუსული პატრიოტიზმის გაძლიერებაა. სწორედ ამიტომ ზოგი მკვლევარი “ღამის მგლებს” ახასიათებს როგორც კრემლის რბილი ძალა რუსეთსა და პოსტ-საბჭოთა სამყაროში (Shuster, 2014). ხოლო რუსი კომენტატორი მატვეი განაპოლსკი “ღამის მგლებს” ჰიტლერის ქარიშხლის ჯარისკაცებს ადარებს (Intepreter, 2015).

დაჯგუფება ფლობს რამდენიმე როკ-კლუბს და მართავს როკ-კონცერტებს, ასევე ფლობს საკუთარ ტანსაცმლის ბრენდს “Wolf Wear” და ხელმძღვანელობს მოტოციკლისტთა შემკეთებლებისა და ინჟინრების ჯგუფს (Alsop, 2014). დღესდღეობით დაჯგუფებას 5000-ზე მეტი წევრი ჰყავს, რომლებიც ჰარლი-დევიდსონის მოტოციკლებით მოძრაობენ, მათი ლოგო კი მთვარიანი ღამის ფონზე ცეცხლმოკიდებული მგელია. 2014 წელს კლუბს შეუერთდა ჩეჩნეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი რამზან კადიროვი, რომელიც მომდევნო წელს “ღამის მგლების” გროზნოს განყოფილების საპატიო ლიდერადაც აირჩიეს (Naylor, 2014).

დაჯგუფება განსაკუთრებით დიდ სიმპათიას იჩენს სტალინის მიმართ. ერთ-ერთი წევრის ინტერვიუს მიხედვით, “რუსული სული წმინდაა, რომელსაც შეუძლია ყველაფერი გააერთიანოს, როგორც ხატი, სტალინი და ღმერთი” (Pomerantsev, 2013).

1990-იანებიდან დაჯგუფება გასცდა როკ-მუსიკისა და მოტოციკლისტების კულტურას და ულტრანაციონალიზმითა და ჟინგოიზმით დაინტერესდა. დაჯგუფება განსაკუთრებით აპელირებს უცხოურ საფრთხეზე და ეწინააღმდეგება იმპერიალისტური დასავლეთის ქომაგებს წმინდა რუსეთის დაცვის მიზნით. იგი ხშირად უპირისპირდებოდა დაჯგუფება “Bandidos”, რომელიც პროამერიკული იდეალების მატარებელი იყო (Pomerantsev, 2013).

დაჯგუფება განსაკუთრებული ანტიპათიით გამოირჩევა დასავლეთისადმი, რომელიც აღქმულია, როგორც სატანის მიერ მართული ძალა (Pomerantsev, 2013). პომერანცევის მიერ ჩანერილი ინტერვიუს მიხედვით, დაჯგუფების ერთ-ერთი წევრი ამბობს, რომ “რუსეთს შეუძლია ყველაფერი დაითოს, უკრაინელებიც და ქართველებიც, გერმანელებიც, ესტონელებიც და ლიტველებიც. დასავლეთი ანადგურებს პატარა ხალხებს; რუსეთის მიგნით კი ისინი ყვავიან” (Pomerantsev, 2013).

დაჯგუფება განსაკუთრებით კარგი ურთიერთობით გამოირჩევა კრემლთან. დაჯგუფების ლიდერ ზალდასტანოვსა და პუტინს შორის პირველი კომუნიკაცია 2009 წელს შედგა პუტინის ინიციატივით. მას შემდეგ ისინი რამდენჯერმე შეხვდნენ ერთმანეთს როგორც პირადად, ასევე საჯაროდ. დაჯგუფება 2001 წლიდან აწყობს ყოველწლიურ მარათონს “მგლების რბოლა”, რომელშიც რამდენჯერმე მონაწილეობა მიიღო პუტინმა და ჰარლი-დევიდსონი გაატარა ჯგუფის სხვა წევრებთან ერთად (Euronews, 2019). 2013-ში პუტინმა ზალდასტანოვს პრესტიჟული ღირსების ორდენიც კი გადასცა “ახალგაზრდების პატრიოტული აღზრდის” დამსახურებისთვის (Parfitt, 2015). ზალდასტანოვი და დაჯგუფების

სხვა წევრები პუტინს აღწერენ როგორც ძლიერ, პრინციპულ ლიდერად და მათ სულიერ წინამძღოლად. ბაიკერის თქმით, იგი მზადაა პუტინისთვის “ტყვიამფრქვევის ბუდეზე” გადავარდეს (Parfitt, 2015). პოლიტიკური ანალიტიკოსების თქმით, პუტინის სიმპათია აღნიშნული დაჯგუფების მიმართ განპირობებულია იმით, რომ იგი ზალდასტანოვში ხედავს იმას, რის საჭაროდ გაცხადებასაც თავად უფრთხის, კერძოდ, მართლმადიდებლური კონსერვატიზმიდან დაბადებული ჰომოფობია და იოსებ სტალინისადმი განსაკუთრებული სიყვარული (Parfitt, 2015).

როგორც სხვა ულტრამემარჯვენე დაჯგუფებებს, “ლამის მგლებსაც” ერის გადარჩენა აქვთ დასახული მიზნად. დაჯგუფების ერთ-ერთი წევრის თქმით, “ჩვენ მხოლოდ რამდენიმე წელი გვაქვს, რომ წმინდა რუსეთის სული ვიხსნათ” (Pomerantsev, 2013). ასევე აღსანიშნავია მართლმადიდებელი ეკლესიისადმი მათი მხარდაჭერაც. მაგალითისთვის, ფემინისტური მოძრაობა Pussy Riot-ის მოვლენებისას, “ლამის მგლებმა” “მართლმადიდებლური ეკლესიის ღირსება დაიცვეს”, როდესაც ღვთისმშობლის ხატებითა და ჯვრებით მოტოციკლეტებით პარადი მოაწყვეს (Parfitt, 2015). დაჯგუფების ლიდერის თქმით, “ფემინიზმი რუსეთიდან უნდა ამოიწვას წითელი ცხელი უთოთი, ხოლო გეები მართლმადიდებელი ქვეყნიდან უნდა გაყარონ” (Parfitt, 2015). შესაბამისად “ლამის მგლებში” არც ქალები და არც ჰომოსექსუალები არ დაიშვებიან. გარდა ამისა ზალდასტანოვი და მისი დაჯგუფება მიმდინარე პოლიტიკურ მოვლენებშიც აქტიურად არიან ხოლმე ჩართული. მაგ. მათი ინიციატივით მოეწყო პროტესტი პუტინის ოპოზიციონერ ალექსეი ნავალნის წინააღმდეგ (Walker, 2015).

“ლამის მგლები” განსაკუთრებით აკრიტიკებს პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში მომხდარ ფერად რევოლუციებს. “ნარინჯისფერი ურჩხული კბილებს იღესავს და რუსეთისკენ მოემართება” (Parfitt, 2015), ასე აღწერდა ზალდასტანოვი 2004 წელს უკრაინაში დაწყებულ ნარინჯისფერ რევოლუციას, რომელშიც დასავლურ ტექნოლოგიებს ადანაშაულებდა. შესაბამისად, ბუნებრივია, ისინი უკრაინაში 2014 წელს დაწყებულ მაიდანის მოვლენებს განსაკუთრებული აგრესიით შეხვდნენ. მალევე ზალდასტანოვი გახდა ანტი-მაიდანის მოძრაობის ერთ-ერთი დამფუძნებელი, რომლის მიზანი პრო-დემოკრატიული და ანტიკრემლისტური პროტესტების ჩახშობა იყო. მოძრაობის სლოგანი იყო “სიკვდილი ფაგოტებს (გეებს)”, რომელიც იმეორებს კრემლისტურ პროპაგანდას უკრაინის ვესტერნიზაციის შესახებ. ასევე დაჯგუფების წევრები ყირიმში პრო-რუსული სახელისუფლებო ძალების მხარეს იბრძოდნენ, სადაც ბუნებრივი აირის დანეხებულება და საზღვაო შტაბი გაანადგურეს, რის გამოც სანქცირებული იქნენ აშშ-ის მიერ (Parfitt, 2014).

ყირიმში რუსეთის ანექსიიდან რამდენიმე თვეში “ლამის მგლებმა” სევასტოპოლში ჩვეული ბაიკ-შოუ მოაწყვეს ყირიმის რუსეთთან გაერთიანების აღსანიშნავად. შოუ განსაკუთრებული აგრესიითა და ნეონაციისტური სიმბოლიკით გამოირჩეოდა - ნაციონალისტური როკ-მუსიკა, ჩირალდნები, სვასტიკა და დამწვარი უკრაინის დროშები (RFE/RL, 2015). შოუ ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებითა და პოლიციასთან დაპირისპირებით დასრულდა. იმავე ღონისძიებაზე დაჯგუფების ლიდერმა ზალდასტანოვმა უკრაინელ ხალხს დასავლეთის მონა უწოდა, რომელმაც მისი წინაპრების მიწა ევროპას მიჰყიდა, რეალური მშობელი [რუსეთი] კი დაივიწყა (Luhn, 2015). ზალდასტანოვი იზიარებს პუტინის შეხედულებებს უკრაინის თაობაზე, მისი თქმით უკრაინული ენა რუსულის დიალექტია, უკრაინელები და რუსები ერთი ხალხია, ხოლო უკრაინა ხელოვნურად შექმნილი სახელმწიფოა, ხოლო მათი ერთადერთი ხსნა რუსეთთან ნებაყოფლობით შეერთებაა (Luhn, 2015).

2015 წელს “ლამის მგლები” გეგმავდნენ ევროპის გარშემო მოტოციკლეტებით პარადი მოეწყოთ სამამულო ომის 70 წლისთავის აღსანიშნავად (BBC, 2015). მათ სურდათ ზუსტად იგივე მარშრუტის გავლა, რაც წითელმა არმიამ გაიარა მეორე მსოფლიო ომის დროს, საბოლოო დანიშნულების ადგილი კი ბერლინი იყო, რომელშიც 9 მაისს უნდა შესულიყვნენ და ფაშიზმზე გამარჯვების დღე აღენიშნათ (Luhn, 2015). დაჯგუფების პოლიტიკური პროფილისა და ყირიმის ანექსიაში შეტანილი წვლილის გამო პოლონეთმა და გერმანიამ აღნიშნული ინიციატივა პროვოკაციად აღიქვეს და საკუთარ საზღვარზე არ შეუშვეს დაჯგუფების წევრები (Popov, 2015).

“ლამის მგლები” ასობით მილიონ რუბლს იღებენ კრემლისგან გრანტების სახით და ხშირად ჩნდებიან ხელისუფლების სატელიტ გადაცემებში (Galeotti, 2015). იგი ასევე ცნობილია თავისი ახალგაზრდული “სამხედრო-პატრიოტული საგანმანათლებლო” კლუბებით, მათ შორის ეკლესიებშიც. შესაბამისად დაჯგუფება, რომელიც პატრიოტულ სულისკვეთებას, რელიგიურ ნაციონალიზმსა და შოვინიზმს აღვივებს კონცერტებით, რეიდებითა და რბოლებით, დამატებითი რბილი ძალის ინსტრუმენტია პუტინის რეჟიმისთვის კრემლისტური იდეოლოგიის გასავრცელებლად.

კრემლის პოლიტიკა ულტრამემარჯვინე მოძრაობის მიმართ

პუტინის ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ კრემლმა დაიწყო ე.წ. მართვადი ნაციონალიზმის პოლიტიკა, რომლის მიზანი პოლიტიკურ არენაზე ნაციონალისტური მოძრაობების კონტროლი იყო. თეორიულად პოლიტიკის მიზანი ეთნოსთაშორისი ჰარმონიის ჩამოყალიბება, ზომიერი პატრიოტიზმის გაძლიერება და ექსტრემისტული მოძრაობების შეზღუდვა უნდა ყოფილიყო, თუმცა რეალურად აღნიშნული პოლიტიკით ულტრა-მემარჯვინე ჯგუფებს ხელსაყრელი პირობები შეექმნათ (Horvath, 2021). მატვეი განაპოლსკის თქმით, წარსულში პუტინი არაფორმალურ ძალადობრივ ჯგუფებს ოპონენტების აღსაკვეთად იყენებდა, ახლა კი ასეთი ჯგუფები ლეგალიზდებიან, ოფიციალურ სახეს იძენენ, პრესკონფერენციებს მართავენ და “სამშობლოს ხსნაზე” საუბრობენ (Goble, 2015).

პუტინის ხელისუფლებაში მოსვლიდან 2 წლის თავზე ძალაში შევიდა კანონი, რომელიც კანონგარეშედ აცხადებს ექსტრემიზმს (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). შესაბამისად, ექსტრემიზმის იარაღი კარგი საშუალება აღმოჩნდა რეჟიმის მონინალდმდეგების დისკრედიტაციისათვის და ანტიექსტრემისტული ქმედებებიც გამართლებულად მიიჩნეოდა. მაგალითად, ოპოზიციური მოძრაობა “სხვა რუსეთი” (“დრუგაია რასია”) კრემლის მიერ აღიარებული იქნა როგორც ექსტრემისტული მოძრაობა (Holzer, Laryš, Mareš, 2019).

2007-2009 წლებში კრემლმა წამოიწყო ე.წ. “პრევენციული კონტრ-რევოლუცია”, რომელმაც დააჩქარა ულტრამემარჯვინე ტალღის გავრცელება. პრევენციული კონტრ-რევოლუციის მიზანი საზოგადოებაში მშვიდობის დამყარება იყო, თუმცა აღნიშნულმა კამპანიამ ხელი შეუწყო მარგინალიზებული ულტრანაციონალისტი ორგანიზაციების მენისტრიმულად ქცევას და საჯარო სივრცეში მათი პოპულარობის ზრდასა და ნდობის მოპოვებას. კამპანიაში მონაწილეობდა არა მხოლოდ საჯარო სამსახური და სახელმწიფო აქტორები, არამედ ახალგაზრდული ორგანიზაციები, მედია აუთლეტები და სხვა. კრემლი ასევე მხარს უჭერდა სხვადასხვა ულტრამემარჯვინე ახალგაზრდულ დაჯგუფებებსა და მოძრაობებს. პოლიტიკოსების თქმით, ასეთი აქტორები უბრალო მარიონეტები იყვნენ, რომლებიც უვნებლად ასრულებდნენ თავიან როლს პოლიტიკურ თეატრში უფრო მძიმე და საშიში მტრების, მემარცხენეებისა და ლიბერალების წინააღმდეგ (Horvath, 2021). “მართვადი ნაციონალიზმის” პირობებში გაჩნდა ისეთი ახალგაზრდული ულტრამემარჯვინე დაჯგუფებები როგორცაა “Nashi”, რომელიც შედგებოდა ფეხბურთელი ხულიგნების, სპორტის გულშემატკივრების და სკინჰედებისგან, რომლებიც აკონტროლებდნენ ქუჩას, რათა აღეკვეთათ პრო-დემოკრატიული გამოვლინებები (Clover, 2010). ამავე პერიოდში გაძლიერდა ნეონაციისტური დაჯგუფება “Russkii Obraz”, რომელიც პირველ ეტაპზე კრემლთან თანამშრომლობდა, თუმცა მალე იგი ექსტრემისტულ სიკვდილის დაჯგუფებად გარდაიქმნა, რომელიც მაღალი ეშელონების საჯარო პირების ლიკვიდაციასაც არ ერიდებოდა. Russkii Obraz-ის რადიკალურმა სახემ კრემლი აიძულა მართვადი ნაციონალიზმის პოლიტიკა მეტ-ნაკლებად შეეზღუდა.

ზოგადად, ფაშიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა პუტინის პოლიტიკის ფუნდამენტურ ნაწილად იქცა როგორც საშინაო, ასევე საერთაშორისო არენაზე. ფაშიზმის იარაღით სდევნიდნენ პუტინის ოპონენტების სრულ უმრავლესობას და დღესაც ეს საკითხი კვლავ აქტუალურია უკრაინის ომის ფონზე. საერთაშორისო არენაზე პუტინის რეჟიმი თვითგამოცხადებული ფაშიზმის წინააღმდეგ მებრძოლია და ხშირად თავის სასიკეთოდ იყენებს მეორე მსოფლიო ომის მემკვიდრეობასთან დაკავშირებულ დილემებს. მაგალითისთვის, ესტონეთის ხელისუფლებამ 2007 წელს ტალინში მდგარი წითელი არმიის ჯარისკაცის ქანდაკება ჩამოხსნა, რის გამოც რუსეთმა იგი ფაშიზმის მხარდაჭერაში დაადანაშაულა და კიბერთავდასხმაც კი განახორციელა (Horvath, 2021). სწორედ ნეონაციზმთან, ანტისემიტობითა და რუსოფობიასთან ბრძოლით გაამართლა კრემლმა 2014 წელს უკრაინის პრეზიდენტის ჩამოგდება და ყირიმის ანექსიის სლოგანიც შემდეგნაირად შედგინა “ყირიმის მხარდასაჭერად, ფაშიზმის წინააღმდეგ” (Horvath, 2021). როგორც აღმოჩნდა, აღნიშნული პოლიტიკა მასებზე კარგად მოქმედებს და 2022 წელს რუსეთი კვლავ ფაშიზმთან და ნეონაციზმთან ბრძოლის საბაბით ესხმის თავს უკრაინას.

კრემლის, როგორც ფაშიზმთან მებრძოლის ახლო ურთიერთობა ნეონაციისტურ ჯგუფებთან აშკარას ხდის პუტინის ანტიფაშისტური პოლიტიკის ფასადურობას და ხაზს უსვამს მის რეალურ მიზნებს. კრემლის დიქტატურას სჭირდება ლეგიტიმური საყრდენი საზოგადოებრივ ფენებში. შესაბამისად იგი საერთო ენას პოულობს და მხარს უჭერს ისეთ

ორგანიზაციებსა და დაჯგუფებებს, რომლებიც წაახალისებენ ულტრანაციონალიზმს, ანტიდასავლურ ნარატივსა და რელიგიურ ფანატიზმს. ზემოთ აღწერილი ჯგუფების იდეოლოგია და ხედვები უმეტესად ემთხვეოდა კრემლის რიტორიკას, იქნება ეს ჰომოფობია, რუსული ერის უზენაესობა თუ ექსპანსიონიზმის გამართლება, შესაბამისად ისინი სიმბიოზურად თანამშრომლობდნენ პუტინის რეჟიმთან.

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი ქეისებისა, არსებობს მოსაზრება, რომ კრემლის სპონსორირებას უწევს ულტრამემარჯვენე იდეოლოგიის მქონე კონკრეტულ ინდივიდებსაც კი. მაგ. ნეონაციისტი მაქსიმ მარცინკევიჩი, რომელიც ჰომოსექსუალი მამაკაცების საჯარო შეურაცხყოფის ამსახველ ვიდეოებს სოციალურ ქსელში ავრცელებს (Pomerantsev, 2013). მას ხშირად იწვევენ სახელისუფლებო მედიებში.

პომერანცევის თქმით, პოპ-კულტურა ნარევი ავტორიტარიზმით კრემლს 140 მილიონიანი მოსახლეობის ყურადღება რეალური პრობლემებიდან ისეთ თემებზე გადააქვს, როგორცაა ტრადიციები, იდენტობა, რუსული სინამდვილე და სხვ (Pomerantsev, 2013).

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი კრემლთან სიმბიოზურ ურთიერთობაში მყოფი რადიკალი ჯგუფებისა, რუსეთში არსებობდნენ ისეთი მიწისქვეშა დაჯგუფებები, რომლებიც ანტისახელმწიფოებრივ და სისტემის სანინააღმდეგო პროპაგანდას ეწეოდნენ. მათ შორის იყვნენ ნეონაციისტური სკინჰედური დაჯგუფებები, ასევე ანტი-პუტინისტური ულტრამემარჯვენეები, რომლებიც პრო-უკრაინულ განწყობებს ავრცელებდნენ. 2009 წელს რუსეთის ანტიტერორისტულმა კომიტეტმა ნეონაციისტური ტერორიზმი ისლამური ტერორიზმის შემდეგ ყველაზე დიდ საფრთხედ დაასახელა (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). თუმცა ეს მტკიცება ორმაგი სტანდარტით ხასიათდებოდა, ის ჯგუფები, რომლებიც კრემლთან თანამშრომლობდნენ რეჟიმისგან მხარდაჭერასა და სპონსორირებას იღებდნენ, როცა იმავე იდეოლოგიის მატარებელი, თუმცა ანტისახელმწიფოებრივად განწყობილი ჯგუფები სასტიკად იდევნებოდნენ.

ულტრამემარჯვენე ჯგუფები და ევროპელი თანამოაზრეები

ულტრამემარჯვენე ტალღა რამდენიმე ათწლეულია ევროპის მასშტაბით განსაკუთრებით გაძლიერდა. ჰოლცერის მიხედვით, რუსული გავლენა მემარჯვენე ექსტრემისტულ ტალღაზე მსოფლიოში, განსაკუთრებით კი ევროპაში სამი მიმართულებით შეიძლება კლასიფიცირდეს: კრემლის ფარული მხარდაჭერა ანტისახელმწიფოებრივ და რეჟიმის სანინააღმდეგო ჯგუფებისადმი (მაგ. უნგრეთი); თანამშრომლობა პრო-კრემლისტურ და იდეოლოგიურად მსგავს ჯგუფებთან (მაგ. ჩეხეთი), და ბოლოს, თანამშრომლობა რუსულ ანტი-პუტინისტურ მოძრაობებსა და მათ ევროპელ თანამოაზრეებთან (მაგ. გერმანია) (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ რუსული გავლენა მემარჯვენე ექსტრემიზმზე შესამჩნევია იმ ქვეყნებშიც, სადაც პრო-რუსული პოლიტიკური სპექტრი ძლიერია, მაგ. სერბეთი და ისეთ სახელმწიფოებშიც, სადაც ანტი-რუსულ განწყობებს ხანგრძლივი ისტორია აქვთ, მაგ. პოლონეთი (Holzer, Laryš, Mareš, 2019).

კრემლი საერთაშორისო არენაზე მხარს უჭერს ულტრამემარჯვენე ექსტრემისტულ ჯგუფებს, ერთი მხრივ მათი ავტორიტარული მიდრეკილებების გამო, მეორე მხრივ კი კონკრეტულ ქვეყანაში არეულობის შექმნისა და დესტაბილიზაციის მიზნით (Horvarth, 2021). მაგალითად, პოლონეთისა და რუსეთის ისტორიულად დაძაბული ურთიერთობების მიუხედავად, პოლონეთში არსებობს რამდენიმე ექსტრემისტული ჯგუფი, რომელიც კრემლისადმი სიმპათიებით გამოირჩევა და მჭიდრო ურთიერთობა აქვს მასთან ("ზადრუგა", "ფალანგა", "დიადი პოლონეთის ბანაკი" და სხვ. (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). რაც შეეხება უნგრეთს, იგი განსაკუთრებით ხელსყარელი სახელმწიფოა რუსეთისთვის ვინაიდან უნგრეთის მმართველი პარტია დიდი ხანია ნეგატიურადაა განწყობილი ევროკავშირის და ზოგადად ევროპული ღირებულებებისადმი. ასევე უნგრეთის პრემიერ-მინისტრი განსაკუთრებული სიმპათიებით გამოირჩევა პუტინისადმი და ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ უნგრეთსა და რუსეთს შორის პოლიტიკურ-ეკონომიკური ურთიერთობები გაღრმავდა. უნგრული ულტრამემარჯვენე პოლიტიკური პარტია Jobbik პრო-კრემლისტური პოლიტიკით გამოირჩევა, რომელიც აღიარებს ყირიმის, დონეცკისა და ლუჰანსკის ავტონომიური რესპუბლიკების დამოუკიდებლობას, ხოლო პარტიის ლიდერს მეგობრული ურთიერთობა აქვს კრემლის იდეოლოგ ალექსანდ დუგინთან (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). ასევე განსაკუთრებით ძლიერი კავშირებია რუსულ ულტრამემარჯვენე ძალებსა და სერბულ დაჯგუფებებს შორის. გარდა რელიგიური ერთობისა, სერბი საზოგადოება პოზიტიურადაა განწყობილი რუსეთის, როგორც NATO-ს მთავარი მოწინააღმდეგის მიმართ. გარდა იდეოლოგიური სიახლოვისა, სერბი და რუსი ულტრანაციონალისტები ხშირად იღებენ ინსპირაციას ერთმანეთისგან, მაგ. Russkii Obraz სწორედ სერბული Obraz-იდან იყო შთაგონებული. ასევე ულტრანაციონალისტი სერბების დაჯგუფება 2014 წელს უკრაინაში იბრძოდა რუსეთის მხარეს (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). რუსეთისადმი სიმპათიით გამოირჩევა არა მხოლოდ ბერძნული ულტრამემარჯვენე დაჯგუფებები, არამედ საბერძნეთის პოლიტიკური პარტიების უმრავლესობა, იქნება ეს მემარცხენე თუ მემარჯვენე. ანტი-მუსლიმი და ქსენოფობიური პარტია "ოქროს გარიჟრაჟი", რომელიც საკმაოდ დიდი მხარდაჭერით გამოირჩევა, მხარს უჭერს პუტინის რეჟიმს და აკრიტიკებს დასავლეთს დაწესებული სანქციების გამო. ასევე პარტიაში პოზიტიურად ხვდებიან დუგინის ევრაზიანიზმის იდეასაც (Holzer, Laryš, Mareš, 2019).

კრემლს მხარდამჭერები ჰყავს ბულგარეთშიც, სადაც ნაციონალისტური პარტია პრო-რუსულ რიტორიკას ეწევა და ბულგარეთის ნატოსა და ევროკავშირიდან გამოყვანა სურს. მიგრანტთა კრიზის პერიოდში ბულგარეთში რამდენიმე ულტრამემარჯვენე დაჯგუფება დაარსდა, რომლის თაობაზეც არსებობს მოსაზრება, რომ რუსეთის მიერ ფინანსდებოდა, თუმცა ეს მოსაზრება ჯერჯერობით დადასტურებული არ არის (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). ასევე საფრანგეთში ულტრამემარჯვენე მარინ ლე პენის პარტია პრო-კრემლისტურად არის განწყობილი და ცნობილია, რომ პარტიამ სწორედ რუსული ბანკიდან გამოიტანა სესხი (Sonne, 2018).

პარადოქსულია, მაგრამ კრემლის ნაციონალიზმსა და ავტორიტარულ რეჟიმს თავისი მხარდამჭერები ჰყავს ზოგიერთ გერმანულ ულტრამემარჯვენე დაჯგუფებაში, რომელთა წევრები უმეტესად რუსული დიასპორიდან არიან. ასევე 2000-იან წლებში რუს და გერმანულ ულტრა-მემარჯვენეებს შორის რამდენიმე პროექტის ინიციატივა გაუღერდა, რომელთა უმეტესობა ანტი-მიგრანტულ, ანტი-ამერიკულ რიტორიკასა და თეთრკანიანთან უზენაესობას შეეხებოდა (Holzer, Laryš, Mareš, 2019).

რუსულ ულტრამემარჯვენე ჯგუფებს თანამოაზრეები ჰყავთ ჩეხეთსა და სლოვაკეთშიც. მაგ. ჩეხეთში დაჯგუფება “ავტონომიური ნაციონალისტების” მიერ მოწყობილ პროტესტებში ანტიმიგრანტი რუსი ნაციონალისტებიც მონაწილეობდნენ (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). ასევე ჩეხი ულტრანაციონალისტები ხშირად იღებენ ინსპირაციას რუსი თანამოაზრეებისგან. რაც შეეხება სლოვაკეთს, 2010 წელს ნაციონალისტურმა “სლოვაკეთის ალორძინების მოძრაობამ” 2010 წელს რუსული საბრძოლო ხელოვნების სკოლა დააარსა, რომელსაც მოჰყვა რუსო-სლავური კორპუსი, სადაც ტარდებოდა სამხედრო წვრთნები სლოვაკი და რუსი ულტრანაციონალისტებისთვის (Holzer, Laryš, Mareš, 2019). ამასთან 2018 წელს ულტრანაციონალისტმა “ლამის მგლებმა” ჩეხეთის საზღვართან ახლოს ბრატისლავაში ააგეს შტაბი, სადაც განთავსებულია ძველი ჯავშანტექნიკა და შეიარაღება. მათი თქმით, ისინი აქ სამხედრო მუზეუმის გახსნას გეგმავენ (Rferl, 2018). NATO-ს წევრ სლოვაკეთში მსგავსი ტიპის დაწესებულება შეიძლება ტროას ცხენის ფუნქციას ასრულებდეს, თუმცა ჯერჯერობით საფრთხის საშიშროება არ შეიმჩნევა.

ულტრამემარჯვენე ჯგუფები განსხვავებული ისტორიული თუ გეოგრაფიული ფაქტორების მიუხედავად მრავალი საერთო ნიშან-თვისებით გამოირჩევიან. განსაკუთრებით ემსგავსებიან ისინი საერთო მტრის ხატებსა და ღირებულებებში. მიუხედავად ამისა, რუსული ულტრამემარჯვენეობა რამდენიმე მახასიათებლით გამოირჩევა და განსხვავდება მაგალითად მისი ევროპელი თანამოაზრეებისგან, რასაც ისიც მონიშნავს, რომ რუსეთში ულტრამემარჯვენე იდეოლოგიის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულების რიცხვი ბევრად აღემატება ევროპისა და ამერიკის ნიშნულს.

ლაკერის მიხედვით, რუსულ რადიკალ მემარჯვენეებს შემდეგი მახასიათებლები გამოარჩევს: პარანოიდული სტილი, რომლის მიხედვითაც ისინი ყველგან მტერს ხედავენ და ქმნიან მას მაშინაც კი როცა იგი არ არსებობს; განსაკუთრებული რწმენა კონსპირაციული თეორიებისადმი, სადაც რუსეთი ყოველთვის მსხვერპლია, იქნება ეს იუდეო-მასონური თუ რუსოფობიური შეთქმულების თეორიები; და ბოლოს, ისეთი იდეების გავრცელების მაღალი მასშტაბურობა, რომელსაც სხვა ქვეყნებსა და საზოგადოებებში მონათლავდნენ, როგორც “შეურაცხადი” (lunatic), თუმცა რადგან რუსეთში სოციალური არხების ნაკლებობაა, ასეთი შეხედულებები განსაკუთრებით გავრცელებულია (Laquer, 1993).

გარდა ამისა, რუსი ულტრამემარჯვენე ჯგუფები განსაკუთრებული სისასტიკითა და დაუნდობლობით გამოირჩევიან, ვიდრე მათი უცხოელი თანამოაზრეები, რაც შეიძლება აიხსნას იმით, რომ ძალადობის დონე რუსეთში ბევრად აღემატება ევროპულ ნიშნულს (Enstad, 2018). ამასთან, საზოგადოებაში ექსტრემიზმი და ძალადობა ნაკლებად სტიგმატიზებულია, რაც რადიკალურ მოძრაობებს უფრო აგრესიულს ხდის (Enstad, 2018).

დასკვნა

ერისა და სახელმწიფოს ერთობა, მართლმადიდებლური ეკლესიის განსაკუთრებული როლი, რუსული სულის უცხოური მანკიერებებისგან დაცვა და მუდმივი მტრის ხატის ძიება - აღნიშნული ღირებულებები ისტორიულად რუსული სახელმწიფოებრიობის განუყოფელი ნაწილია. შესაბამისად, ულტრამემარჯვენე ტენდენციები რუსულ პოლიტიკურ სივრცეში ისტორიულად არსებობდა. სსრკ-ის დაშლის შემდეგ მიყენებულმა ტრავმამ და დამცირების განცდამ, ასევე დასავლეთთან ინტეგრაციის მცდელობა საზოგადოებაში ღირებულებათა კრიზისი გამოიწვია. ვლადიმერ პუტინის მმართველობამ, რომელიც კლასიფიცირდება როგორც ავტორიტარული რეჟიმი, ხელი შეუწყო რუსული ულტრამემარჯვენე ტალღის გავრცელებას. გარდა იმისა, რომ კრემლი მხარს უჭერს ულტრამემარჯვენე ჯგუფებს როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საერთაშორისო არენაზე, რუსული ულტრამემარჯვენეობა ხშირად ქცეულა ინსპირაციის წყარო უცხოელი ექსტრემისტებისთვის (Wallner, 2022) პუტინის ავტორიტარულ რეჟიმში ზემო აღნიშნული ღირებულებების დაცვა კარგი საშუალება აღმოჩნდა საზოგადოების გასაერთიანებლად და რუსეთში არსებული სოციალურ-ეკონომიკურ და პოლიტიკური პრობლემებიდან ყურადღების გადასატანად.

მიუხედავად იმისა, რომ პუტინის რეჟიმი თავს ფაშიზმის წინააღმდეგ გულმხურვალე მებრძოლად ასაღებს, ფაქტები გვიჩვენებს, რომ აღნიშნული მტკიცება უბრალოდ საბაბია რუსული ექსპანსიონიზმისა და ოპონენტების გზიდან ჩამოცილების გასამართლებლად. ასევე ნაშრომი ცხადყოფს, რომ კრემლის ულტრამემარჯვენე რადიკალიზმის წინააღმდეგ წამოწყებული კამპანია ორმაგ სტანდარტზე იყო დაფუძნებული და მხოლოდ მათ ლიკვიდაციას ემსახურებოდა, ვინც ანტიკრემლისტურ პოლიტიკას ატარებდა. ხოლო რეჟიმთან სიმბიოზურად მყოფი ულტრამემარჯვენე ძალები ლეგიტიმაცია და საზოგადოებრივ მხარდაჭერას იღებდნენ კრემლის სპონსორირებით, რისი მაგალითიც ზემოთ აღწერილი “Russkii Obraz”, “ღამის მგლები” და „რუსეთის იმპერიული მოძრაობა“ არიან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- Alsop, H. (2014). *Meet the Night Wolves – Putin's Hell's Angels*. *The Telegraph*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/10670244/Meet-the-Night-Wolves-Putins-Hells-Angels.html>
- Bar-On, T. (2018). *The Radical Right and Nationalism*. In *The Oxford Handbook of the Radical Right*. Oxford: Oxford University Press.
- BBC. (2015). *Poland bars Russia's Night Wolves bikers over security*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-32452276>
- Britannica. *Pan-Slavism*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.britannica.com/event/Pan-Slavism>
- Clover C (2016): *Black Wind, White Snow: The Rise of Russia's New Nationalism*. New Haven and London: Yale University Press.
- Center for International Security and Cooperation. *Mapping Militant Organizations*. "Russian Imperial Movement." Stanford University. Last modified February 2021. Retrieved November 7, 2022. https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/russian-imperial-movement#text_block_22704
- Clover, C. (2010). 'Managed nationalism' turns nasty for Putin. *Financial Times*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.ft.com/content/046a3e30-0ec9-11e0-9ec3-00144feabdc0>
- Enstad, J.D. (2018). *Right-Wing Terrorism and Violence in Putin's Russia*. *PERSPECTIVES ON TERRORISM*. Volume 12, Issue 6.
- Euronews. (2019). *What protests? Putin rides with Night Wolves bikers in Crimea*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.euronews.com/2019/08/10/what-protests-putin-rides-with-night-wolves-bikers-in-crimea>
- Galeotti, M. (2015). *An Unusual Friendship: Bikers and the Kremlin (Op-Ed)*. *The Moscow Times*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.themoscowtimes.com/2015/05/19/an-unusual-friendship-bikers-and-the-kremlin-op-ed-a46671>
- Goble, P. (2015). *Putin Now Has His Storm Troopers and Pogroms Will Surely Follow, Ganapolsky Says*. *The Interpreter*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.interpretermag.com/putin-now-has-his-storm-troopers-and-pogroms-will-surely-follow-ganapolsky-says/>
- Goble, P. A. (1993). *Russia's Extreme Right [Review of Black Hundred: The Rise of the Extreme Right in Russia, by W. Laqueur]*. *The National Interest*, 33, 93–96. Retrieved November 7, 2022. <http://www.jstor.org/stable/42894899>
- Holzer, J., Laryš, M., & Mareš, M. (2019). *Militant Right-Wing Extremism in Putin's Russia Legacies, Forms and Threats*. London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Horvath, R. (2021). *Putin's Fascists: Russkii Obraz and the Politics of Managed Nationalism in Russia*. London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Horvath, R. (2014). *Russkii Obraz and the politics of "managed nationalism"*. *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 42:3, 469-488, DOI: 10.1080/00905992.2013.870148
- Jupskås, A.R. & Segers, I.B. (2020). *What is right-wing extremism?*. C-REX - Center for Research on Extremism. Retrieved November 7, 2022. <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/groups/compendium/what-is-right-wing-extremism.html>
- Laquer, B. (1993). *Black Hundred: The Rise of the Extreme Right in Russia*. Rev.by Legvold R. New York: HarperCollins.
- Luhn, A. (2015). *Poland's stance is 'anti-Russian hysteria', says Night Wolves leader*. *The Guardian*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/25/poland-anti-russian-night-wolves-zaldostanov-motorcyclists-red-army>
- Luhn, A. (2015). 'The Surgeon': We Spoke with the Leader of Putin's Favorite Biker Club, the Night Wolves. *The Vice*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.vice.com/en/article/gynz5j/the-surgeon-we-spoke-with-the-leader-of-putins-favorite-biker-club-the-night-wolves>
- Naylor, A. (2014). *Chechen Leader Kadyrov Joins 'Night Wolves' Motorcycle Gang*. *The Moscow Times*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.themoscowtimes.com/2014/08/25/chechen-leader-kadyrov-joins-night-wolves-motorcycle-gang-a38681>
- Parfitt, T. (2015). *Putin's outrider: 'The Surgeon' vows to quell anti-Kremlin dissent*. *The Telegraph*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/11492898/Putins-outrider-The-Surgeon-vows-to-quell-anti-Kremlin-dissent.html>
- Parfitt, T. (2014). *US slaps sanctions on Putin's biker gang over Ukraine*. *The Telegraph*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/11306537/US-slaps-sanctions-on-Putins-biker-gang-over-Ukraine.html>
- Pomerantsev, P. (2013). *Forms of Delirium*. *London Review of Books*. Vol. 35 No. 19. Retrieved November 7, 2022. <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v35/n19/peter-pomerantsev/forms-of-delirium>
- Popov, M. (2015). *Pro-Kremlin bikers ride for Berlin defying bans from Germany, Poland*. *Yahoo News*. Retrieved November 7, 2022. <https://news.yahoo.com/pro-kremlin-bikers-ride-berlin-defying-bans-germany-200159617.html?>

guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnLw&guce_referrer_sig=AQAAAIAMRVBk26HwzZV4RsA2XpUI8AnhR-6zBd7E6gxyXq1tsG-UBQoUB-G_r9MkkyJP04rVeL6qURtbXjslTB7qttghFX-rQkQKflc2lW7F5l057lDToF0HjHgACcyuA3cFnUZ94YUBlcoopsVCAXenmR4444b7y6yiwYykuBblxUf

RFE/RL. (2015). *Night Wolves Biker Gang Gets Crimean Gift*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.rferl.org/a/ukraine-russian-bikers-get-crimea-land-gift/27014307.html>

RFE/RL. (2018). *Russia's Night Wolves Mark Territory In Slovakia*. Retrieved November 7, 2022. <https://www.rferl.org/a/russia-night-wolves-slovakia/29392527.html>

Shuster, S. (2014). *Russia Ups the Ante in Crimea by Sending in the 'Night Wolves'*. TIME. Retrieved November 7, 2022. <https://time.com/11680/crimea-russia-putin-night-wolves/>

Sonne, P. (2018). *A Russian bank gave Marine Le Pen's party a loan. Then weird things began happening*. The Washington Post. Retrieved November 7, 2022. https://www.washingtonpost.com/world/national-security/a-russian-bank-gave-marine-le-pens-party-a-loan-then-weird-things-began-happening/2018/12/27/960c7906-d320-11e8-a275-81c671a50422_story.html

Walker, S. (2015). *Patriotic group formed to defend Russia against pro-democracy protesters*. The Guardian. Retrieved November 7, 2022. <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/15/group-anti-maidan-defend-russia-pro-democracy-protesters>

Wallner, C. (2022). *If Russia is Serious about De-Nazification, it Should Start at Home*. RUSI.or. Retrieved November 7, 2022. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/if-russia-serious-about-de-nazification-it-should-start-home>

2022

დაეშინა და აღ კაიდას
ონლაინ პროკაბანდის
კოლიტივის ეფექტურობის
შეფასება

ლუკა ჩიტიანი

აბსტრაქტი

ციფრული ეპოქა შეიძლება შეფასდეს, როგორც „ორპირი მახვილი“. ერთი მხრივ, იგი არის მიზეზი, იმისა, რომ ჩვენ შეგვწევს უნარი გავიგოთ სიახლეები მსოფლიოს მეორე ბოლოდან და გავცნოთ ჩვენთვის უცხო კულტურებს, მეორე მხრივ კი ექსტრემისტული ჯგუფების ხელში მოხვედრილი ციფრული რესურსი, სრულიად მარტივად შეიძლება გახდეს რადიკალიზებისა და ძალადობის ნახალისების წყარო. გამომდინარე იქედან, რომ ინტერნეტ-რესურსებით, მაგალითად სოციალური ქსელებით, მარტივადაა შესაძლებელი, ადამიანთა დიდ რაოდენობას მიანვდინო ხმა, მისი გამოყენება მიზიდველი აღმოჩნდა ტერორისტული ორგანიზაციებისთვის. ამ მიმართულებით კი განსაკუთრებული პროფესიონალიზმით გამოირჩევა ორი ტერორისტული ორგანიზაცია, დაეში და ალ კაიდა. საკითხის აქტუალობას ამყარებს ფაქტი, რომ ინტერნეტსივრცის პოტენციალი ჯერ კიდევ არ არის სრულად ათვისებული, შესაბამისად დამატებითი ცოდნის დაგროვება ამ სფეროში, ნამდვილად დადებითად აისახება მომავალში ციფრულ სივრცეში ტერორიზმთან ბრძოლაზე.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, კვლევის მთავარი მიზანია, გამოვლინდეს თუ კონკრეტულად რომელ აუთლეტებს იყენებენ ტერორისტული ორგანიზაციები და რა დონის ეფექტურობა ახასიათებთ თითოეულ მათგანს. ეფექტურობის განსაზღვრა დამოკიდებული იქნება ორ კრიტერიუმზე. პირველი კრიტერიუმი ესაა თუ რამდენად დიდ აუდიტორიას შეუძლია მიაწოდოს ხმა ტერორისტულმა ორგანიზაციამ აღნიშნული წყაროთი. დამოკიდებულება პირდაპირპროპორციულია, რაც უფრო დიდია აუდიტორია, მით უფრო ეფექტურია წყარო. მეორე კრიტერიუმი სახელმწიფოების მიერ კონტროლების მიღების შესაძლებლობაა, აქ დამოკიდებულება, რასაკვირველია, უკუპროპორციულია.

მიზნებიდან გამომდინარე, ჩამოყალიბდა საკვლევი კითხვა, „რამდენად ეფექტურად იყენებს დაეში და ალ კაიდა კონკრეტულ ონლაინ საშუალებებს პროპაგანდისთვის?“ აღნიშნულ კითხვაზე პასუხის გასაცემად, გამოყენებული იქნება შესაფერისი კვლევითი მეთოდებიც, როგორებიცაა, შემთხვევის შესწავლა, ლიტერატურის მიმოხილვა, მონაცემთა ანალიზი, კონტენტ-ანალიზი და შედარებითი ანალიზი.

კვლევის შედეგები მოიცავს, დაეშისა და ალ კაიდას მიერ გამოყენებული პროპაგანდის წყაროების გამოვლენას და მათი ეფექტურობის შესწავლას. დაწყებული ძველი სტილის ინტერნეტ-საიტებიდან, დამთავრებული გეიმინგ-პლატფორმებითა და ვირტუალური რეალობის ჩათრუმებით. ასევე კვლევის პროცესში საჭირო იქნება კონკრეტულ წყაროზე კონტრტერორისტული ქმედებების ეფექტურობის შესწავლა, რამაც შესაძლოა შეასრულოს გაკვეთილის როლი სამომავლო ქმედებებისთვის.

შესავალი

ციფრულმა რევოლუციამ ინფორმაციის სვლის ახალ დონეზე აგვიყვანა. კაცობრიობის ისტორიაში არასდროს ყოფილა ასე მარტივი და სწრაფი შორ დისტანციაზე კავშირის დამყარება, ინფორმაციის მიღება და გაცემა. ეს მოვლენა, თავისთავად დადებით გავლენას ახდენს ჩვენს დღევანდელს ყოფა-ცხოვრებაზე, თუმცა როგორც სხვა ყველაფერს, მასაც გააჩნია უარყოფითი ასპექტები. ამ ასპექტთა შორის ერთ-ერთი ძირითადი არის ის, რომ საშუალებების ცუდ ხელში მოხვედრის შემთხვევაში ის მეტად უარყოფითი ხასიათის ინფორმაციის გავრცელებისთვის შეიძლება იყოს გამოყენებული. ძალადობრივი ჯგუფები, მათ შორის ტერორისტული ორგანიზაციები, აქტიურად იყენებენ ციფრულ საშუალებებს, თავიანთი გზავნილების გასავრცელებლად და განწყობებზე მანიპულაციისთვის. ამ მიმართულებით განსაკუთრებით მაღალი ეფექტურობით გამოირჩევა ორი ისლამისტური ტერორისტული ორგანიზაცია, ისლამური სახელმწიფო (დაეში) და ალ კაიდა (Fink & Sugg, 2015).

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სწორედ ორი ყველაზე გამოცდილი ტერორისტული ორგანიზაციის ინტერნეტ აქტივობების შესწავლის საფუძველზე მოხდება ტერორისტული ორგანიზაციების ონლაინ პროპაგანდის ეფექტურობის შესწავლა. ალ კაიდა იყო ერთ-ერთი პირველი, რომელმაც წამოიწყო ინტერნეტ სივრცის ათვისება აქტიურად, ხოლო დაეში, როგორც მოგვიანებით გამოჩნდება, ყველაზე აქტიური და ინოვაციური მეთოდებით ითვისებს ციფრულ ტექნოლოგიებს. სწორედ ეს წარმოადგენს ამ კვლევის მიზანს, გამონახოს კრიტერიუმები, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელი გახდება შეფასდეს დაეშისა და ალ კაიდას ონლაინდ აქტივობების ეფექტურობა.

საკითხი ერთობ პრობლემატურია, პირველ რიგში ეს გამომდინარეობს ტერორისტული ორგანიზაციების მიერ ციფრული საშუალებების მზარდი აქტიურობით გამოყენებიდან. რაც საფრთხის შემცველი შეიძლება გახდეს მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში მცხოვრები ადამიანისთვის (კობეშავიძე, 2022). მეორე მნიშვნელოვანი ასპექტი, გამოყენებული მეთოდების მრავალფეროვნებაა, რომლებთან გამკლავებაც კომპლექსურ აქტივობებს მოითხოვს. ამ ასპექტზე, უფრო ფართოდ ნაშრომის მეორე ნაწილში იქნება ყურადღება გამახვილებული.

აღნიშნული კვლევის ფარგლებში, მიმოხილული იქნება ტერორისტების მიერ სტრატეგიული კომუნიკაციის ხერხების გამოყენების შესახებ არსებული ლიტერატურა; კვლევის მეთოდოლოგიის განხილვის შემდეგ, შეფასების თითოეული კრიტერიუმი იქნება უფრო ღრმად ჩაშლილი; აღნიშნულს მოჰყვება ონლაინ საშუალებების სათითაოდ განხილვა და კრიტერიუმების საფუძველზე შექმნილი ანალიტიკური ჩარჩოთი შეფასება. კვლევის მიგნებები შეჯამებული იქნება დასკვნაში.

ლიტერატურის მიმოხილვა

სტრატეგიული კომუნიკაცია განხილვისთვის მართლაც მნიშვნელოვანი საკითხია, შესაბამისად საკითხის გარშემო ლიტერატურის სიმწირე არ არის. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ აქამდე არსებული კვლევები კომუნიკაციის მხოლოდ გარკვეულ მხარეებზე აკეთებს აქცენტს. განსაკუთრებით საყურადღებოა ის, რომ აღნიშნული გამოკვლევები კომუნიკაციის ეფექტურობაზე ნაკლებ ყურადღებას ამახვილებენ, რაც დიდწილად აღნიშნული კონცეფციის გაზომვის სირთულიდან გამომდინარეობს და ძირითადად მის შედეგებსა და გამოვლინებებზე კონცენტრირდებიან. ამიტომ გადავწყვიტე მიმომეხილა საკითხის გარშემო არსებული ლიტერატურა, კონკრეტულად გამომეკვთა მისი შეზღუდვები და დამესაბუთებინა ამ ნაშრომის ადგილი და მნიშვნელობა მიმდინარე დისკურსში.

მიმოხილვის პირველი ნაწილი სტრატეგიული კომუნიკაციის ასპექტებზე გაამახვილებს ყურადღებას და გამოკვეთს ტერორისტთა მიერ გამოყენებულ მედია-საშუალებებს, რომლებიც მიზნად ისახავენ რაც შეიძლება მეტ ადამიანს, რაც შეიძლება მისაღები ფორმით მიაწოდონ ტერორისტული ორგანიზაციის გზავნილები. დასაწყისისთვის, აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ ტერორისტული ორგანიზაციები სტრატეგიული კომუნიკაციის თვალსაზრისით პროფესიონალიზმის საკმაოდ მაღალ დონეს ავლენენ (Bockstette, 2008 & 2009; Güler, 2012; Wainwright, 2018; Ward, 2018). ეს გამოიხატება, როგორც ტრადიციული ინტერნეტ-საშუალებების გამოყენების კუთხით, როგორებიცაა ვებსაიტები და ფორუმები, ისე შედარებით თანამედროვე, ციფრული მედიის თვალსაზრისითაც. მარკეტინგში მიჩნეულია, რომ კომუნიკაციის თვალსაზრისით, ერთ-ერთი ყველაზე მომგებიანი მიდგომა ისტორიების თხრობაა (Nandy, 2017). ამ სფეროში უკვე კარგად არის ცნობილი, რომ გარკვეული ინფორმაციის ისტორიის სახით მიწოდება გაცილებით უფრო ეფექტურია, გავლენის მოხდენისა და დამახსოვრების თვალსაზრისით, ვიდრე მისი მშრალი ფაქტების სახით გადაცემა. ეს ფიზიოლოგიურად შესწავლილი პროცესია, როდესაც ადამიანი იღებს რაიმე ისტორიას, მას აქვს ტენდენცია, რომ მთავარი გმირის ადგილას საკუთარი თავი დააყენოს, შესაბამისად ისტორიის ძირითადი გზავნილიც უფრო ეფექტურად აღიქმება (Ibid.). როგორც უკვე აღინიშნა, ტერორისტული ორგანიზაციები მარკეტინგს შესაშური პროფესიონალიზმით უდგებიან, შესაბამისად სულაც არაა გასაკვირი, რომ ისინი აქტიურად იყენებენ ისტორიების თხრობას სამიზნე აუდიტორიაზე გავლენის მოხდენის მიზნით. მერანისა და ლემის კვლევამ გამოავლინა, რომ წლების განმავლობაში, ალ-ქაიდამ თავის ონლაინ გაზეთში გამოაქვეყნა 55 ხოლო, ისლამურმა სახელმწიფომ 41 ისტორია (Mehran & Lemieux, 2021). ტერორისტები ჩასწვდნენ ისტორიათა ძალას და ასევე აქტიურად იყენებენ ონლაინ-საშუალებებს, როგორც მათი გავრცელების მეთოდს უფრო ფართო აუდიტორიის მოსაზიდად. თითოეულ ისტორიას გააჩნია თავისი განსაკუთრებული თემატიკა, თუმცა მერანისა და ლემის კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ყველაზე გავრცელებული ე.წ. „წამებულის“ ნარატივია. ამ ტიპის ისტორიები აღწერენ ჯიჰადისტების თავგანწირულ მებრძოლთა ცხოვრებასა და მოღვაწეობას, რასაკვირველია ყველაფერი წარმოჩენილია დადებით კონტექსტში. ტერორისტთა პროფესიონალიზმს ისიც ადასტურებს, რომ ყოველ ისტორიაში აპელირება კეთდება სოციალურ ნორმებსა და მხარდაჭერაზე, ამგვარად ტერორისტები, თავიანთ მოქმედებებს აცხადებენ ნორმად და პარალელურად ამ სვლებით ეწევიან საკუთარი საქციელის ნორმალიზებას (Mehran & Lemieux, 2021).

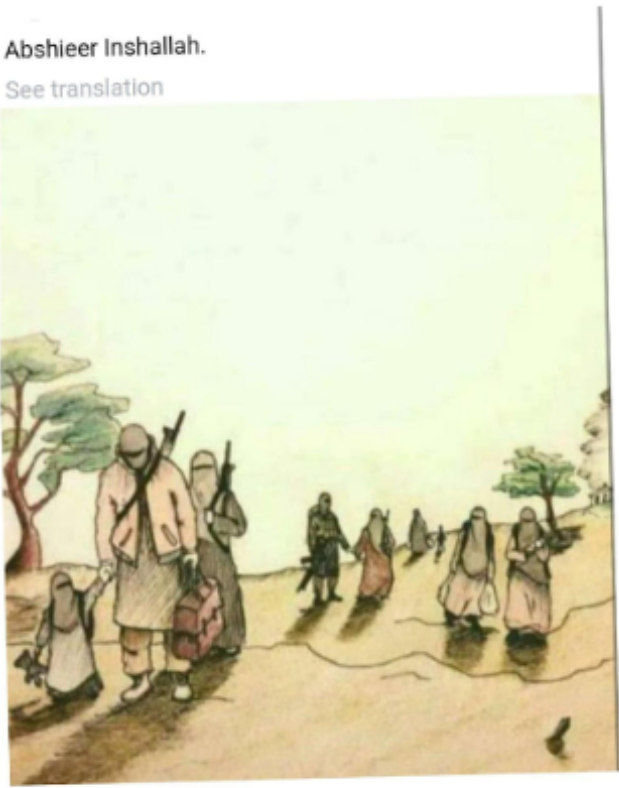
ისტორიების გარდა, უნდა აღინიშნოს, რომ ისლამისტებმა ფეხი აუწყვეს თანამედროვე ტენდენციებსაც და აქტიურად იყენებენ აუდიო-ვიზუალურ საშუალებებსაც, რომელიც ასე მიზიდველია ადამიანებისთვის. შედეგად, ტერორისტული ორგანიზაციების ძირითადი მასალა სწორედ ამ საშუალებებითაა გადმოცემული. აღსანიშნავია ისიც, რომ გადმოცემის ხარისხი მზარდი გაუმჯობესებით ხასიათდება (Cardoso, 2008). ასევე აქტიურადაა გამოყენებული ინგლისური სუბტიტრები, იმ შემთხვევაში, თუ ვიდეო ტრადიციულ ენაზეა. აუდიოვიზუალური მეთოდების გამოყენება ქმნის ერთგვარ დადებითი უკუკავშირის ციკლს (positive feedback loop). რაც გულისხმობს იმას, რომ რაც უფრო მასშტაბური და დამანგრეველი იქნება ტერორისტული აქტი, მით უფრო მეტ გამოხმაურებას შეიძენს ვიდეო ინტერნეტში და მით მეტია შანსი, რომ იგი ვირუსული გახდეს, რაც ცალსახად ტერორისტული ორგანიზაციის ინტერესებშია (Bockstette, 2008). ციფრული სივრცე, რასაკვირველია იძლევა ზემოხსენებული ორი მეთოდის გაერთიანების საშუალებას. ეს ზრდის გზავნილის ეფექტურობას და აძლევს მას საშუალებას უფრო მეტი ყურადღება მიიქციოს პოტენციური მკითხველისგან. ამის ერთ-ერთ კარგი მაგალითი, დაემის

გვერანის ციხეზე თავდასხმის აღწერაა. ის მოკლევადიანი წარმატება, რომელსაც ტერორისტებმა მიაღწიეს, გაბუქებული იყო ისტორიების საშუალებით და თან ერთვოდა ბავშვების მიერ შესრულებული ნახატები, რომლებიც აძლიერებდნენ ემოციურ ეფექტს, შესაბამისად კი ზრდინენ გზავნილის ეფექტურობას (Thakkar & Speckhard, 2022) გიულერის

Abshieer Inshallah.
See translation

Al-Hol Camp
Alhamdulillah, it is true that that we go through hardship in this camp, but we get to be with our children, raising to be aware of what is right. With our husbands being imprisoned by the kufars or have obtained shahada, our children are our responsibility. This is what a child of a sister drew today.

წყარო: ICSVE

თქმით, სტრატეგიული კომუნიკაცია მოითხოვს მიზნების განსაზღვრასა და მათი მიღწევის სპეციფიკური გეგმის დასახვას (Güler, 2012). ბოქსტეტმა გამოკვეთა სტრატეგიული დაგეგმვის ის სავარაუდო სტრუქტურა, რომლის მიხედვითაც, ტერორისტული ორგანიზაციები მოქმედებენ. პირველი ესაა საბოლოო მიზნის განსაზღვრა, ანუ იმ ასპექტის, რომელზეც გავლენის მოხდენაა სასურველი, მაგალითად ეს შეიძლება იყოს რეპუტაციის გამყარება, იმიჯის დამკვიდრება ან რაიმე კონკრეტული გზავნილის გავრცელება; მეორე ეტაპი კომუნიკაციის საშუალების ამორჩევაა; შემდეგი ეტაპია სამიზნე აუდიტორიებთან საშუალების დამთხვევა; ამას მოსდევს სტრატეგიის პრაქტიკაში განხორციელება; საბოლოო ეტაპი კი, მონიტორინგია, ანუ გზავნილის წარმატებულობაზე დაკვირვება და მისი შედეგის შესაფერისად, უკუკავშირის გათვალისწინება (Bockstette, 2009).

სტრატეგიულ კომუნიკაციაში ახალი სიტყვა თქვა სოციალურმა მედიამ, შესაბამისად მისი განხილვა აუცილებლობას წარმოადგენს. სოციალურმა მედიამ მალევე გადაუსწრო პოპულარობით ნებისმიერ მედიასაშუალებას, ეს პირველ რიგში განპირობებული აუდიტორიის ფართობითა და გამოყენების სიმარტივით. შესაბამისად სოციალური მედია-ქსელები იდეალურ გარემოს ქმნიან ტერორისტული პროპაგანდისთვის, მათ ეძლევათ საშუალება სახელმწიფოსგან შედარებით ნაკლები კონტროლის პირობებში, რაც შეიძლება მეტი შიში დათესონ მოსახლეობაში (Saxena, 2020). ობჯაიას თქმით, ტერორისტულ დაჯგუფებებს, სოციალური მედიის გამოყენების რამდენიმე ძირითადი მიზეზი აქვთ: პირველი, ესაა პროპაგანდის გავრცელება, მსგავსად კომერციული ბრენდებისა, ტერორისტული ორგანიზაციებიც ცდილობენ შეინარჩუნონ რელევანტურობა და ამისთვის აქტიურად იყენებენ თვითერსა და ფეისბუქს, ისინი მუდმივად მოუწოდებენ მკითხველებს მხარდაჭერისა და რიგ შემთხვევაში მათთან გაერთიანებისკენ. ამას მიყვავართ, სოციალური მედიის მეორე დანიშნულებამდე, რაც გამოიხატება რეკრუტირებაში. ამ პროცესს უძღვებიან დახელოვნებული პროფესიონალები, რომლებსაც კარგად შეუძლიათ ამოიცნონ მარტივად მანიპულირებადი ინდივიდი, დაამყარონ მასთან კონტაქტი და ჩაითრიონ იგი უფრო ღრმად ტერორისტულ საქმიანობაში. ამ ხერხს

ყველაზე ეფექტურად ისლამური სახელმწიფო იყენებს (Özkaya, 2017). საქსენას თქმით, ეს პროცესი თითქმის ყოველთვის თვითურზე ან რომელიმე ღია მასობრივ პლატფორმაზე იწყება და გაგრძელებას პირად მესენჯერში ან რომელიმე უფრო დახურულ პლატფორმაზე ჰპოულობს (Saxena, 2020). სოციალური მედიის კიდევ ერთი დანიშნულება უსაფრთხო კომუნიკაციის უზრუნველყოფაა. ეს ძირითადად ეხება ორგანიზაციის შიგნით კონტაქტებს. ვინაიდან უკვე გაცხადებულად ცნობილია, რომ ამერიკა ზოგიერთი ქვეყნიდან განხორციელებულ ზარებსა და იმეილებს აქტიურად აკვირდება, ტერორისტული ორგანიზაციის წარმომადგენლები უფრო მეტ ყურადღებას ამახვილებენ შედარებით უსაფრთხო კომუნიკაციის მეთოდის გამოძებნაზე, აქ სოციალური მედია პლატფორმები ზედგამოჭრილ როლს ასრულებენ. საბოლოო მიზეზი, რომელსაც ოზქაია გვთავაზობს ტერორისტული ორგანიზაციების მიერ სოციალური მედიის გამოყენების შესახებ არის ყურადღების მიქცევის საშუალება. სოციალურ მედიაში ინფორმაციის ვირუსულად გავრცელების საშუალებამ, შესაძლებელი გახადა ნებისმიერი ტერორისტული აქტის შესახებ ცნობების მომენტალურად გავება. აქედან გამომდინარე, ეს მოვლენა ტერორისტულ ორგანიზაციებს გლობალურ გავლენას ანიჭებს და მის ცნობადობას ზრდის, რაც სოციალური მედიის პირველი ორი დანიშნულებით გამოყენებას ამარტივებს (Özkaya, 2017). სოციალური მედიის მსგავს გამოყენებაზე საუბრობს გებრიელ ვაინმანიც, რომლის თქმითაც, სოციალური მედია ტერორისტულ ორგანიზაციებს გეოგრაფიული შეზღუდვების გარეშე ახალ ადამიანებთან კავშირის ინიცირების საშუალებას აძლევს, რაც თავის მხრივ აჩენს პროპაგანდის თავს მოხვევისა და რეკრუტირების შესაძლებლობას. გარდა ამისა, ვაინმანი გვთავაზობს სოციალური მედიის კიდევ ერთ ინოვაციურ გამოყენებას, რაც გულისხმობს მოწინააღმდეგის სამხედრო პერსონალზე ინფორმაციის შეგროვებას. ავტორი მაგალითად ჰეზბოლას მიერ ფეისბუქის საშუალებით ისრაელის არმიის წევრების შესახებ ინფორმაციის შეგროვებას ასახელებს (CBC, 2012). სოციალური მედია არის იაფი, სწრაფი და შეუფერხებელი კომუნიკაციის შემქმნელი მექანიზმი, შესაბამისად იგი აკმაყოფილებს ყველა კრიტერიუმს, რომელიც ტერორისტულ ორგანიზაციას შეიძლება გაუჩნდეს სტრატეგიულ კომუნიკაციასთან მიმართებით (dark, 2011). მკვლევარები თვლიან, რომ კავშირის ეს საშუალება ჯერ კიდევ არ არის გამოყენებული თავისი სრული პოტენციალით. ინტერნეტი, მართალია ნორმაა განვითარებულ სამყაროში, მაგრამ ბევრ აფრიკულ ქვეყანაში იგი იშვიათობას წარმოადგენს (Statista, 2022). შესაბამისად ამ კონტინენტის ინტერნეტიზაცია გააჩანეს მრავალ მოწყვლად ადამიანს ტერორისტული პროპაგანდის წინაშე, რაც თავისთავად დაეხმარება ტერორისტულ ორგანიზაციებს, რომ მიაღწიონ თავიანთ მიზნებს სოციალურ ქსელებში. რაც ამ საკითხს მზარდ გამომწვევად აქცევს (Ward, 2018; Saxena, 2020; Wainwright, 2018).

ზემოთ განხილული ციფრული მედიუმები, თანამედროვე კომუნიკაციის საშუალებების მხოლოდ ნაწილს ფარავს. მიუხედავად იმისა, რომ სოციალური მედია ტერორისტთა სტრატეგიული კომუნიკაციის უდიდეს ნაწილს მოიცავს (CBC, 2012), დღეს გვხვდება კომუნიკაციის ახალი და მზარდად გამოყენებადი საშუალება. ამ კატეგორიას მე ვუნოდებ კომუნიკაციის „არატრადიციულ“ საშუალებებს და ის მოიცავს ვიდეოთამაშებს, გეიმინგ-პლატფორმის საკომუნიკაციო ფუნქციებს, ვირტუალური რეალობის მოწყობილობებს და ა.შ. აღნიშნული საკითხი საკმაოდ დიდი ხანი იქცევდა ყურადღებას, თავდაპირველად ყურადღება მახვილდებოდა ვიდეოთამაშების უარყოფით ასპექტებზე ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, თუმცა ბოლო პერიოდში დამკვიდრდა უფრო პრაგმატული მიდგომა ტერორისტების მიერ ვიდეოთამაშების გამოყენების შესახებ (Hodge, 2021; Dino, 2019; Mondesert, 2020; Al-Rawi, 2016; Lakomy, 2017). ევროკავშირის საბჭოს კონტრ-ტერორიზმის კოორდინატორის 2020 წლის მოხსენებაში, კარგად არის გამოყოფილი ის ძირითადი მიზნები, რომელთა მიღწევასაც ტერორისტები ვიდეოთამაშების გამოყენებით ცდილობენ. პირველი მიზანი ესაა, პროპაგანდა და რეკრუტირება. ვიდეოთამაშები ქმნის არაჩვეულებრივ ეკოსისტემას ტერორისტული დაჯგუფებებისთვის, რათა მიაღწიონ ზემოხსენებულ მიზანს. პირველ რიგში ეს განპირობებულია იმით, რომ ვიდეოთამაშების ძირითადი მომხმარებლები არიან ახალგაზრდა ბიჭები. სწორედ ეს სეგმენტი წარმოადგენს ტერორისტული პროპაგანდის მთავარ სამიზნეს სხვა პლატფორმებზეც (EU Counter-Terrorism Coordinator, 2020). ამას ემატება ისიც, რომ ეს პლატფორმა იძლევა საშუალებას, ანონიმურობის დაცვით, დისტანციურად და ვუახლოვდეთ ადამიანს და ისე მივანოდოთ ექსტრემალური იდეები, რომ მან ეჭვიც კი არ აიღოს ამის შესახებ. ამ ეფექტს ამძაფრებს ის ფაქტიც, რომ ვიდეოთამაშების მომხმარებლები ხშირ შემთხვევაში გარე კომუნიკაციას, ანაცვლებენ ვიდეოთამაშებში ციფრული კომუნიკაციით, რაც ქმნის ერთგვარ იზოლირებულ გარემოს და სამიზნეზე ზემოქმედებას კიდევ უფრო ამარტივებს (Dino, 2019). კიდევ ერთი დეტალი, ამ საკითხზე შეეხება ვიდეოთამაშების ძირითად თემატიკას, ყველაზე პოპულარულ ვიდეო თამაშებში, მომხმარებლებს გააჩნიათ

ალტერნატივა, აირჩიონ ძალადობრივი გზები, ჩაიდინონ სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული და განახორციელონ სხვა საზოგადოებრივად მიუღებელი ქმედებები, ამ ფაქტს ორგვარი გავლენა აქვს მომხმარებელზე, პირველ რიგში ეს ახდენს ზემოხსენებული ქცევების რომანტიზებას და შესაბამისად უფრო მონყვლადს ხდის ადამიანს მსგავსი ქცევისკენ მონოდების მიმართ, ხოლო მეორე ახდენს იმავე ქმედებების მიმართ დესენსიტიზებას, რის შედეგადაც მომხმარებელი უფრო ნაკლებად გამოთქვამს აღშფოთებას ან სხვა უარყოფით დამოკიდებულებას ქცევის მიმართ (Hodge, 2021; Lakomy 2017; Seffers 2017). ვიდეოთამაშების პლატფორმაზე შესაძლოა შეიქმნას ეგრედნოდებული „ინფორმაციული ბაბლები“, რომლებიც გაცილებით უფრო ძლიერ გავლენას ახდენენ ადამიანზე, ვიდრე სოციალური მედიის ბაბლები (EU Counter-Terrorism Coordinator, 2020). მოხსენებაში განხილული მეორე მიზეზი კომუნიკაციაა, ამჯერად საუბარია უშუალოდ ორგანიზაციის შიგნით დამყარებულ კავშირებზე, ასევე ვიდეოთამაშებს ენიჭება, საწვრთნელი და ფულის გათეთრების დატვირთვაც. რასაკვირველია ეს საკითხები მეტად საინტერესოა განსახილველად, თუმცა ნაშრომის ფარგლებში ყურადღებას მხოლოდ პროპაგანდისა და რადიკალიზაციის ასპექტზე იქნება გადატანილი.

ლიტერატურის მიმოხილვამ გამოაჩინა, რომ მიუხედავად საკითხის გარშემო ლიტერატურის დიდი რაოდენობის არსებობისა, ეფექტურობის მხარე არ სარგებლობს დიდი დაინტერესებით. ყურადღება ეთმობა, გამოყენების მიზეზებსა და შედეგებს, ხოლო უშუალოდ მედიუმებზე ნაკლები ყურადღებაა გამახვილებული. უნივერსალური თანხმობაა იმის შესახებ, რომ სოციალური მედია და სხვა ციფრული საშუალებები ეფექტურობის მაღალი ხარისხით გამოირჩევა, თუმცა თუ კონკრეტულად რა განაპირობებს ამ ეფექტურობას ნაკლებადაა განხილული. ეფექტურობის ცნება ძირითადად მიღებულია თავისთავად. სწორედ ამიტომ, მნიშვნელოვანია, სამეცნიერო ცოდნაში არსებული აღნიშნული ვაკუუმი შეავსოს ემპირიულ მონაცემებზე დაყრდნობით, გრძივი კვლევის ჩატარების საფუძველზე. თუ როგორ მოხდება ეს, განხილული იქნება მეთოდოლოგიის ნაწილში.

გეოლოგია

მოცემული ნაშრომის მიზანია, შეაფასოს დაეშისა და ალ კაიადს მიერ კონკრეტული სოციალური მედიასაშუალებების პროპაგანდისტული მიზნებისთვის გამოყენების ეფექტურობა. როგორც უკვე აღინიშნა, ამ ორი ტერორისტული ორგანიზაციის გამორჩევის მთავარი მიზანი მათი გამოცდილებაა ამ მიმართულებით. რაც შეეხება მედიუმებს, გამოყოფილია სამი უმსხვილესი და ერთი განსხვავებული მედიუმი. ესენია თვითური, ფეისბუქი, იუთუბი და საბოლოოდ ტერორისტული ვიდეო თამაშები. გამომდინარე იქედან, რომ ეფექტურობა ფართო ცნებაა და შესაბამისად ძნელად გასაზომია, შემომაქვს ორი კრიტერიუმი, რომელთა ურთიერთმიმართების საფუძველზე მოხერხდება განვსაზღვროთ, თუ რამდენად ეფექტურია კონკრეტული საშუალება. პირველი კრიტერიუმი, თუ რამდენად დიდი აუდიტორიის მოცვა შეუძლია საშუალებას, საუბარია ნმინდა რიცხვობრივ მონაცემებზე. კორელაცია ამ ცვლადსა და ეფექტურობას შორის დადებითია, რაც უფრო მეტ ადამიანამდე აღწევს ტერორისტული ორგანიზაციის გზავნილი კონკრეტული საშუალებით, მისი ეფექტურობაც მეტია. რასაკვირველია, მხოლოდ ამ ასპექტის გათვალისწინება დაგვანახებს სურათის მხოლოდ ნახევარს. აღნიშნული ასპექტი ასევე მოიცავს, გზავნილზე რეაქციის შეფასებას, ანუ იმის დადგენას, თუ რამდენად იწვევს ორგანიზაცია სიმპათას სამიზნე აუდიტორიაში, ამის დადგენა კი შესაძლებელია ნაწილობრივ რაოდენობრივი მონაცემების დამუშავების საფუძველზე, როგორცაა რეაქციების დათვლა, ასევე იგი გულისხმობს გამომხმარებლის შინაარსის თვისობრივ ანალიზს. მხოლოდ რაოდენობრივ მონაცემებზე დაყრდნობა აუცილებლად მიგვიყვანს არასწორ დასკვნამდე. სწორედ ამ მიზეზით, ნაშრომში შემოტანილია მეორე კრიტერიუმიც, რომელიც უარყოფით კორელაციაშია ეფექტურობასთან, ეს არის პლატფორმაზე ტერორისტულ ნარატივთან ბრძოლის შესაძლებლობა, იქნება ეს სახელმწიფო თუ არასამთავრობო, კერძო საშუალებებით. ცხადია, რაც უფრო უკეთაა შესაძლებელი პლატფორმაზე კონტრ-პროპაგანდისტული ზომების გატარება, მით უფრო მოიკლებს ამ საშუალების ეფექტურობა. აღნიშნულის განსახორციელებლად დაგვჭირდება, როგორც სახელმწიფოს მიერ მიღებული ზომების კლასიფიკაციის მიმოხილვა, ასევე თითოეული სოციალური ქსელის ანტიძალადობრივი პოლიტიკის შესწავლა. სწორედ ამ ორი კრიტერიუმის გაანალიზებაზე იქნება დაფუძნებული კვლევა. ხსენებულიდან გამომდინარე, ნაშრომის მიზანია, გასცეს პასუხი საკვლევ კითხვას: „რამდენად ეფექტურად იყენებენ ტერორისტული ორგანიზაციები კონკრეტულ ონლაინსაშუალებებს პროპაგანდისტისთვის?“ აღნიშნულ კითხვაზე პასუხის გასაცემად, გამოყენებულია თვისობრივი და რაოდენობრივი მეთოდები. კონკრეტულად, ესენია შემთხვევის შესწავლა, მონაცემთა ანალიზი, კონტენტ ანალიზი და შედარებითი ანალიზი.

აუცილებელია ვისაუბროთ კვლევის შეზღუდვებზეც, მიუხედავად იმისა, რომ კვლევა ცდილობს, ადეკვატურად შეაფასოს პროპაგანდის ეფექტურობა, იგი ამას მხოლოდ სოციალური მედიის ფარგლებში აკეთებს, შესაბამისად ძნელია განვსაზღვროთ ის გავლენა, რომელსაც სოციალური მედიის გავლენის ქვეშ მყოფი ადამიანები ახდენენ გარშემომყოფებზე. ასევე, მონაცემების დამუშავების თვალსაზრისით, შეუძლებელია განვსაზღვროთ იმ ადამიანთა დამოკიდებულება, რომლებმაც უბრალოდ ნახეს კონკრეტული მასალა, თუმცა არც პოზიტიური და ნეგატიური რეაქცია არ გამოუხატავთ. მონაცემების შეგროვების პროცესში, გასათვალისწინებელია ის ფაქტორიც, რომ ტერორისტულ ორგანიზაციებთან დაკავშირებული ანგარიშები ხშირად უქმდება, რაც მათი საფუძვლიან აღრიცხვას ხელს უშლის. ამგვარად, კვლევის მთავარი შეზღუდვა სიმპათიის ზუსტად განსაზღვრაში გამოიხატება, თუმცა გრძივი კვლევის ჩატარება საშუალებას მოგვცემს, აღნიშნული შეზღუდვა ნაწილობრივ გავაბათილოთ.

დაფარვის მოცულობის შეფასება

როგორც უკვე აღინიშნა, პირველი კრიტერიუმი დაფარვის მოცულობაა. სოციალურ მედიის, როგორც პროპაგანდის საშუალების, მთავარი უპირატესობა სწორედ ინფორმაციის გავრცელების არეალის სიფართოვეა. თუმცა, უკეთესი იქნება, თუ რიცხვებში დავინახავთ, თუ რა სიდიდეებზეა საუბარი. ორი ყველაზე დიდი სოციალური მედია პლატფორმა ფეისბუქი და იუთუბია, თითოეული, 2,5 მილიარდზე მეტი მომხმარებლით (Shopify, 2022). გამომდინარე ამ ორი პლატფორმის ზომიდან და შესაბამისად დაფარვის პოტენციალიდან, ეს ქსელები აუცილებლად უნდა განვიხილოთ. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თითოეულ პლატფორმას საკუთარი სპეციფიკური დატვირთვა გააჩნია. კონკრეტულად, იუთუბი ცალსახად გამოიყენება პროპაგანდისტული აუდიო-ვიზუალური მასალების გასავრცელებლად; ფეისბუქს უფრო ინტერპერსონალური ხასიათი აქვს, მისი ორი მთავარი დატვირთვა, ადამიანთან პირდაპირი კონტაქტის დამყარება და ჯგუფების ფუნქციის გამოყენებაა. განსაკუთრებით საინტერესო ეს უკანასკნელია. ჯგუფების ფუნქცია იძლევა გარკვეული კონტროლის საშუალებას იმაზე, თუ ვინ მიიღებს ნვდომას ინფორმაციაზე. შესაბამისად, შანსი იმისა, რომ კონტრ-ტერორისტული ჯგუფები გამოავლენენ პროპაგანდისტებს, მცირდება. ამასთან, ჯგუფების ფუნქცია ქმნის შედარებით იზოლირებულ სივრცეს, რომელიც უფრო დიდი საიტის ნაწილია. ეს იძლევა საშუალებას, რომ თავიდან იქნეს არიდებული საიტების გათიშვის და კიბერ-შეტევების საფრთხე, რომლის მიმართაც საიტები მეტად მონყვლადები არიან (Weiman, 2010; Wasciewicz, 2012). თუ ზემოხსენებული პლატფორმები მსოფლიო მასშტაბითაა გავრცელებული და მილიარდობით მომხმარებლით ხასიათდება, თვითერს სულ რაღაც 465 მილიონი მომხმარებელი ჰყავს (Datareportal, 2022), ამასთან გავრცელების მასშტაბურობით სულაც არ გამოირჩევა, განსაკუთრებით თუ ყურადღება ახლო აღმოსავლეთსა და აფრიკაზე გამახვილდება (statista, 2022). მიუხედავად ამისა, თვითერს მაინც უკავია მნიშვნელოვანი ადგილი ტერორისტულ პროპაგანდაში. ამას რამდენიმე მიზეზი გააჩნია, თვითერი არის უფრო დინამიკური სოციალური მედიასაშუალება, რომელიც მიმდინარე მოვლენებზეა კონცენტრირებული (Macmilan, 2017); პლატფორმა იძლევა განახლებული ინფორმაციის სწრაფად მიწოდების შესაძლებლობას, მკითხველისთვის მარტივად აღსაქმელი ფორმატით; ამასთან, თვითერი მიიჩნევა მეტად გავლენიან სოციალურ მედიად, რაც თავისთავად მიმზიდველს ხდის პლატფორმას ტერორისტული ორგანიზაციებისთვის (Wasciewicz, 2012; Macmilan, 2017). უფრო კონკრეტულად თითოეული სოციალური მედიის და სხვა მედიუმების შესაძლებლობებს მოგვიანებით გავანალიზებ.

ანტი-პროპაგანდისტული ზომები

დროა ვისაუბროთ მეორე კრიტერიუმზე, რომელიც უფრო თვისობრივი ხასიათისაა. რასაკვირველია, სახელმწიფოები თუ სხვა დაინტერესებული ორგანიზაციები, ამჩნევენ სოციალურ მედიაში ტერორისტთა აქტიურობას და იმ ეფექტს, რომელიც ციფრული პროპაგანდა ახდენს ხალხზე. აქედან გამომდინარე შემუშავებულია გარკვეული სტრატეგიები, რომლებიც შექმნის საშუალებას, გაბათილდეს ან შეიზღუდოს ძალადობრივი პროპაგანდა ინტერნეტ სივრცეში. სანინააღმდეგო ზომები შესაძლოა წამოვიდეს, როგორც სახელმწიფოს მხრიდან, ასევე უშუალოდ კერძო პლატფორმებიდანაც.

სახელმწიფოს მიერ გატარებული ზომები სამ მსხვილ კატეგორიაში შეიძლება, კლასიფიცირდეს. პირველი, ესაა ცენზურა. ეს მეთოდი აქტიურად გამოიყენებოდა ინფორმაციის ჩასახშობად ჯერ კიდევ ინტერნეტის გაჩენამდე, და ამ მოვლენის შემდეგაც არ დაუკარგავს აქტუალურობას. ონლაინ ცენზურის გამოყენების ყველაზე წარმატებული მაგალითი ჩინეთია, სადაც სახელმწიფოს კონტროლის შედეგად წარმატებულად ჩაიხშო ნებისმიერ დისიდენტური ხმები, მათ შორის ტერორისტულიც. მიუხედავად ამისა, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ჩინეთი გამოჩაქვს უფროა, ვიდრე ნიმუში. მსგავსი შემზღუდავი მცდელობები კრახით დასრულდა სირიაში, ერაყსა და თურქეთში. გარდა ამისა, სახელმწიფოები, მათ შორის ტექნოლოგიურად განვითარებული დასავლური სახელმწიფოებიც, მუდმივად აწყდებიან ერთსა და იმავე პრობლემას - როგორც კი ერთი საიტის თუ ჯგუფის ლიკვიდაცია მოხდება, მაშინვე ჩნდება ახალი პლატფორმა, რომელიც წინამორბედის გზას განაგრძობს (Lee, 2014). ამგვარად ეს მიდგომა, გარკვეულწილად სიზიფეს შრომას გავს და რეალური გრძელვადიანი შედეგის მომტანი იშვიათად თუ არის.

მიდგომის მეორე კატეგორია, „რბილი დიპლომატია“. აღნიშნული მეთოდი გულისხმობს ძალადობრივ ექსტრემიზმთან ბრძოლის ისეთი საშუალებების გამოყენებას, რომელიც ანტიპროპაგანდისტულ კამპანიებს ქმნის. კონკრეტულად ჯიჰადის წინააღმდეგ მიმართულ კამპანიებში ხშირად არიან ჩართულები მუსლიმები, რომლებიც არ იზიარებენ ექსტრემისტულ შეხედულებებს. ამ მიდგომის პირობებში შესაძლოა იყოს გამოყენებული, როგორც საინფორმაციო კამპანიები, ისე შედარებით იუმორისტული მეთოდები, რომლებიც ტერორისტული გზავნილების სუბვერსიას ახდენს. აღნიშნულ სტრატეგიას სერიოზული ხელშესახები შედეგი არ მოჰყოლია (EPPN, 2010; Berger, 2016). მიუხედავად ამისა, მაინც არის წარმატების მაგალითები, როგორებიცაა სინგაპური და ინდონეზია. სადაც ახალგაზრდების დერადიკალიზაციის კამპანიამ საკმაოდ წარმატებით ჩაიარა (Cronin, 2015). მეორე მხრივ, ძალადობრივ ექსტრემიზმთან ბრძოლის საკმაოდ კარგი საშუალება აღმოჩნდა იუმორი. ე.წ. მიმები, მეტად კრეატიულად და საინტერესოდ უმკლავდებიან ტერორისტულ გზავნილებს. იუმორისტული გზავნილები, აბათილებენ ტერორისტების მცდელობას, დათესონ შიში მოსახლეობაში. განსაკუთრებით აქტუალური გამოდგა ეს მეთოდი ე.წ. Jihadi-cool კამპანიის წინააღმდეგ, რომლის მიზანიც ტერორისტებისთვის გმირის იმიჯის შექმნა იყო (Huey, 2015).

წყარო: Askideas.com; Quetesgram.com

ეს მეთოდი ნაწილობრივ პასუხობს იმ კრიტიკას, რომელსაც ძალადობრივ ექსტრემიზმთან ბრძოლის კრიტიკოსები წარმოადგენენ, შეზღუდვებზე საუბრისას. სახელმწიფოების მიერ გატარებული ძალადობრივ ექსტრემიზმთან ბრძოლის ღონისძიებები, ძირითად შემთხვევაში მეტად არადინამიკური და არაკრეატიულია, რაც გზავნილებს არ ანიჭებს მიზიდველობას, განსაკუთრებით ახალგაზრდებში (Berger, 2016). ამას ემატება ისიც, რომ სახელმწიფო იშვიათადაა მსგავსი კრეატიულობის ავტორი, რასაც კერძო-სახელმწიფო (private-public) თანამშრომლობამდე მივყავართ. ეს თემა ოდნავ მოგვიანებით იქნება განხილული, მანამდე კი ყურადღება გამახვილდება ძალადობრივ ექსტრემიზმთან ბრძოლის საშუალებების სხვა სისუსტეებზე. პირველ რიგში, ესაა ბიუროკრატიული დაბრკოლებები, ასევე კონტენტის შექმნის შეზღუდული შესაძლებლობა, რასაც ემატება სანდოობის ნაკლებობა (ODNI, 2016).

სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული ქმედებების მესამე კატეგორია კი ინფორმაციის შეგროვებაა. ეს მეთოდი, როგორც სახელი მიგვითითებს, ინფორმაციის შეგროვებაზეა ორიენტირებული და პროპაგანდულ გზავნილებს სწორედ ამ მიზნით იყენებს. ცხადია, ამ მეთოდს არ გააჩნია გამაბათილებელი უნარები და მხოლოდ ოპერაციის დაგეგმვის პროცესში არის გამოყენებადი (werbin, 2011). შესაბამისად, ამ შემთხვევაში შეზღუდვის ეფექტურობის შეფასების საჭიროებაც არ დგას.

უკვე ვახსენეთ კერძო-საჯარო თანამშრომლობაც. ეს მეთოდი გულისხმობს მთავარი „შავი სამუშაოს“ კერძო სექტორის მიერ შესრულებას, ხოლო სახელმწიფოს მხრიდან ხელშემწყობი გარემოს შექმნას, თუნდაც საკანონმდებლო თვალსაზრისით (Macdonald, Correira, Watkin, 2019). ეს პროცესი მოითხოვს როგორც სოციალური მედიის პლატფორმებთან, ასევე დამოუკიდებელ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობას. ამავდროულად, მეთოდი იწვევს კრიტიციზმს, როგორც სახელმწიფოს მცდელობა, გავლენა მოახდინოს აზრის გამოხატვის საშუალებებზე (ODNI, 2016). გარდა ამისა, კერძო სექტორიც თავისებური მეთოდებით ეწინააღმდეგება ტერორისტული გზავნილების გავრცელებას. მაგალითად სოციალური მედია პლატფორმები მუდმივად ცდილობენ, გააუმჯობესონ ალგორითმები, რომლებიც შეძლებენ ძალადობრივი გზავნილების

წარმოჩენას (Macdonald, Correia, Watkin, 2019). გარდა ამისა, ისინი აქტიურად აუქმებენ ტერორიზმთან დაკავშირებულ ანგარიშებს. მაგალითად, მხოლოდ თვითერთმა 2015-16 წლებში 125 000 ანგარიში გააუქმა (Twitter, 2016). ასევე, გავრცელებული პრაქტიკაა ცალკეულ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა და დეზინფორმაციასთან ბრძოლის ასპექტის მათთვის გადაბარება. ეს ყველაზე კარგად ფეისბუქის მაგალითზე ჩანს, რომლის ფაქტების გადამოწმების პროგრამაში 80-ზე მეტი ორგანიზაციაა ჩართული, რომლებიც 60 ენაზე ოპერირებენ (Meta, 2021).

ზემოხსენებულიდან წარმოჩნდა, რომ ტერორისტულ წარატივთან ბრძოლის უმჯობესი მეთოდი კერძო და საჯარო წარმომადგენლების თანამშრომლობაა. მიუხედავად მასთან დაკავშირებული კონტროვერსიებისა, სწორი ბალანსის პოვნის შემთხვევაში, შესაძლებელია შეიქმნას ძალადობრივ ექსტრემიზმთან ბრძოლის ისეთ ჩარჩო, რომელიც თავისუფალი იქნება ბიუროკრატისა და სხვა შეზღუდვებისგან. ამავდროულად კი ისარგებლებს ნდობით და იქნება კრეატიული და მოსახლეობისთვის მიმზიდველი. ახლა კი დროა განვიხილოთ თუ რა ხარისხით ვლინდება ზემოხსენებული ორი კრიტერიუმი სოციალური მედიის სხვადასხვა მედიუმზე.

მედიუმები

დროა შევუდგეთ ნაშრომის მთავარი მიზნის განხორციელებას. განვიხილოთ თითოეული მედიუმის სპეციფიკური მახასიათებლები, შევაფასოთ ისინი შემოღებული კრიტერიუმებით და შესაბამისად, გავიგოთ თუ რამდენად ეფექტურია კონკრეტულ პლატფორმაზე ტერორისტების პროპაგანდისტული მესიჯები. განსახილველად აღებულია სამი ყველაზე მნიშვნელოვანი სოციალური მედია პლატფორმა. ესენია: თვითერი, ფეისბუქი და იუთუბი. ამასთან დამატებით განხილულია დაეშისა და ალ კაიდას ინოვაციური მიდგომა, ვიდეო თამაშები, რომლებიც საინტერესო შემთხვევას წარმოადგენენ შესასწავლად. ამიტომ, ერთად აღებული თამაშების მთლიანობა, როგორც მეთოდი, ასევე გაანალიზდება წარმოდგენილი კრიტერიუმების საფუძველზე.

თვითერი

მედიუმებს შორის პირველი თვითერი იქნება. როგორც უკვე ხსენდა, ამ ქსელს სპეციფიკური თავისებურებები გააჩნია, რაც მიუხედავად მომხმარებელთა მცირე რაოდენობისა, საკმაოდ სერიოზულ მნიშვნელობას ანიჭებს სტრატეგიულ კომუნიკაციაში. მართლაც, თუ ისლამური სახელმწიფოს აქტივობებს გადავავლებთ თვალს, წლების განმავლობაში დაგროვილი თვითების რაოდენობა მართლაც მთამბეჭდავია. კარიმის და მისი კოლეგების მიერ ჩატარებული გრძივი კვლევის საფუძველზე გამოკვივთა, რომ 2014 წლიდან დღემდე, დაეშის მხარდამჭერი აქტივობები, როგორებიცაა რეთვიტი და ციტირება, ხორციელდებოდა 17 ათასზე მეტი ანგარიშიდან. მათგან, 2022 წლის თებერვლის მონაცემებით ჯერ კიდევ ფუნქციონირებს 6000-ზე მეტი. ზემოხსენებული 17 000 ანგარიშიდან განხორციელდა თითქმის 10 მილიონი თვითი (Karimi, et al, 2022).

თვითების შინაარსი ძირითადად მსგავსია, ყველაზე ხშირადაა გამოყენებული ალაჰის დიდებისადმი მონოდება, გარდა ამისა აქტიურად ვრცელდება სხვა ფორუმებისა თუ პროპაგანდისტული საიტების ბმულები. მასევე, აქტიურადაა გამოყენებული აუდიოვიზუალური მასალაც, რომლის მიზანიც, მტრის დაშინება და მომხრეების გამხნევაა (Karimi, et alr, 2022). ბოლოდროს აქტიურადაა გამოყენებული ეგრედნოდებული ინდექსის ბმულები, რომლებიც გაუქმებული ანგარიშების მფლობელებს ანგარიშის სწრაფად დაბრუნებაში ეხმარება (Jihadoscope, 2022).

წყარო: memri.org

ინდექსი; წყარო: Jihadoscope

რომ ეფექტურია. ამავდროულად, რიცხვი არ ითვალისწინებს ჩუმ ანგარიშებს, რომლებიც მინიმალური აქტივობით გამოირჩევიან. თვითური კიდევ უფრო ეფექტური იქნებოდა, რომ არა შემზღუდავი ფაქტორები. ამ პლატფორმაზე, შეზღუდვების უმრავლესობა უშუალოდ კომპანიისგან მოდის, მათ უკავშირდებათ ალ კაიდას ლიდერების ანგარიშების გაუქმება, ასევე როგორც უკვე ითქვა, მათვე გააუქმეს 125 ათასი საექვო ანგარიში, თუმცა ცალსახაა, რომ ეს საკმარისი არაა. აღნიშნული რამდენიმე მიზეზითაა განპირობებული. პირველ რიგში, თვითურმა საკმაოდ გვიან (2021) დაიწყო დამოუკიდებელ ფაქტ-ჩეკერებთან თანამშრომლობა. შესაბამისად, დამხმარე ორგანიზაციების რაოდენობა შედარებით ნაკლებია, შესაბამისად, მათი ეფექტურობაც შეზღუდული (Mantas, 2021). სახელმწიფოს არ გააჩნია ოფიციალური შეთანხმება პლატფორმასთან, რის გამოც თანამშრომლობითი კავშირი საკმაოდ სუსტია. ამავდროულად, თვითური კრიტიკის საგანი გახდა 2021 წელს, როცა მან არ გააუქმა თალიბანის ლიდერთა ანგარიშები. რაც მისი პოლიტიკის სირბილეზე მიუთითებს (Pollet, 2021). თუ ამ ყველაფერს დავუმატებთ იმ დინამიურ და სიახლეებზე ორიენტირებულ გარემოს, რომელსაც თვითური ქმნის, უნდა ითქვას, რომ საუკეთესო გარემო ტერორისტული პროპაგანდისთვის სწორედ თვითურია.

ახლა დროა გადავიდეთ პლატფორმის კრიტიკულობით შეფასებაზე. წლების განმავლობაში დაგროვებული 10 მილიონი თვითი საკმაოდ სერიოზული გავლენის მომხდენი შეიძლება გახდეს. ამ თვალსაზრისით, შეიძლება ითქვას, რომ რაოდენობრივ ასპექტში თვითური მართლაც,

ფეისბუქი

დროა გადავიდეთ ყველაზე დიდ სოციალურ მედია პლატფორმაზე. ფეისბუქს თვითურზე გაცილებით უფრო მეტი მომხმარებელი ჰყავს და დაფარვის ზონითაც აღემატება ამ უკანასკნელს. ასევე გაცილებით მეტია ფეისბუქის ფუნქციებიც, ის არ არის მხოლოდ სიახლეების გაზიარების ან სურათების გაცვლის პლატფორმა, მასში ინტეგრირებულია მრავალფეროვანი მექანიზმები, რომლებიც მომხმარებელს შესაძლებლობათა უდიდეს არჩევანს აძლევს. ზოგი გამოყენება უკვე განხილული იყო წინა თავებში, მაგალითად ჯგუფების ფუნქცია, რომელიც მცირერიცხოვან, თუმცა კონტროლირებად აუდიტორიაზე გაძლევს წვდომას, რაც პროპაგანდას ეფექტურს ხდის. გარდა ამისა, მომხმარებელთა სიმრავლე, ფაქტობრივად უზრუნველყოფს გზავნილის გავრცელებას. თუმცა აქაც არის გარკვეული ხელისშემშლელი ფაქტორები. კერძოდ, საჯარო სივრცეში, შეიძლება ითქვას, რომ ფეისბუქს ერთ-ერთი უმკაცრესი პოლიტიკა აქვს (Pollet, 2021). როგორც უკვე ითქვა, ფეისბუქს გაცილებით უფრო ხანგრძლივი ისტორია აქვს დამოუკიდებელ ფაქტ-ჩეკერებთან თანამშრომლობის თვალსაზრისით. 2018 წელს, ფეისბუქის ადმინისტრაციამ დადო პირობა, რომ დაეშისა და ალ კაიდას მსგავსი ჯიჰადისტურ ორგანიზაციებთან აფილირებული ანგარიშების 99 პროცენტი გაუქმდებოდა. პირობა ვერ შესრულდა, 1 წლის განმავლობაში ანგარიშების მხოლოდ 38 პროცენტი გაუქმდა (NWC, 2019). აღნიშნული პირობა დიდწილად შესრულდა 2019-20 წლებში, როცა განადგურდა ტერორისტებთან აფილირებული კონტენტის 99 პროცენტი, ანუ 26 მილიონი აქტივობა. თუმცა დარჩენილი ერთი პროცენტის მართვა არც თუ მარტივია. აღნიშნულს შესაძლოა რამდენიმე გამომწვევი მიზეზი ჰქონდეს, კერძოდ, ფაქტი, რომ ტერორისტებმა ისწავლეს ფეისბუქის ალგორითმის ჩვევები და ადაპტირდნენ მასთან. ეს გამოიხატება, სანდო სიახლეების წყაროების ლოგოები გამოყენებაში, ჰეშთეგების მოპარვაში, კონტენტის შენიღბვაში;

ტერორისტები იმდენად დახელოვნდნენ ალგორითმის მოტყუებაში, რომ ვიდეო, რომელიც თავის მოკვეთის რამდენიმე სცენას ასახავდა, თითქმის ორი კვირის განმავლობაში ხელმისაწვდომი იყო ყველასთვის. ამ პერიოდში, კონკრეტულმა ვიდეომ 16 700 ნახვა და 472 გაზიარება მოაგროვა. აღნიშნული ფაქტია, მიუთითებს იმ ნაკლოვანებებზე, რომელიც ფეისბუქს ახასიათებს (Ayad, 2020). დასამახსოვრებელია ისიც, რომ ფეისბუქის გარშემო აგორებული სკანდალების გამო, პლატფორმა ერიდება ზედმეტად შემზღუდავი პოლიტიკის გატარებას (Meisenzahl & canales, 2021). ამგვარად,

უნდა ითქვას, რომ ფეისბუქი მართლაც წარმოადგენს ნაყოფიერ ნიადაგს ტერორისტული პროპაგანდის გავრცელებისთვის, მას ახასიათებს დაფარვის დიდი მოცულობა, თუმცა ასევე ხასიათდება საკმაოდ ეფექტური ანტი-ძალადობრივი საშუალებებითაც. ამ საშუალებების გამოყენება ნაწილობრივ შეზღუდულია პლატფორმის ზომის გამო, რაც გარკვეულწილად ხელ-ფეხს უხსნის ჯიჰადისტებს, თავისუფლად გაავრცელონ თავიანთი პროპაგანდა.

იუთუბი

როგორც უკვე ითქვა, იუთუბი სიდიდით მეორე სოციალური მედიაა. მისი სპეციფიკა მდგომარეობს იმაში, რომ იგი ფაქტობრივად მთლიანად აუდიო-ვიზუალურ მეთოდებზეა აგებული. ლიტერატურის მიმოხილვაში გამოჩნდა, რომ ტერორისტული ორგანიზაციები აქტიურად ცდილობენ, რომ ისარგებლონ აუდიოვიზუალური მედიუმებით. შესაბამისად იუთუბი, როგორც უდიდესი პლატფორმა ამ მიმართულებით მათთვის მეტად მიმზიდველია.

იუთუბზე ვიდეოს საშუალოდ 2000-დან 10000-მდე ნახვა უგროვდება (Marshall, 2015). ეს საკმაოდ სოლიდურ დაფარვას ქმნის, იმის გათვალისწინებით, რომ ხშირია დუბლიკატი არხებიც. ამასთან, ისლამური სახელმწიფოს წარმომადგენლები საკმაოდ მაღალი პროდუქტიულობით გამოირჩევიან, შესაბამისად ნებისმიერი მცდელობა, რომ კონტრ-ნარატივით შეენიანაღმდეგო ძალადობრივ კონტენტს, უბრალოდ უშედეგოა. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ კონტრნარატივის უკან ამერიკის მთავრობა დგას (Allendofer, Herring, 2015).

იუთუბზე დაეშის ანგარიშებს მართლაც შთამბეჭდავი შედეგები აქვთ. მაგალითად, 2018 წლის 8 მარტიდან, ამავე წლის 8 მაისამდე. დაეშის 278 ანგარიშმა ატვირთა 1348 ვიდეო. ამ ვიდეოებმა ჯამში მოაგროვა 163 391 ნახვა. აღნიშნული ნახვების უმრავლესობა მოდიოდა ვიდეოთა იმ 24 პროცენტზე, რომელიც 2 საათზე მეტი ხნის განმავლობაში იყო განთავსებული პლატფორმაზე - ჯამში, 148 590 ნახვა (Pineda, 2018).

მეორე მხრივ, თუ ყურადღება გამახვილდება იუთუბის ხელთ არსებული შეკავების მეთოდებზე, ისინი ხშირ შემთხვევაში საკმაოდ მაღალი ეფექტურობით გამოირჩევიან. აქვე გასათვალისწინებელია იუთუბისთვის სპეციფიკური ფაქტორი, რომელიც გამოიხატება ვიდეოების მონეტიზების საშუალებაში. ის თუ რა სახის ვიდეოებზე გამოსახება რეკლამა არ ექვემდებარება კომპანიის კონტროლს, ამგვარად საჭიროა უფრო მაღალი ხარისხის ზედამხედველობა, რათა თავიდან იქნეს არიდებული 2014-15 წლების შემთხვევების მსგავსი სიტუაცია, როცა სოლიდური სპონსორის რეკლამები ტერორისტულ ვიდეოებზე გამოისახა (NBCN, 2015). ეს გარკვეულწილად პლატფორმას ხარისხის უფრო მაღალი დონის კონტროლისკენ უბიძგებს.

ამგვარად, იუთუბი არაჩვეულებრივი გარემოა აუდიოვიზუალური მასალების განსათავსებლად, თუმცა მეტად არასანდოა მისი გავრცელების თვალსაზრისით. შესაბამისად, ძირითადი დატვირთვა ენიჭება ბმულების გავრცელებას სხვა სოციალურ მედია ქსელებში. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ იუთუბს უფრო შემავსებელი და დამხმარე ფუნქცია აქვს, ვიდრე ძირითადი.

ტერორისტული ვიდეო-თამაშები

ვიდეო-თამაშები დღევანდელი ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული 'თავშესაქცევია'. როგორც ლიტერატურის მიმოხილვაში იყო წარმოჩენილი, მისი მომხმარებლების უმრავლესობა ახალგაზრდა მამრობითი სქესის ადამიანია - ტერორისტული ორგანიზაციების პროპაგანდის მთავარი სამიზნე სეგმენტი. აქედან გამომდინარე, სულაც არ უნდა გაგვიკვირდეს, რომ დაეშმა და ალ კაიდამ ციფრული სივრცის ამ სფეროშიც შეაღწიეს.

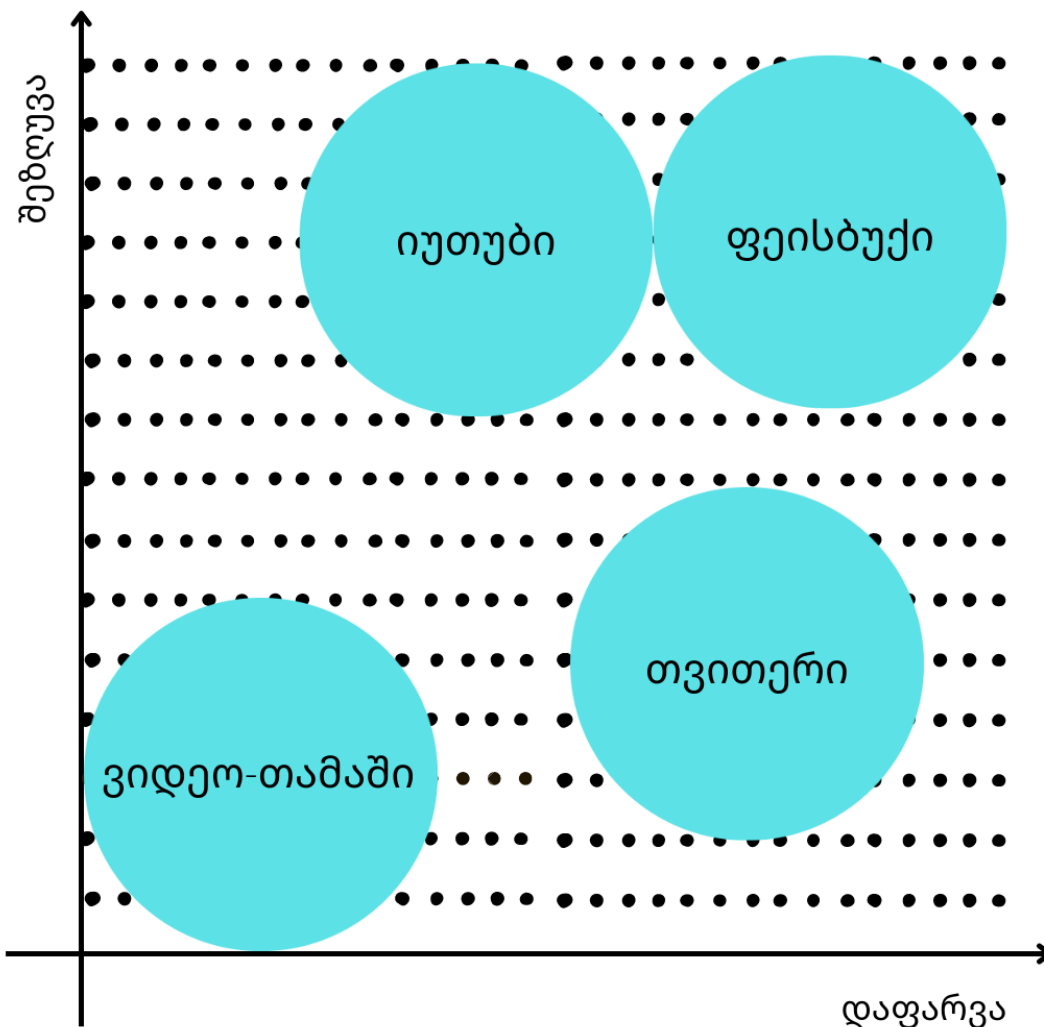
უნდა აღინიშნოს, რომ ტერორისტების მიერ დაპროგრამებული თამაშები დიდი ოსტატობით არ გამოირჩეოდა, ისინი ძირითადად ძველი ამერიკული თამაშების მოდიფიცირებულ ვერსიას წარმოადგენდნენ. ამის კარგი მაგალითია, ალ კაიდას მიერ გამოშვებული, საკმაოდ პოპულარული თამაში, „ბუმის დაჭერის ღამე“ (კობეშავიძე, 2022). 2006 წელს გამოსული ეს თამაში 3 წლით ძველი ამერიკული თამაშის, „სადამის დაჭერა“, მოდიფიცირებული ვერსია იყო (Lakomy, 2017).

ტერორისტულ ვიდეო-თამაშებში ახალი სიტყვა თქვა ისლამურმა სახელმწიფომ. ისინი უფრო სერიოზული და პოპულარული თამაშების მოდიფიკაციებს ქმნიდნენ, რათა უფრო ფართო ყოფილიყო დაფარვის მოცულობა. მათ გადააკეთეს ცნობილი თამაში GTA 5 (გაყიდულია 75 მილიონი ერთეული) და დაამატეს ჯიჰადისტური ელემენტები. ეს არ ყოფილა ერთადერთი მაღალი დონის თამაში, რომლის მოდიფიცირებაც მოხდა, კიდევ ერთი მაგალითია ARMA III, რომელიც პოპულარული პირველი პირის მსროლელი ჟანრის თამაშია (Lakomy, 2017). ცალკე აღებული ვიდეო-თამაშებს არ შეუძლიათ გამოიწვიონ პროპაგანდის მასშტაბური ტალღა, თუმცა ისინი იძლევიან გარკვეული კონტენტის შექმნის საშუალებას, რომელიც შესაძლოა განთავსდეს სხვა სოციალურ ქსელებში და გამოყენებული იქნას ერთგვარ ანკესად, რათა მოიზიდოს მოთამაშეები, ან სულ მცირე გააცნოს ჯიჰადისტური წეს-ჩვეულებები (Al-Rawi, 2016).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ვიდეო-თამაშები არ ხასიათდებიან დაფარვის იმ დონის ხარისხით, როგორც სოციალური მედია საშუალებები, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ გაცილებით ძნელია ვიდეო-თამაშის გავრცელების შეჩერება და ადამიანი, რომელიც იწყებს თამაშს გაცილებით უფრო ძლიერი გავლენის ქვეშ ექცევა, ვიდრე სოციალური მედიით მოსარგებლე.

დასკვნა

შეჯამების სახით უნდა ითქვას, რომ ყველა სოციალურ მედიას გააჩნია თავისებური სპეციფიკური დატვირთვა, რომელიც ყველაზე ეფექტურად აქცევთ მათ კონკრეტული მიმართულებით. თუმცა, თუკი მათ ნაშრომში შემოღებული ზოგადი კრიტერიუმებით შევაფასებთ, ყველაზე ეფექტური სოციალური მედია საშუალება თვითურია. იგი თავისი დინამიკურობით, იძლევა ინფორმაციის სწრაფი მიმოცვლის საშუალებას, რაც კონტროლის სიძნელესთან კომბინაციაში პროპაგანდისტული გზავნილების სწრაფად გავრცელების პერსპექტივას ქმნის. ფეისბუქი ითავსებს გზავნილების სწრაფად გავრცელების ფუნქციას, თუმცა მკაცრი კონტროლის პირობებში, ძირითადი აქცენტი დახურულ ჯგუფებზე კეთდება. იუთუბი და ვიდეო-თამაშები კომპლემენტარული ელემენტებია. როგორც ერთმანეთისთვის, ისე სხვა პლატფორმებთან მიმართებით. საბოლოოდ ეფექტურობის მიხედვით, თუ გარკვეულ შკალას შევქმნით, ზემოხსენებული სოციალური მედიები შემდეგნაირად განლაგდება.

დასასრულს, უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად საკითხის მიმართ ახლებური მიდგომისა, ნაშრომი ბოლომდე მაინც ვერ ფარავს იმ მზარდი ხასიათის მქონე სოციალურ მედია პლატფორმებს, რომლებიც ბოლო პერიოდში გახდა პოპულარული, მაგალითად როგორცაა ტელეგრამი. ნაშრომმა მოახერხა სამი ყველაზე გავრცელებული და ერთი ყველაზე განსხვავებული პროპაგანდის საშუალებების მიმოხილვა და მათი ეფექტურობის შეფასება.

ბიბლიოგრაფია:

- Allerdorfer W. H. & Herring S. C. (2015) *ISIS vs the U.S. government: a war of online video propaganda*. Firstmonday. accessed, 24.04.2022, <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/download/6336/5165>
- Al-Rawi, A. (2016) *Video games, terrorism, and ISIS's Jihad 3.0*. Researchgate. accessed 25.05.2022, https://www.researchgate.net/publication/305776093_Video_games_terrorism_and_ISIS%27s_Jihad_30
- Ayad, M. (2020) *The Propaganda Pipeline: The ISIS Fuouaris Upload Network on Facebook*. ISD. accessed, 25.05.2022, <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2020/07/The-Propaganda-Pipeline-1.pdf>
- Berger, J. M. (2016) *Making CVE Work A Focused Approach Based on Process Disruption*. ICCT. accessed 27.05.2022, <https://icct.nl/app/uploads/2016/05/J.-M.-Berger-Making-CVE-Work-A-Focused-Approach-Based-on-Process-Disruption-.pdf>
- Bockstete, C. (2009) *Taliban and Jihadist terrorist use of strategic communication*. *The quarterly Journal*.
- Bockstette, C. (2008) *Jihadist Terrorist Use of Strategic Communication Management Techniques*. DTIC. accessed, 20.05.2022, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA512956.pdf>
- Cardoso, G. (2008) *From Mass to Networked Communication: Communicational Models and the Informational Society*. *International Journal of Communication* 2. 587-630.
- CBC. (2012) *Terrorist groups recruiting through social media*. accessed 22.05.2022, <https://www.cbc.ca/news/science/terrorist-groups-recruiting-through-social-media-1.1131053>
- Cronin, A. (2015) *ISIS is not a terrorist group; Why Counterterrorism Won't Stop the Latest Jihadist Threat*. *Foreign Affairs*. 94. no. 2. 2015. <http://go.galegroup.com/ps/i.do?id=GALE|A412275541&v=2.1&u=macquarie&it=r&p=EAIM&sw=w&asid=>
- Dark, C. (2011) *Social Media and Social Menacing...* *Foreign policy association*. accessed 22.05.2022, <https://foreignpolicyblogs.com/2011/12/20/social-media-and-social-menacing/>
- Datareportal. (2022) *Essential Twitter statistics and trends for 2022*. accessed, 29.05.2022, <https://datareportal.com/essential-twitter-stats#:~:text=Advertisers%20could%20reach%20465.1%20million,'active'%20social%20media%20platforms>
- Dino, D. (2019) *E-Recruits: How Gaming is Helping Terrorist Groups Radicalize and Recruit a Generation of Online Gamers*. *Concentric*. accessed 23.05.2022, <https://www.concentric.io/blog/e-recruits-how-gaming-is-helping-terrorist-groups-radicalize-and-recruit-a-generation-of-online-gamers>
- EU Counter-Terrorism Coordinator. (2020) *Online gaming in the context of the fight against terrorism*. Council of the European Union. accessed 24.05.2022, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9066-2020-INIT/en/pdf>
- European Policy Planners' Network. (2010) *The Role of Civil Society in Counter-Radicalisation and De-Radicalisation*. Institute for Strategic Dialogue. accessed 25.05.2022, http://www.strategicdialogue.org/PPN%20Paper%20%20Community%20Engagement_FORWEBSITE.pdf
- Fink, N. C. & Sugg, B. (2015) *A Tale of Two Jihads: Comparing the al-Qaeda and ISIS Narratives*. *Global Observatory*. accessed 26.05.2022, https://theglobalobservatory.org/2015/02/jihad-al-qaeda-isis-counternarrative/?fbclid=IwAR3U_KDXC4H5O-DGtV2WdIHMFvt9rgRdSnnSVg8Ep2_ojgSgt4H0jzRiY
- Guler, R. (2012) *The Role and Place of Strategic Communication in Countering Terrorism*. *The journal of defense sciences*. 11. 2.
- Hodge, P. M. (2021) *Manifesting Extinctathon: Virtual Reality and Terrorism in Margaret Atwood's Oryx and Crake*. *Global media journal*. 13. 1.
- Huey, L., (2015) *This is Not Your Mother's Terrorism: Social Media, Online Radicalization and the Practice of Political Jamming*. *Journal of Terrorism Research*. 6. no. 2. 2015. pp. 1-16.
- Jihadoscope. (2022) accessed, 30.05.2022, <https://twitter.com/JihadoScope/status/1500708755260026882>
- Karimi, Y. et al. (2022) *A Longitudinal Dataset of Twitter ISIS Users*. Arxiv. accessed 25.05.2022, <https://arxiv.org/pdf/2202.00878.pdf>
- Lakomy, M. (2017) *Let's Play a Video Game: Jihadi Propaganda in the World of Electronic Entertainment*. Routledge. accessed 25.05.2022, <http://dx.doi.org/10.1080/1057610X.2017.1385903>
- Lee, N. (2014) *Facebook Nation: Total Information Awareness*. New York: Springer. p. 228.
- Macdonald, S. Correia, S. G. Watkin, A. (2019) *Regulating terrorist content on social media: automation and the rule of law*. *International Journal of law in context*. 15. 183-197.
- Macmilan, G. (2017) *Twitter's influential audience makes advertising a more efficient way of reaching the right people*. *Twitter marketing*. accessed 27.05.2022, https://marketing.twitter.com/en_gb/insights/twitters-audience-is-hugely-influential-heres-what-it-means-for-brands#:~:text=So%20why%20are%20Twitter%20users,to%20be%20in%20the%20know
- Mantas, H. (2021) *Twitter finally turns to the experts on fact-checking*. Poynter. accessed 27.05.2022, <https://www.poynter.org/fact-checking/2021/twitter-finally-turns-to-the-experts-on-fact-checking/>
- Marshall, C. (2015) *How Many Views Does a YouTube Video Get? Average Views by Category*. tubular. accessed 24.05.2022, <https://tubularlabs.com/blog/average-youtube-views/#:~:text=How%2DTo%20and%20Style%3A%20Average%20YouTube%20Views%20per%20Video%20%3D%208%2C332>
- Mehran, W. & Lemieux, A. F. (2021) *'My journey to jihad': featured stories in jihadi propaganda*. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*. Routledge. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2021.1886154>
- Meisenzahl, M. & canales, K. (2021) *The 16 biggest scandals Mark Zuckerberg faced over the last decade as he became one of the world's most powerful people*. *Insider*. accessed, 25.05.2022, <https://www.businessinsider.com/mark-zuckerberg-scandals-last-decade-while-running-facebook-2019-12>
- Meta. (2021) *How Facebook's third-party fact-checking program works*. accessed, 29.05.2022, <https://www.facebook.com/journalismproject/programs/third-party-fact-checking/how-it-works>
- Mondesert, A. (2020) *EU anti-terror chief warns video games used to spread extremism, prepare attacks*. *Times of Israel*. accessed, 22.05.2022, <https://www.timesofisrael.com/eu-anti-terror-chief-warns-video-games-used-to-spread-extremism-prepare-attacks/>
- Nandy, P. (2017) *How top companies use storytelling to drive results*. *Inside hr*. accessed, 21.05.2022, <https://www.insidehr.com.au/how-top-companies-use-storytelling-to-drive-results/>
- NBCN. (2015) *Ads Shown Before YouTube ISIS Videos Catch Companies Off-Guard*. accessed 23.05.2022, <https://www.nbcnews.com/storyline/isis-terror/ads-shown-isis-videos-youtube-catch-companies-guard-n320946>
- NWC. (2019) *Stop Terror and Hate Content on Facebook*. accessed, 25.05.2022, <https://www.whistleblowers.org/whistleblower-petition-to-sec-facebook-is-misleading-shareholders-about-terror-and-hate-content-on-its-website/>
- ODNI. (2016) *Applying Private Sector Media Strategies to Fight Terrorism*. accessed 28.05.2022, <https://www.odni.gov/files/PE/Documents/Media-Strategies.pdf>

Ozkaya, E. (2017) *The Use of Social Media for Terrorism*. NATO. accessed 22.05.2022, https://www.coedat.nato.int/publication/datr/volume9-2017/03-TheUseofSocial_MediaforTerrorism.pdf

Pineda, C. (2018) *What Does ISIS Post on YouTube?*. Center for Homeland Defense and Security. Accessed 08.06.2022, <https://www.hsdl.org/c/what-does-isis-post-on-youtube/>

Pollet, M. (2021) *Facebook bans Taliban but Twitter adopts more 'laissez faire' approach*. EUactiv. accessed, 26.05.2022, <https://www.euractiv.com/section/digital/news/facebook-bans-taliban-but-twitter-adopts-more-laissez-faire-approach/>

Saxena, K. (2020) *SOCIAL MEDIA – A TOOL FOR TERRORISM?*. Security distillery. accessed, 22.05.2022, <https://thesecuritydistillery.org/all-articles/social-media-a-tool-for-terrorism>

Seffers, G. I. (2017) *Virtual Reality a Friend And Foe in Terror Fight*. AFCEA. accessed, 23.05.2022, <https://www.afcea.org/content/Article-virtual-reality-friend-and-foe-terror-fight>

Shopify. (2022) *Most Popular Social Media Platforms in 2022*. accessed, 27.05.2022, <https://www.shopify.com/blog/most-popular-social-media-platforms>

Statista. (2022) *Leading countries based on number of Twitter users as of January 2022*. accessed 29.05.2022, <https://www.statista.com/statistics/242606/number-of-active-twitter-users-in-selected-countries/>

Statista. (2022) *Share of internet users in Africa as of January 2022, by country*. Accessed 07.06.2022, <https://www.statista.com/statistics/1124283/internet-penetration-in-africa-by-country/>

Thakkar, M. & Speckhard, A. (2022) *Breaking the Walls: The Threat of ISIS Resurgence and the Repercussions on Social Media & in the Syrian ISIS Women's Camps of the Recent ISIS Attack on al Sina Prison*. ICSVE. accessed, 26.05.2022, <https://www.icsve.org/breaking-the-walls-the-threat-of-isis-resurgence-and-the-repercussions-on-social-media-in-the-syrian-isis-womens-camps-of-the-recent-isis-attack-on-al-sina-prison/>

Twitter. (2016) *An update on our efforts to combat violent extremism*. accessed 25.05.2022, https://blog.twitter.com/en_us/a/2016/an-update-on-our-efforts-to-combat-violent-extremism

Twitter. (2020) *Violent organizations policy*. accessed, 28.05.2022, <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/violent-groups>

Wainwright, R. (2018) *Fighting Crime and Terrorism in the Age of Technology*. *Brown Journal of World affairs*. 24. 2.

Ward, A. (2018) *ISIS's Use of Social Media Still Poses a Threat to Stability in the Middle East and Africa*. Rand Corporation. accessed 20.05.2022, <https://www.rand.org/blog/2018/12/isis-use-of-social-media-still-poses-a-threat-to-stability.html>

Wasiewicz, T. (2012) *Friend of a Friend Influence in Terrorist Social Networks*. AFRL. accessed, 25.05.2022, <https://www.hsdl.org/?view&did=744909>

Weimann, G. (2010). *Terror on Facebook, Twitter, and Youtube*. *The Brown Journal of World Affairs*, 16(2), 45–54. accessed 25.05.2022, <http://www.jstor.org/stable/24590908>

Werbin, K.. (2011) *Spookipedia: Intelligence, Social Media and Biopolitics*. *Media, Culture & Society*. 33, no. 8. 2011. pp. 1254–1265.

კობეშავიძე, ლ. (2022) *აღ-კაიდას ონლაინ პროპაგანდა, რეკრუტირება და რადიკალიზაცია*. GCSD. accessed, 22.05.2022, <https://gcsd.org.ge/storage/files/>

ტერორისტული
ორგანიზაციების
მიერ მთავრობის
ფორმირებისა და
საერთაშორისო
ლეგიტიმაციის გზა:
თალიბანი

მარიამ მიქიანი

აბსტრაქტი

ამერიკის შეერთებული შტატებისა და NATO-ს ჯარების ავღანეთის ტერიტორიიდან გასვლის შემდეგ, 2021 წლის 7 სექტემბერს, თალიბანმა ხელში აიღო ქვეყნის მართვის სადავეები. კვლევა აქტუალურია, რამეთუ შეისწავლის საერთაშორისო სისტემის უახლეს მოვლენებს. კვლევის მთავარი მიზანია გამოკვეთოს ის ცვლილებები, რომლებიც თალიბების პირველ და მეორე მმართველობას შორის არსებობს. ასევე კვლევაში წარმოჩინდება, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია საერთაშორისო აღიარების მოპოვება იმ სამართლებრივი პრინციპებისა და ნორმების საფუძველზე, რომლებიც უკავშირდება აღიარებასა და სახელისუფლებო ლეგიტიმაციას. ნაშრომის საკვლევ კითხვა შემდეგია: რა ძირითადი ცვლილებები იკვეთება თალიბების 2021 წლის მმართველობაში 1996 წლის პრაქტიკასთან შედარებით?

საკვლევ კითხვაზე პასუხის გასაცემად გამოყენებულია თვისებრივი კატეგორიის მეთოდები. ნაშრომი ეყრდნობა Case-study-ს ტექნიკას. აგრეთვე ე.წ. „სამაგიდო კვლევას“, რომელიც გულისხობს ლიტერატურის მიმოხილვასა და მეორეული და მესამეული წყაროების დამუშავებას. ნაშრომის საკვლევ კითხვაზე პასუხის გასაცემად გამოყენებულია შედარებითი ანალიზი, ასევე თალიბების ოფიციალური პირების ინტერვიუების კონტენტ-ანალიზი.

კვლევამ გამოავლინა, რომ 1996-2001 და 2021 წლების მმართველობებს შორის არსებული ძირითადი განსხვავება ერთი მხრივ, თალიბანის წარმომადგენლების შერბილებული რიტორიკაა. მეორე მხრივ კი საგულისხმოა, რომ შეიცვალა ამერიკის შეერთებული შტატებისა და მისი მოკავშირეების პოლიტიკა ავღანეთის საკითხთან დაკავშირებით, რაც აისახა ავღანეთის ტერიტორიაზე 20 წლის განმავლობაში მყოფი სამხედრო კონტიგენტის გაყვანით და თალიბებთან მოლაპარაკების პრეცედენტის დაშვებით, რისი დასტურიც დოჰას ხელშეკრულება გახდა. გარდა ამისა, თანამედროვე საერთაშორისო ვითარებამ, რომელიც ევროპის კონტინენტზე მიმდინარე უკრაინის ომს გულისხმობს, უკანა პლანზე გადასწია ავღანეთში არსებული მდგომარეობა და თალიბანს გარკვეულწილად მოქმედების თავისუფლება მისცა.

საკვანძო სიტყვები: ტერორისტული ორგანიზაცია, სახელისუფლებო ლეგიტიმაცია, საერთაშორისო აღიარება, იმიჯის ნორმალიზაცია, თალიბანი, ცვლილება.

შესავალი

ნაშრომი შეისწავლის 2021 წლის ავღანეთის მოვლენებს. ავღანეთში ამერიკის შეერთებული შტატების ჯარები 2001 წელს, 9/11-ის ტერაქტის შემდეგ შევიდნენ. 20 წლიანი სამხედრო ოპერაციის შემდეგ, 2021 წლის აპრილში, ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტი - ჯო ბაიდენმა განაცხადა, რომ ავღანეთიდან სამხედრო კონტიგენტის გაყვანას აპირებდა. (Cox, 2021)

აშშ-სა და მოკავშირეების ჯარების გასვლის შემდეგ, თითქმის 20 წლიანი კონფლიქტის დასასრულს, ავღანეთის ხელისუფლებაში კვლავ თალიბანი დაბრუნდა. ხსენებული თემისადმი კვლევის ინტერესს განაპირობებს მტკიცება თალიბების ხელისუფლების წარმომადგენლების მიერ, რომ ისინი შეიცვალნენ. საერთაშორისო 'რეპუტაციის' აღდგენის მცდელობა და იმიჯის ცვლილებაზე აპელირება საინტერესოს ხდის დაკვირვებასა და რეალური სურათის შესწავლას.

კვლევა მიზნად ისახავს მოახდინოს იმის იდენტიფიცირება, თუ როგორია რეალური სურათი. ნაშრომის მიზანია გამოიკვეთოს ის ძირითადი ცვლილებები, რომლებიც 2021 წლის თალიბების რეჟიმს განასხვავებს 1996 წლის რეჟიმისაგან. საკვლევი კითხვა, რომლის გარშემოც დოკუმენტი დაიწერა შემდეგია: რა ძირითადი ცვლილებები იკვეთება თალიბების 2021 წლის მმართველობაში 1996 წლის პრაქტიკასთან შედარებით? ხოლო რაც შეეხება ჰიპოთეზას, იგი შემდეგნაირად ყალიბდება: თალიბანის მეორე მმართველობა პირველი მმართველობისგან განსხვავებით, შერბილებული რიტორიკით ხასიათდება, რომლის მთავარი მიზანიც საერთაშორისო ლეგიტიმაციის მოპოვებაა, თუმცა თალიბების მიერ 2021 წლიდან სხვადასხვა უფლებრივი ჯგუფის მიმართ განხორციელებული პოლიტიკა გვაჩვენებს, რომ დაგჯუფება დიდწილად კვლავ პირველი მმართველობის მსგავს ხერხებს იყენებს.

კვლევის მეთოდოლოგია მოიცავს ოფიციალური ხელშეკრულებებისა და დოკუმენტების, ასევე თალიბების წარმომადგენლების ინტერვიუების კონტენტ-ანალიზს; 1996-2001 და 2021 წლის მმართველობებს შორის ცვლილებების გამოსაკვეთად კვლევაში გამოყენებულია შედარებითი ანალიზის მეთოდი, რომელიც აგრეთვე ოფიციალური მოხსენებების შესწავლის საფუძველზე გახდა შესაძლებელი.

კვლევის ფარგლებში დადგინდა, რომ თალიბანის მიერ ცვლილებაზე აქცენტი და შერბილებული საერთაშორისო რიტორიკა, საერთაშორისო რეპუტაციის აღდგენისა და საერთაშორისო აღიარების მოპოვების მცდელობაა. შედარებითმა ანალიზმა აჩვენა, რომ თალიბანის მიერ 2021 წლიდან დღემდე წარმოებული პოლიტიკა არსებითად მსგავსია იმ პოლიტიკისა, რომელსაც დაჯგუფება პირველი მმართველობის პერიოდში აწარმოებდა და განსაკუთრებით შემზღუდავია ქალებისა და უმცირესობების ჯგუფების მიმართ. მნიშვნელოვანი ცვლილება, რომელიც კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა, აშშ-ს საგარეო პოლიტიკის განსხვავებული მიდგომაა ავღანეთის საკითხის მიმართ. მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოს მიერ თალიბებთან მოლაპარაკებების წამოწყება, ტერორისტული ორგანიზაციისთვის ნორმატიული იმიჯის შექმნის პრეცედენტის დაშვებად იქცა. ზემოთ აღწერილი სურათის შემდეგ შესაძლოა დავასკვნათ, რომ ერთი მხრივ, თალიბების სამოქმედო პრაქტიკა არ გადასხვავდებულა, არამედ მხოლოდლა მათი რიტორიკა შერბილდა. მეორე მხრივ კი, შეიცვალა ამერიკის შეერთებული შტატების მიდგომა მათ მიმართ.

ლიტერატურის მიმოხილვა

წინამდებარე ლიტერატურის მიმოხილვა მიზნად ისახავს კვლევის ფარგლებში იდენტიფიცირებული მნიშვნელოვანი საკითხების გარშემო არსებული ინფორმაციის სინთეზს. მიმოხილვაში წარმოდგენილია შემდეგი საკითხები: თალიბების ისტორიის მოკლე განხილვა, ამერიკის შეერთებული შტატების სხვადასხვა პრეზიდენტის მიდგომის ანალიზი ავღანეთის საკითხთან დაკავშირებით, აღიარება და მისი მნიშვნელობა საერთაშორისო პოლიტიკასა და საერთაშორისო სამართალში. ჩემ მიერ გაანალიზებულ დოკუმენტთა შორისაა წიგნები, აკადემიური სტატიები და სხვადასხვა სამეცნიერო ნაშრომები.

მას შემდეგ, რაც 1979 წელს საბჭოთა კავშირის ჯარები შეიჭრნენ ავღანეთში და პრეზიდენტი ჰაფიზულა ამინი მოკლეს, 2.8 მილიონი ავღანელი აღმოჩნდა პაკისტანის ლტოლვილთა ბანაკებში თავშესაფრის საძიებლად თავმოყრილი. (Britannica, 2021) ამან გამოიწვია ის, რომ საბჭოთა რეჟიმთან მეზობლობა მუჭაჭიდებმა და სხვა რადიკალებმა, 1994 წელს მოლა ომარის თაოსნობით, დააარსეს თალიბანის მოძრაობა, რაც სიტყვა-სიტყვით სტუდენტებს ნიშნავს. (ibid)

თალიბების იდეოლოგიას სუნიტური ისლამის მიმდინარეობა, დეობანდის სკოლის ისლამი წარმოადგენს. ექსპერტთა ნაწილის მოსაზრებით ზემოხსენებული ინტერპრეტაცია განსაკუთრებული სიმკაცრით ხასიათდება, განსაკუთრებით შემზღვევლად კი ქალთა უფლებრივ მდგომარეობაზე აისახება. (Semple, 2014)

არსებული მდგომარეობის გასაანალიზებლად აუცილებელია გვესმოდეს ისტორიული კონტექსტი და ის ურთიერთობა, რომელიც ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ავღანეთს შორის არსებობდა. ამოსავალი მოვლენა, რომელმაც შემდეგ აშშ-ს ჯარების ავღანეთში შესვლა გამოიწვია, 9/11-ის ტერორისტული აქტი იყო. 2001 წლის 11 სექტემბერს „ალ-ქაიდამ“ ტერორისტული აქტი განახორციელა აშშ-ს წინააღმდეგ, რომელსაც 3000-მდე ადამიანის სიცოცხლე ემსხვერპლა. ამაზე პასუხად, ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტმა, ჯორჯ ბუშმა გამოაცხადა ტერორიზმის წინააღმდეგ ომი და შეიმუშავა „ბუშის დოქტრინა“. (Santos & Teixeira, 2013) მიუხედავად იმისა, რომ ტერაქტის განმახორციელებელთა შორის უშუალოდ ავღანელები არ ყოფილან, „ალ-ქაიდას“ ლიდერი, ოსამა ბინ ლადენი ავღანეთში იმყოფებოდა. ბუშმა დაუყოვნებლივ მოითხოვა თალიბების რეჟიმისგან ტერაქტის განმახორციელებელთა ლიდერის გადაცემა, უარის მიღების შემდეგ კი, ავღანეთში გაერთიანებული ჯარები შევიდნენ. (CFR, 2021)

განსხვავებულ სურათს იძლევა იმ პოლიტიკის ანალიზი, რომელსაც ბარაკ ობამა ახორციელებდა ავღანეთში. ბუშისგან განსხვავებით პრეზიდენტი ამერიკის შეერთებული შტატების სხვა გამოწვევებზე აკეთებდა აქცენტს და ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში ე.წ. "წებისმიერ ფასად გამარჯვების ტაქტიკას" არ ემხრობოდა. ობამას მიდგომის განხილვისას აღსანიშნავია ის, რომ 2009 წელს მან ოპერაციის სწრაფად დასრულების მიზნით სამხედრო კონტიგენტი გაზარდა, თუმცა ეს გეგმა არ აღმოჩნდა წარმატებული და ომი გაგრძელდა. (Cox, 2021)

დონალდ ტრამპის მიდგომა შემდეგ მიმართულებებს გულისხმობდა: ინდოეთის, როგორც პაკისტანის მოწინააღმდეგის ჩართვა და პაკისტანის, როგორც თალიბების დამხმარის წინააღმდეგ ხისტი პოლიტიკის წარმოება. (IISS, 2017) სწორედ ტრამპის პოლიტიკის შედეგად, 2020 წელს, თალიბებსა და ამერიკის შეერთებული შტატების წარმომადგენლებს შორის დაიდო დოჰას ხელშეკრულება, რომელმაც ექსპერტების მოსაზრებით, დაუშვა ტერორისტული ორგანიზაციის მშვიდობიან პარტნიორად მიღების პრეცედენტი. რიგი მკვლევრების მიერ ხსენებული ხელშეკრულება ნეგატიურადაა შეფასებული და მიჩნეულია, რომ ის თალიბების რეჟიმის ლეგიტიმაციის საფუძველი გახდა. (ibid)

ამერიკის შეერთებული შტატების ამჟამინდელი პრეზიდენტის, ჯო ბაიდენის გადაწყვეტილება 2021 წლის აპრილში გახდა ცნობილი. პრეზიდენტი ავღანეთის შემთხვევას მიიჩნევდა „ომს მიზნის გარეშე“ და ჯერ კიდევ ბარაკ ობამას მრჩევლის პოსტზე ყოფნისას გამოხატავდა თავის ნეგატიურ დამოკიდებულებას ხსენებული კამპანიის მიმართ. (Cooper & Jakes & Shear & Crowley, 2021)

მას შემდეგ, რაც აშშ-სა და ნატოს ჯარებმა ავღანეთის ტერიტორია საბოლოოდ დატოვეს, მართვის სადავეები თალიბანის ხელში აღმოჩნდა. საერთაშორისო ლეგიტიმაციის მოპოვების სურვილმა და თალიბების მმართველობის პირველმა გამოცდილებამ დღის წესრიგში დააყენა საერთაშორისო აღიარების მოპოვების საკითხი. 1996-2001 წლებში ავღანეთის ისლამური საამირო მხოლოდ სამმა ქვეყანამ აღიარა. კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია თალიბანისთვის საერთაშორისო აღიარება,

სწორედ ამიტომ ნაშრომის მოცემულ ნაწილში განხილული იქნება აღიარების არსი და მნიშვნელობა საერთაშორისო სისტემაში. დღესდღეობით აღიარება ერთობ საყურადღებო კონცეფცია გახდა, განსაკუთრებით კი მისი შედეგებიდან გამომდინარე. ის მხოლოდ იმას როდი გამოხატავს, რომ აღიარებული სუბიექტი ერგება საერთაშორისოდ მოთხოვნილ სტანდარტებს, არამედ მეტიც, აღიარება გამოხატავს ურთიერთობების შენება-გაღრმავებისკენ გადადგმულ ნაბიჯს და აღიარებული ქვეყნისა თუ ხელისუფლებისთვის იმ პრივილეგიების მინიჭებას, რომლებიც მის ლეგიტიმურად ცნობას მოჰყვება. (Yamali, 2009)

სახელმწიფოთა და ხელისუფლებათა აღიარების საკითხი ხშირად არის დავის საგანი. პრობლემას ის იწვევს, რომ საერთაშორისო სისტემაში არ არსებობს მკაფიოდ კოდიფიცირებული კრიტერიუმები, რომლებთან შესაბამისობაც აუცილებელი იქნებოდა აღიარებისთვის. საერთაშორისო ორგანიზაციების, უმთავრესად გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებაც კი, პოლიტიკური ლავირების საშუალებას აძლევს საერთაშორისო სისტემის აქტორებს. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას რომ სრულყოფილი არ არის.

უპრინაია თემის განხილვა დავიწყოთ თავად აღიარების ცნებისა და მისი მნიშვნელობის განმარტებით. ქართული საერთაშორისო სამართლის სკოლის დამაარსებელი, აკადემიკოსი ლევან ალექსიძე (2015) განმარტავს, რომ საერთაშორისო სამართალში ცნობა გამოხატავს სახელმწიფოს გაცხადებულ ნებას, ითანამშრომლოს საერთაშორისო სამართლის ახალ სუბიექტთან, ანუ ახლად წარმოქმნილ სახელმწიფოსთან ან ახალ ხელისუფლებასთან. ავტორი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს აღიარების საკითხს და მიიჩნევს, რომ სწორედ სახელმწიფოსა თუ მთავრობის ლეგიტიმურად ცნობის შემდეგ ხდება ამ სუბიექტთან დიპლომატიური თუ სხვა კავშირების დამყარება, საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების ფარგლებში. მეტიც, ალექსიძის მოსაზრებით, საერთაშორისო სისტემაში ღირსეული ადგილის დასაკავებლად აუცილებელია ახლად შექმნილი სახელმწიფოს ან მთავრობის სხვათა მიერ ცნობა. (ალექსიძე, 2015)

ზემოთ განვითარებულ მოსაზრებას იზიარებს მკვლევარი აიშა მალიკი (2021). ავტორის ლიტერატურის შესწავლის საფუძველზე იკვეთება, რომ მისი აზრით საერთაშორისო სისტემაში სახელმწიფოს აღიარება გამოხატავს მალიარებელი სახელმწიფოს სურვილს, დაამყაროს საგარეო-პოლიტიკური ურთიერთობები მასთან. როცა საქმე მთავრობების აღიარებას ეხება, ცნობა გამოხატავს აღიარებულ მთავრობასთან ოფიციალური ურთიერთობების შენების სურვილს. მალიკი ავითარებს მოსაზრებას იმასთან დაკავშირებითაც, რომ ახალი სახელმწიფოსა თუ ხელისუფლების აღიარება ქვეყნების სუვერენიტეტის ერთ-ერთ ატრიბუტს წარმოადგენს და დამოკიდებულია მალიარებელი სახელმწიფოს ხედვებზე.

საინტერესოა მიმოვიხილოთ აღიარების მნიშვნელობა სამართლებრივ და პოლიტიკურ ქრისტილში. ავტორი ჰანს კელსენი (1941) გვამცნობს, რომ აღიარება ორი განსხვავებული მნიშვნელობით: პოლიტიკური და სამართლებრივი აქტის სახით გვხვდება. სახელმწიფოსა თუ მთავრობის ცნობის პოლიტიკური აქტი მოიაზრებს მალიარებელი სახელმწიფოს გაცხადებულ სურვილს, რომ ჩაებას პოლიტიკურ და სხვა ტიპის ურთიერთობებში აღიარებულ სახელმწიფოსთან თუ მთავრობასთან. კელსენი იმასაც განმარტავს, რომ პოლიტიკური აღიარება მხოლოდ წინაპირობაა სამართლებრივი აღიარებისთვის და წარმოადგენს მალიარებელი სახელმწიფოს ნებაყოფლობით გადაწყვეტილებას. რაც შეეხება სამართლებრივ აღიარებას. ავტორი გვამცნობს, რომ სამართლებრივი ცნობა სრულიად განსხვავდება პოლიტიკური აღიარებისაგან, რაშიც კელსენი ქვეყნისა თუ მთავრობის იურიდიული აღიარებისთვის აუცილებელ ფაქტს, სამართლებრივი დოკუმენტის შექმნას გულისხმობს.

ამავე მოსაზრებას იზიარებს ლევან ალექსიძე და განმარტავს, რომ აღიარება იყოფა ოფიციალურ იურიდიულ ცნობად და ფაქტობრივ ცნობად. ფაქტობრივი ცნობა გულისხმობს ახალი სახელმწიფოსა თუ მთავრობის ოფიციალური აღიარებისგან თავშეკავებას და მხოლოდღა საქმიანი კავშირების გაბმას მასთან. როგორც მას ავტორი უწოდებს, ესაა ე.წ „საქმიანი ცნობა“ (ალექსიძე, 2015). რაც შეეხება ოფიციალურ იურიდიულ ცნობას, ესაა აღიარება დეკლარირებული სახით. ხსნებულ შემთხვევაში აუცილებელია ცნობის გამოხატვა რაიმე დოკუმენტით (ნოტა, ხელშეკრულება, დეკლარაცია).

ავტორი ოფიციალური ცნობის ორ ქვესახეს - de facto (დე ფაქტო) და de jure (დე იურე) ცნობას გვთავაზობს. ზემოხსენებული ფორმები ერთმანეთისგან განირჩევა სამართლებრივი შედეგებით. დე ფაქტო ცნობისას მალიარებელი ქვეყანა აღიარებს, რომ მოცემული რეალობა სახეზეა, თუმცა როცა საქმე ეხება ურთიერთობებს აღიარებულ სახელმწიფოსთან, ის ხშირად მხოლოდ ეკონომიკური კავშირებით შემოიფარგლება. დე

იურე ცნობა კი სტაბილურობით ხასიათდება და გულისხმობს ქვეყნებს შორის დიპლომატიური ურთიერთობების დამყარებასა და ორივე მხარის მიერ ერთმანეთის სამართლებრივი ძალის აღიარებას. (ალექსიძე, 2015)

რაც შეეხება აღიარების კრიტერიუმებს. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ოფიციალური და საყოველთაოდ აღიარებული სახით არ არის მოცემული, საერთაშორისო სისტემაში მაინც არსებობს გარკვეული სტანდარტები, რომელთა დაცვაც აუცილებელია. პირველ რიგში უნდა ითქვას, რომ აღიარების კანდიდატი თავად არ უნდა იყოს საერთაშორისო სამართლის პრინციპების დამრღვევი. მკვლევარი აიშა მალიკი აღიარებისთვის საჭირო პირველ კრიტერიუმად მთავრობის მიერ ტერიტორიის ეფექტურად კონტროლს მოიაზრებს, რაშიც 4 ქვეპუნქტს გამოყოფს. ესენია: გარე ჩარევისგან დამოუკიდებელი მთავრობის არსებობა; ადგილობრივი მოსახლეობის მორჩილება ხელისუფლების მიმართ; ხელისუფლების ძალის მდგრადობა; ხელისუფლების მიერ დედაქალაქის კონტროლი.

მეორე ძირითადი კრიტერიუმი, რომელსაც მალიკი გვთავაზობს, საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებაა. 1965 წელს მიღებული რეზოლუციით დადგინდა, რომ დე ფაქტო ხელისუფლების სურვილი, რომ შეასრულოს სახელმწიფოების საერთაშორისო ვალდებულებები, უნდა იყოს მისი აღიარების სტატუსის განმსაზღვრელი. ამ ვალდებულებებში მოიაზრება სახელმწიფოს მოქმედებების თანხვედრა საერთაშორისო სამართლის ნორმებთან. ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა წარსულში უკვე გამოიყენა თალიბების საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებლობა მათი ხელისუფლების არაღიარების მიზეზად. კერძოდ, ყურადღება გამახვილდა თალიბების პირველი მმართველობის პერიოდში არსებულ ადამიანის უფლებათა დარღვევებზე, ასევე ოსამა ბინ ლადენის გადაცემის პროცესში თანამშრომლობაზე უარის თქმის ფაქტზე.

ავტორის მიერ შემოთავაზებული მესამე კრიტერიუმი დემოკრატიული ლეგიტიმურობაა. ცივი ომის დასრულების შემდეგ, დემოკრატიული მმართველობის მნიშვნელობა გაიზარდა და ეს შეეხო ხელისუფლებათა აღიარების საკითხსაც. დიდია შანსი, რომ სახელმწიფოებმა უარი თქვან არადემოკრატიული რეჟიმების აღიარებაზე. მაგალითისთვის, აშშ-მა 1979 წლის ისლამური რევოლუციის შემდეგ განყვიტა დიპლომატიური ურთიერთობები ირანთან და სანქციები დააწესა მის წინააღმდეგ. თუმცაღა საერთაშორისო სამართალი გმობს, იგი ოფიციალურად არ კრძალავს რევოლუციებსა და გადატრიალებებს, როგორც ხელისუფლებათა ცვლის გზას. მეტიც, აფრიკისა და ახლო აღმოსავლეთის ტერიტორიაზე ათობით არადემოკრატიული სახელმწიფო არსებობს, რომლებიც აღიარებულნი არიან საერთაშორისო სამართლის მიერ. (Malik, 2021)

ლიტერატურის მიმოხილვის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ამერიკის შეერთებული შტატებისა და ნატოს გაერთიანებული ძალების თითქმის 20-წლიანი სამხედრო კამპანიის შემდეგ, ხელისუფლებაში კვლავ ტერორისტული ორგანიზაცია დაბრუნდა. ლიტერატურის მიმოხილვამ აგრეთვე ისიც წარმოაჩინა, რომ აღიარება დიდწილად პოლიტიკური ხასიათის პროცესია, რომლის დროსაც ხდება საერთაშორისო ნორმებისა და სტანდარტების გათვალისწინება. ხელისუფლების ცნობა კი დამოკიდებულია საერთაშორისო სისტემაში არსებული სახელმწიფოების ნებასა და ამ ხელისუფლების ძალისხმევაზე, გარდა ამისა, შექმნილ საერთაშორისო ვითარებაზე. სწორედ ხსენებულიდან გამომდინარე, ნაშრომი ეცდება გააანალიზოს ის ცვლილებები, რომლებმაც განაპირობეს 2021 წელს ავღანეთში თალიბანის ხელისუფლებად დამკვიდრების პრეცედენტი.

გეოლოგია

ნაშრომში გამოყენებულია თვისებრივი კატეგორიის კვლევა. იგი ეყრდნობა „შემთხვევის შესწავლის“ მეთოდს, რომლის ფარგლებშიც დეტალურად არის გაანალიზებული ავღანეთში 2021 წელს მიმდინარე მოვლენები. გამოყენებულია ე.წ. სამაგიდო კვლევა, რომლის ფარგლებშიც მიმოხილულია საკითხის გარშემო არსებული ლიტერატურა. დამატებით, გაანალიზებულია მეორეული და მესამეული წყაროები. ნაშრომის ფარგლებში შესწავლილია ოფიციალური დოკუმენტები. აგრეთვე კვლევა იყენებს შედარებითი ანალიზის მეთოდსაც, რომელიც საჭიროა იმის წარმოსაჩენად, თუ როგორ შეიცვალა თალიბების საგარეო-პოლიტიკური ტაქტიკა 1996-2001 წლის მმართველობასთან შედარებით. გარდა ამისა, წინამდებარე მასალა იყენებს თალიბების ოფიციალური პირების ინტერვიუების კონტენტ-ანალიზს.

გასათვალისწინებელია, რომ კვლევას გააჩნია გარკვეული შეზღუდვები. ზემოხსენებული იქედან გამომდინარეობს, რომ საკითხი ჯერაც მიმდინარეა და მის გარშემო არსებული ლიტერატურა მცირეა, რაც თავისთავად ართულებს მუშაობის პროცესს. თუმცა, მეორე მხრივ, წინამდებარე ნაშრომი სწორედ იმ მიზანს ემსახურება, რომ შექმნას ახალი კვლევა ამ მეტად აქტუალური თემის შესახებ.

2020 წლის დოჰას ხელშეკრულება: თალიბების ლეგიტიმაციის დასაწყისი?

2020 წლის 29 თებერვალს, კატარის დედაქალაქ დოჰაში ხელი მოეწერა ხელშეკრულებას თალიბანსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის. ხელშეკრულების ტექსტზე დაყრდნობით, მისი მთავარ მიზანს ავღანეთისთვის მშვიდობის მოტანა წარმოადგენს. სამშვიდობო ხელშეკრულება ოთხი ნაწილისგან შედგება (U.S. EMBASSY IN QATAR, 2020) :

1. გარანტიისა და იძულების მექანიზმები, რომლებიც აღკვეთენ ამერიკის შეერთებული შტატებისა და მისი მოკავშირეების უსაფრთხოების წინააღმდეგ, ტერორისტული ჯგუფების მიერ ავღანეთის მიწის გამოყენების მცდელობას;
2. ავღანეთის ტერიტორიიდან ყველა სხვა საგარეო ძალის გასვლის დროის გრაფიკი და ამ შეთანხმებასთან დაკავშირებული გარანტიები;
3. ზემოთ ხსენებული პუნქტების შესრულების შემდეგ შიდა-ავღანური მოლაპარაკებების დაწყება;
4. შიდა-ავღანური დიალოგისა და მოლაპარაკებების დღის წესრიგში მუდმივი და ყოვლისმომცველი ცეცხლის შეწყვეტის საკითხის გარანტირება. ერთობლივი განხორციელების მექანიზმების დანერგვა, ავღანეთის სამომავლო პოლიტიკური გზამკვლევის შედგენა და მასზე თანხმობის მიღწევა მხარეების მიერ;

დოჰას ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების მიხედვით, ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და მის მოკავშირეებს ავღანეთში არსებული სამხედრო ძალების გაყვანა უნდა დასრულებინათ 14 თვის ვადაში. აღსანიშნავია, რომ ხელშეკრულება მოიცავდა მხარეების მიერ პატიმრების გათავისუფლების პირობას; ასევე პირობას ამერიკის შეერთებული შტატებისა და მისი მოკავშირეების მხრიდან, რომ ისინი თავს შეიკავებენ ძალის გამოყენებისგან, რომელიც შესაძლოა მიმართული იყოს ავღანეთის პოლიტიკური დამოუკიდებლობისა და ტერიტორიული ინტეგრაციის წინააღმდეგ. ხსენებული ხელშეკრულების ერთ-ერთი პირობაა აშშ-ს მხრიდან ავღანეთის საშინაო პოლიტიკაში ჩაურევლობა.

რაც შეეხება მოვალეობებსა და პირობებს თალიბანის მხრიდან: ავღანეთის ისლამური საამირო, რომელიც არ არის აღიარებული სახელმწიფოდ ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ და ცნობილია, როგორც თალიბანი, არ დაუშვებს აშშ-სა და მისი

მოკავშირეების უსაფრთხოების ინტერესების სანინააღმდეგოდ მოქმედი ჯგუფების მიერ (მათ შორის ალ-ქაიდა, ისლამური სახელმწიფო) ავღანეთის მიწის გამოყენებას.

ასევე, თალიბანი უზრუნველყოფს მკაფიო განცხადებების გავრცელებას, რომლებიც აუწყებენ ამერიკის შეერთებული შტატებისა და მისი მოკავშირეებისთვის სახიფათო ჯგუფებს, რომ მათი ადგილი ავღანეთში არ არის.

თალიბანი არ მიაწვდის ვიზას, პასპორტებს, მოგზაურობის უფლებასა და სხვა კანონიერ დოკუმენტებს მათ, ვინც წარმოადგენენ საფრთხეს ამერიკის შეერთებული შტატებისა და მისი მოკავშირეებისთვის.

აღსანიშნავია, რომ დოჰას ხელშეკრულებაში ასევე გაცხადებულია სამომავლო პოზიტიური ურთიერთობების შენების სურვილი. ხსენებული მოიაზრებს აშშ-ს მხრიდან ეკონომიკური თანამშრომლობისთვის მზაობას, რომელიც მიზნად ისახავს ავღანეთის რეკონსტრუქციას. (ibid)

ხელშეკრულების ტექსტის გაანალიზების შემდეგ იკვეთება, რომ ამერიკის შეერთებული შტატების მხარე მუდმივად უსვამს ხაზს იმას, რომ ავღანეთის ისლამური საამირო არ არის ოფიციალურად აღიარებული; გარდა ამისა, ძირითადი აქცენტი გაკეთებულია ავღანეთის ტერიტორიაზე ტერორისტული დაჯგუფებების ოპერირების პოტენციური საფრთხის აღკვეთის აუცილებლობაზე; აშშ-ს მხრიდან ხელშეკრულების მე-3 და მე-4 ნაწილში ავღანეთში შიდა-მოლაპარაკებების წამოწყების აუცილებლობაზე წამოყენებული პირობები ხაზს უსვამს დასავლეთისთვის პოლიტიკური ჩართულობისა და უმცირესობების უფლებების მნიშვნელობას. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თავად დოჰას მოლაპარაკებები მხოლოდ თალიბანსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის გაიმართა, ავღანეთის ლეგიტიმური ხელისუფლების წარმომადგენლობის გარეშე.

კონტენ-ანალიზის შედეგად იკვეთება, რომ ზემოთ ხსენებულ დოკუმენტში, რომლის მოცულობაც სულ რაღაც ოთხ გვერდს წარმოადგენს, 16-ჯერ არის განმეორებული შემდეგი წინადადება: „ავღანეთის ისლამური საამირო, რომელიც არ არის აღიარებული სახელმწიფოდ ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ და ცნობილია, როგორც თალიბანი..“. აღნიშნული ციტატა და დოკუმენტში მისი სიხშირე მკაფიოდ გამოხატავს ამერიკის შეერთებული შტატების ფრთხილ პოზიციას თალიბების სახელმწიფოს აღიარებასთან დაკავშირებით. დამატებით, შესაძლოა მივიჩნიოთ, რომ მოცემული წინადადება მიმართულია თალიბების ლიდერებისკენ და მიანიშნებს მათ, რომ მოლაპარაკებების დაწყება ავტომატურად ლეგიტიმაციას არ გულისხმობს. (ibid)

თუმცა, მოლაპარაკების მაგიდასთან დასხდომა, გარკვეულ პირობებზე შეთანხმება და „პოზიტიური ურთიერთობებისკენ“ სწრაფვა, უკვე პრეცედენტს წარმოადგენს თალიბების ლეგიტიმაციის გზაზე. ამ დაშვებას ამყარებს ის ფაქტი რომ 2001 წელს ქალაქ ბონში (გერმანია) მიმდინარე მოლაპარაკებების შედეგად გაფორმებული ბონის ხელშეკრულების ხელმოწერ მხარეთა შორის არ ყოფილან თალიბების წარმომადგენლები, მეტიც, ისინი არ ყოფილან ჩართული მოლაპარაკებების პროცესში. განსხვავებით დოჰას ხელშეკრულებისგან, რომელიც უშუალოდ თალიბანსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის გაფორმდა. (United States Institute of Peace, 2021)

განსაკუთრებულ აღნიშვნას იმსახურებს ისიც, რომ ხელშეკრულების პირობებში ამერიკის შეერთებული შტატების მხარე აცხადებს, რომ ის „შიდა-ავღანური დიალოგის შედეგად შექმნილ ახალ ავღანურ ისლამურ ხელისუფლებასთან ეკონომიკური თანამშრომლობის მსურველი იქნება რეკონსტრუქციის მიზნით და არ ჩაერევა მის საშინაო საქმეებში“. (მესამე ნაწილი, პუნქტი 3). აღნიშნული პუნქტი ავღანეთის ახალ ხელისუფლებას საშუალებას აძლევს თავისუფლად იმოქმედოს ავღანეთის საშინაო პოლიტიკის საქმეებში და მიიღოს გადაწყვეტილებები ქვეყნის შიდა მონყობასთან დაკავშირებით; გარდა ამისა, ეს პუნქტი ავალდებულებს ამერიკის შეერთებულ შტატებს, რომ აღარ ჩაერიოს ავღანეთში მიმდინარე საშინაო პროცესებში.

ზემოთ განხილული ინფორმაციის ანალიზის შედეგად იკვეთება რამდენიმე მნიშვნელოვანი ფაქტი. პირველ რიგში, დოჰას ხელშეკრულება წინამორბედი შეთანხმებებისგან განსხვავებით, რომლებიც ეხებოდა ავღანეთის მშვიდობის საკითხს, პრეცედენტულია იქედან გამომდინარე, რომ პირველი დოკუმენტია, რომელიც უშუალოდ თალიბებსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის გაფორმდა ოფიციალური ხელისუფლების ჩართულობის გარეშე. მოლაპარაკებების პროცესის დაწყება და ოფიციალურ ხელშეკრულებაში ასახვა მნიშვნელოვანი ნაბიჯია საერთაშორისო ლეგიტიმაციის გზაზე. გარდა ამისა, როგორც ლიტერატურის მიმოხილვის ნაწილმა გამოკვეთა, ექსპერტთა დიდი ნაწილის აზრით აღიარება პირწმინდად პოლიტიკური პროცესია და გამოხატავს მაღიარებელი სახელმწიფოს სურვილს, რომ მან ურთიერთობები დაამყაროს აღიარებულ სახელმწიფოსა თუ ხელისუფლებასთან. დამატებით, ისიც უნდა ითქვას, რომ ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ეკონომიკურ

ურთიერთობებზე აქცენტი შესაძლოა მიჩნეულ იქნას თალიბების, როგორც დე ფაქტო ხელისუფლების ცნობად. ხოლო თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ საერთაშორისო აღიარების მოპოვების ერთ-ერთ კრიტერიუმად მალიკი (2021) საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებას ასახელებს, დოჰას ხელშეკრულება შესაძლოა სწორედ ასეთ დოკუმენტად მივიჩნიოთ. საბოლოოდ, ამერიკის შეერთებული შტატებისა და მოკავშირეების ჯარების ავღანეთის ტერიტორიიდან გასვლა და საშინაო პოლიტიკაში ჩაურევლობის პირობა, თალიბანის საშინაო-პოლიტიკური თავისუფლების გარანტიაა.

სახელმწიფო გადატრიალება და იმიჯის ნორმალიზაცია: მალის შემთხვევა

წინამდებარე თავში შემოგთავაზებთ მალის შემთხვევას, რომელშიც გარკვეული მსგავსებები შეიმჩნევა თალიბანთან მიმართებაში. ხსენებული ქვეყანა პოლიტიკური არასტაბილურობითა და სამხედრო ჯგუფების სიმრავლით ხასიათდება. ამ სახელმწიფოში არც სახელმწიფო გადატრიალება წარმოადგენს სიახლეს.

ამჟამად მალიში არსებული ხუნტის ხელმძღვანელი ასიმი გოიტაა. მას შემდეგ, რაც 2020 წლის აგვისტოში ძალაუფლება მის ხელში აღმოჩნდა, მალის ტერიტორიაზე ძალადობამ ფართოდ მოიკიდა ფეხი. აფრიკის სტრატეგიული კვლევის ცენტრის (CESA) მონაცემებით 2020 წელს 530 ძალადობრივი შემთხვევიდან, 2021 წელს რიცხვი 634-მდე გაიზარდა. (Nourou, 2022). ხსენებულმა სამხედრო დაჯგუფებამ თავისი ლეგიტიმაცია იმ იდეაზე დააშენა, რომ ქვეყნის უსაფრთხოების მდგომარეობას გამოასწორებდა, სამართლიანობასა და დემოკრატის გაავრცელებდა დასავლეთ აფრიკის ხსენებულ ქვეყანაში. (ibid) სწორედ ამგვარ გზავნილებს მოიცავს მალის ამჟამინდელი ხელისუფლების რიტორიკაც, რომლის უმთავრესი მესიჯები შეგიძლიათ იხილოთ აქ: მოცემული შემთხვევა წარმოაჩენს, რომ სამხედრო გადატრიალების შედეგად ძალაუფლებაში მოსული ხელისუფლების რიტორიკა ხასიათდება იმგვარ საკითხებზე აქცენტირებით, რომლებიც საერთაშორისო სისტემისთვის მიღებულ ნორმებში ჯდება. გარდა ამისა, ნათლად იკვეთება ისიც, რომ მიუხედავად რბილი, ადეკვატური მესიჯებისა, მალიში მოქმედი ხუნტის მიერ გატარებული პოლიტიკა და ქმედითი ნაბიჯები სრულიად განსხვავდება იმ რიტორიკისგან, რომელიც სახელმწიფოს ახალი მეთაურების მიერაა შექმნილი და რომელიც საერთაშორისო იმიჯის ნორმალიზაციას ემსახურება.

AFRICA CENTER FOR STRATEGIC STUDIES
THE RECORD ON THE MALIAN MILITARY JUNTA

<div style="background-color: #f1c40f; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტას რიტორიკა უსაფრთხოების სიტუაცია ხუნტის მმართველობის ქვეშ უმჯობესდება.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>რეალობა</p> </div> <div style="background-color: #f1c40f; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტას რიტორიკა ხუნტა სარგებლობს მალის მოქალაქეების მასობრივი მხარდაჭერით.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>რეალობა</p> </div> <div style="background-color: #f1c40f; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტას რიტორიკა ხუნტა იცავს მალის სუვერენულ ინტერესებს.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>რეალობა</p> </div> <div style="background-color: #f1c40f; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტას რიტორიკა ხუნტა პატივს სცემს ადამიანის უფლებებს.</p> </div>	<div style="background-color: #f1c40f; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტას რიტორიკა ხუნტა ესწრაფვის დემოკრატიზაციას.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>რეალობა</p> </div> <div style="background-color: #f1c40f; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტას რიტორიკა ხუნტა იცავს მოქალაქეთა ინტერესებს.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>რეალობა</p> </div> <div style="background-color: #f1c40f; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტას რიტორიკა ხუნტა მხარს უჭერს ეროვნულ დიალოგს.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>რეალობა</p> </div> <div style="background-color: #f1c40f; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტას რიტორიკა ხუნტა ალასრულებს სამართალს.</p> </div>
<div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>შეიარაღებული ისლამისტი დაჯგუფების მიერ განხორციელებული ძალადობა 2022 წელს თითქმის 70%-ით გაიზარდა.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>შეიარაღებული ისლამისტი ჯგუფების მიერ განხორციელებულ ძალადობას შეწირული მოქალაქეების წილი 2022 წლის პირველ მეთხუთმედში უფრო დიდი იყო, ვიდრე წინა კვლევით დასტურდა.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>პოლიტიკური პარტიები უარს აცხადებენ არჩევნების გადადებამდე და არ ცნობენ ხუნტის მმართველობას.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტას მხარდაჭერი ახალგაზრდა მილიცია ატერორებდა დისიდენტებს ბამაკოში.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტამ დაუშვა რუსული ვაგნერის დაქირავებული ჯგუფის 1000 სამხედროს შესვლა მალიში, რამაც გაზარდა ქვეყნის დამოკიდებულება მოსკოვზე.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>მალის ვარისკაეები და რუსი დაქირავებული ექვემტანიონი არიან ადამიანის უფლებათა დარღვევებში. მათ შორის 300 მოქალაქის მკვლელობის საქმე მოურაში.</p> </div>	<div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>მიუხედავად 2020 წლის აგვისტოს გადატრიალების შემდეგ 18 თვის ვადაში დემოკრატიზაციაზე გადასვლაზე დათანხმებისა, ხუნტა უარს ამბობს ძალაუფლების დათმობაზე და არანაირ ძალისხმევას არ დებს არჩევნების ორგანიზებაში.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ხუნტამ აიძულა სხვა ქვეყნების სამხედრო ძალებს დაეტოვებინათ მალი და უარი თქვა სამშვიდობო ძალების (2000 ადამიანის ოფენობით) დახმარება. მაშინ, როცა ექსტრემისტული ძალადობა გაიზარდა.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>მალი ტერიტორია არის მოცული, რადგან ოპოზიციის ლიდერები, ჟურნალისტები, აკადემიკოსები და სამოქალაქო საზოგადოების ლიდერები, რომლებიც წინააღმდეგობას გამოხატავენ, პატიმრები ხდებიან.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>სასამართლომ დაასრულა პროცესები გენერალი ამადოუ სანოგოსა და 15 სხვა პირის წინააღმდეგ, რომლებიც ექვემტანიონი იყვნენ 21 ვარისკაის მკვლელობაში 2012 წლის გადატრიალების დროს.</p> </div> <div style="background-color: #e74c3c; color: white; padding: 5px; margin-bottom: 10px;"> <p>ყოფილი პრემიერ-მინისტრი დაკავებულ იქნა და გარდაიცვალა ციხეში ყოფნის დროს.</p> </div>

უკრაინის ომის გავლენა ავღანეთზე: ხელსაყრელი საერთაშორისო მდგომარეობა თალიბებისთვის?

რუსეთის მიერ უკრაინაში 2022 წელს წამოწყებული ომი, უკრაინისა და ევროპის კონტინენტისთვის სრულ ტრაგედიას წარმოადგენს, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ გარდა ევროპისა, ხსენებულ ომს უდიდესი გეოპოლიტიკური გავლენა აქვს ავღანეთზეც. ევროპის კონტინენტზე მიმდინარე ომი მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოების ლიდერებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების დღის წესრიგში პრიორიტეტული საკითხი გახდა, რამაც ერთი მხრივ, ჰუმანიტარული დახმარების მიწოდება შეიძლება შეაფერხოს ავღანელი ხალხისთვის, მეორე მხრივ კი - თალიბებისთვის ხელსაყრელი საერთაშორისო ვითარება შექმნას. პუტინის მიერ უკრაინის მიმართ განხორციელებულ აგრესიამდე თალიბანი საერთაშორისო საზოგადოების ყურადღების ცენტრში იყო, თუმცა ხსენებული ომის დაწყების შემდეგ, თალიბები აღარ არიან მსოფლიოს ყველაზე "ცნობილი" აგრესორები, რაც მათ საშუალებას აძლევთ მოიპოვონ სრული კონტროლი ავღანეთზე და გვერდი აუარონ საერთაშორისო აღიარების საკითხებს. (Worden, 2022)

იმის გამო, რომ ავღანეთის საკითხი აღარ არის დასავლური ქვეყნებისთვის პრიორიტეტი, ექსპერტები გამოთქვამენ ვარაუდს იმაზეც, რომ სახელმწიფო შესაძლოა ტერორისტული ჯგუფების ხელახალი შეკრების ადგილად იქცეს. თამიმ ასეი, ქაბულის ომისა და მშვიდობის კვლევების ინსტიტუტის წარმომადგენელი ირწმუნება, რომ „საერთაშორისო დაინტერესების ნაკლებობამ“ შესაძლოა ავღანეთის კრიზისში ტერორისტულ ჯგუფებსა და კრიმინალურ ქსელებს გაუკვილოს გზა და მათ შეკრებებსა და ძალის მოკრებას შეუწყოს ხელი. ექსპერტის მოსაზრებით სწორედ ჰუმანიტარული კრიზისები წარმოადგენს ძალადობრივი კონფლიქტების ერთ-ერთ ყველაზე ხელსაყრელ ნიადაგს. ტერორისტებისთვის უფრო მარტივია იმოქმედონ სახელმწიფოში, რომელიც ეკონომიკურ არეულობაშია ჩაფლული. დამატებით, სარდარ მოჰამად რაჰმან უგელი, ავღანეთის ყოფილი ელჩი უკრაინაში, აცხადებს, რომ მსოფლიო წელნელა ივინყებს ავღანეთის კრიზისს. მისი მოსაზრებით საერთაშორისო მედია უკვე უკრაინის ომის თემის გაშუქებითაა დაკავებული, რაც თალიბანს საშუალებას აძლევს თავისუფლად დაწეროს რეპრესიული პოლიტიკა ქვეყანაში. (Shams&Hakimi, 2022)

შედარებითი ანალიზი: ავღანეთი დღეს და ავღანეთი 1996-2001 წლებში

წინამდებარე თავში განხილულია 1996-2001 წლის თალიბანის მმართველობასთან დაკავშირებული ოფიციალური დოკუმენტი, გარდა ამისა მიმოხილულია 2021 წლიდან დღემდე არსებული მდგომარეობა, გატარებული რეფორმები და ქალთა და უმცირესობათა მიმართ განხორციელებული პოლიტიკა. ქვეთავის მეორე ნაწილი მოიცავს თალიბანის ოფიციალური წარმომადგენლების ინტერვიუების კონტენტ-ანალიზსა და შედარებით ანალიზს.

პოლიტიკის შედარება

მას შემდეგ, რაც 1996 წელს თალიბანმა ქაბული დაიკავა, ადამიანის უფლებათა მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება საკმაოდ გართულდა, თუმცა ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის არქივებში არსებული დოკუმენტის „ავღანეთის მოხსენება ადამიანთა უფლებების პრაქტიკებზე 1996 წლისთვის“ გაანალიზება, საშუალებას გვაძლევს შევაფასოთ თალიბანის რეჟიმქვეშ არსებული უფლებრივი მდგომარეობა. დოკუმენტი გამოცემულია დემოკრატიის, ადამიანის უფლებებისა და შრომის ბიუროს მიერ. (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labour, 1997)

ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებათა პატივისცემის საკითხებში, რომლებიც გულისხმობს: სიტყვისა და პრესის თავისუფლებას, მშვიდობიანი გაერთიანებების შექმნის უფლებას, რელიგიის თავისუფლებას, გადაადგილების თავისუფლებას, თალიბანის 1996 წლის მმართველობის პერიოდში ფიქსირდებოდა დარღვევების მთელი ნუსხა. მაგალითისთვის: არ არსებობდა კანონები, რომლებიც უზრუნველყოფდა პრესისა და სიტყვის თავისუფლებას. ქაბულში მყოფი საერთაშორისო ჟურნალისტები თალიბანის რეჟიმქვეშ ოპრესირებული აღმოჩნდნენ.

რაც შეეხება მეორე კატეგორიას, მშვიდობიანი კავშირებისა თუ შეკრებების შექმნის უფლებას, თალიბანის პერიოდში მკაცრად იკრძალებოდა როგორც ოპოზიციური გაერთიანებები, ისე პროტესტი ხელისუფლების წინააღმდეგ. ისლამის სახელით აიკრძალა პოპკულტურა, მუსიკა, ფილმები და ტელევიზია. ქალაქში არსებული თეატრები დაიხურა. შევიწროება ხორციელდებოდა რელიგიური უმცირესობების მისამართით, რაც გულისხმობდა ავღანეთში მცხოვრები შიიტი მოსახლეობის აქტიურ შევიწროებას სუნიტი ხელისუფლების მიერ. არსებობს დაუდასტურებელი ცნობები იმასთან დაკავშირებით, რომ თალიბანის რეჟიმქვეშ სხვა რელიგიური მრწამსის წარმომადგენლები იძულებულნი იყვნენ სუნიტური ისლამის რიტუალებში მიეღოთ მონაწილეობა.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ის, რომ თალიბანის მმართველობის პერიოდი ქალთა უფლებების მასობრივ შელახვასთანაა დაკავშირებული. ამ დროს ქალთა წინააღმდეგ მასობრივად ხორციელდებოდა ძალადობა, რომელიც მოიცავდა: ცემას, გაუპატიურებას, ძალდატანებით ქორწინებას, გატაცებას, მოულოდნელ გაუჩინარებასა და მკვლელობებს. ქალებს ფუნდამენტური უფლებები, როგორებიცაა შრომისა და განათლების მიღების უფლება. 1996-2001 წლების მმართველობის პერიოდში ქალების ტანისამოსი განსაზღვრული იყო მკაცრი ისლამური კანონის მიხედვით. შეზღუდული იყო მათი გადაადგილება მამაკაცის თანხლების გარეშე. (ibid)

საინტერესოა, თუ როგორია ვითარება დღეს. 2021 წელს ავღანეთის რესპუბლიკური სისტემის კოლაფსის შედეგად, ქვეყანა ებრძვის ჰუმანიტარულ, ეკონომიკურ და ადამიანის უფლებათა კრიზისს. სახელმწიფოს შიგნით პოლიტიკური არეულობა ტრიალებს. ადამიანთა სასოწარკვეთილი მცდელობა, რომ თალიბების ხელისუფლებაში დაბრუნების შემდეგ ავღანეთიდან გაქცევა მოეხერხებინათ, დიდწილად ჩაიშალა. ამას დაემატა ისიც, რომ ქვეყნიდან მოხდა ე.წ. “ტვინთა გადინებაც”, რაც ავღანეთის სამომავლო განვითარების პერსპექტივას ჩრდილს აყენებს. (Sakhi, 2021) მნიშვნელოვანია ქალთა უფლებების მისამართით განხორციელებული რეფორმების მიმოხილვა: 2022 წლის თებერვალში სკოლაში მიმავალ გოგონებს მათთვის დახურული შენობები და თალიბანის შეიარაღებული მკვლელები დახვდათ. (Ahmadi & Ebadi, 2022); 2022 წლის მაისში მიღებულ იქნა კანონი, რომლის მიხედვითაც ქალები იძულებულნი არიან ატარონ სამოსი, რომელიც სრულად ფარავს მათ სახეს. (ALJAZEERA, 2022); აგრეთვე 2022 წლის მაისში მიღებული

კანონის მიხედვით ქალებსა და მამაკაცებს აეკრძალათ საჯარო სივრცეში ერთი მაგიდის გარშემო ჭამა. (ALJAZEERA, 2022)

აუცილებელია უმცირესობების უფლებრივი მდგომარეობის მიმოხილვა. უმცირესობებში მოიაზრება რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელთა ჯგუფები და ავღანეთის წინა მთავრობის მხარდაჭერი ნაწილები. Human Rights Watch-ის 2021 წლის მონაცემებზე დაყრდნობით, მას შემდეგ, რაც თალიბანი ხელისუფლებაში დაბრუნდა, დაიწყო იძულებითი გადასახლების პროცესები. წყარო იუწყება, რომ თალიბებმა სამიზნედ აირჩიეს ჰაზარელი შიიტები და ადამიანები, რომლებიც ავილირებულნი არიან წინა მთავრობასთან. 2021 წლის ოქტომბრის დასაწყისში თალიბანმა და მასთან ასოცირებულმა მილიციამ ასობით ჰაზარელთა ოჯახი გადაასხლა სამხრეთი ჰელმანდისა და ჩრდილოეთის ბალხის პროვინციებიდან. შიიტური ისლამის წარმომადგენელი ჰაზარელები სწორედ ის ეთნიკური ჯგუფია, რომელიც მასობრივი მკვლელობებისა და ადამიანთა უფლებათა დარღვევების მთავარი სამიზნე იყო 1990-იანებში. გარდა ამისა, აღსანიშნავია, რომ თალიბების მიერ ფორმირებული მთავრობის რიგებში არ გვხვდებიან ოპოზიციისა და უმცირესობების წარმომადგენლები. დამატებით, ახალი მთავრობა გენდერულად დაუბალანსებელია და სრულად მამაკაცებითაა დაკომპლექტებული. (HUMAN RIGHTS WATCH, 2021) ანალიზის ნაწილში ვლინდება, რომ არსებობს რიგი მსგავსებები თალიბანის პირველ მმართველობასა და 2021 წლის შემდეგ მმართველობას შორის. პირველ რიგში, ხსენებული მსგავსება ეხება ქალთა უფლებრივ მდგომარეობას თალიბების ავღანეთში. 2021 წლის მმართველობის პერიოდში, 1996 წლის მმართველობის მსგავსად, გოგონებსა და ქალებს შეეზღუდათ ისეთი ფუნდამენტური უფლებები, როგორებიცაა განათლების უფლება, გადაადგილების უფლება, რაც მოიაზრებს მამაკაცის თანხლების გარეშე მოძრაობის შეზღუდვას, თვითგამოხატვის უფლება, რაშიც იგულისხმება ნებისამებრ შემოსვის უფლების შეზღუდვა. ხსენებულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ თალიბების მოქმედების სპეციფიკა კვლავაც ისეთია, როგორც თავდაპირველი მმართველობის პერიოდში იყო. (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labour, 1997)

მეორე მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელსაც გამოვყოფ, არის ეთნიკური უმცირესობების უფლებრივი მდგომარეობა თალიბანის მმართველობის პერიოდში. HUMAN RIGHTS WATCH-ის ინფორმაციაზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ 90-იანი წლების მმართველობის მსგავსად, ახლანდელი მმართველობაც ოპრესიულია უმცირესობების მიმართ. ფაქტი, რომ ადგილი აქვს ეთნიკური და რელიგიური ნიშნით განსხვავებული ჯგუფის, ჰაზარელების იძულებით გადასახლებას, რაც ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სამართლის მიღებულ ნორმებს, ხაზს უსვამს იმას, რომ თალიბებს კვლავ წინა რეჟიმის მსგავსი მოქმედების ტაქტიკა აქვთ, რომელიც გულისხმობდა უმცირესობების უფლებების შელახვას. (HUMAN RIGHTS WATCH, 2021)

რიტორიკის შედარება

შედარებითი ანალიზის ნაწილში საჭიროა იმის გამოყოფაც, თუ რა არის განსხვავებული 2021 წლის მმართველობის პირობებში. ამისათვის პირველ რიგში, აუცილებელია თალიბების 2001 წლის ინტერვიუების კონტენტ-ანალიზი და რიტორიკის სპეციფიკის განსაზღვრა. 2001 წელს ექსკლუზიური ინტერვიუ ჩაიწერა თალიბანის დამაარსებელ - მოლა ომარ მუჰამედთან. ის რადიო „ამერიკის ხმის“ (Voice of America) მეშვეობით გაუფერდა საზოგადოებისთვის, თუმცა დოკუმენტში გამოვიყენებ „Washington Post“-ის მიერ შედგენილ ტრანსკრიპტს. (The Washington Post Company, 2001) კონტენტ-ანალიზის შემდეგ იდენტიფიცირდა, რომ თალიბანის მოძრაობის ლიდერი განსაკუთრებული სიხშირით აცენტრირებდა ისლამის საკრალურ მნიშვნელობაზე მისი სახელმწიფოსთვის. მაგალითისთვის: ოსამა ბინ ლადენის გადაცემაზე უარის თქმის უმთავრესი მიზეზი სწორედ ისლამის მნიშვნელობა იყო მისთვის. ციტატა: „ჩვენ არ შეგვიძლია გადავცეთ ოსამა ბინ ლადენი აშშ-ს. თუ ამას გავაკეთებთ, ეს ნიშნავს რომ მუსლიმები არ ვართ...რომ ისლამი დასრულებულია. შეტევის რომ გვეშინოდეს, წინა ჯერზეც დავმორჩილდებოდით, როცა ჩვენი მისამართით მუქარა და შეტევა განხორციელდა (ამერიკის მხრიდან), ასე რომ ამერიკას შეუძლია ისევ მოიტანოს იერიში, და ამჯერად ჩვენ მეგობარიც კი არ გვყავს.“

აუცილებლად ხაზგასასმელია ფაქტია, რომ თალიბანის დამაარსებელი ამერიკისადმი ღიად გამოხატული ნეგატიური განწყობით გამოირჩეოდა. ხსენებულ ინტერვიუში მოლა მუჰამედი ღიად აცხადებს: „ამერიკამ ისლამი მძევლად აიყვანა...თუ დააკვირდებით ისლამურ ქვეყნებს, ხალხი მწუხარებაშია ჩავარდნილი. ისინი წუხან იმის გამო, რომ

ისლამი გაქრა. სეკულარულმა კანონებმა ჩაანაცვლეს ისლამური კანონები. მაგრამ ხალხი რჩება ურყევი თავის ისლამურ რწმენაში. ტკივილითა და მწუხარებით მოცულნი, ისინი სუიციდურ აქტებსაც არ ერიდებიან. გრძნობენ, რომ არაფერი აქვთ დასაკარგი. თუ ამერიკის შეერთებულ შტატებს მართლა სურს დაასრულოს ეს ბოროტება, მან მშვენივრად იცის, როგორ გააკეთოს ეს." ჟურნალისტის დასმულ კითხვაზე, თუ რას გულისხმობდა თალიბანის ლიდერი ამერიკის მიერ ისლამური სამყაროს მძევლად აყვანაში, შემდეგი პასუხია ცნობილი: „ამერიკა აკონტროლებს ისლამური ქვეყნების მთავრობებს. ეს მთავრობები ძალიან შორს არიან თავიანთი ხალხისგან. ხალხს სურს მიჰყვეს ისლამს, მაგრამ მთავრობები არ უსმენენ. ხალხი უძლურია თავიანთი მთავრობების წინაშე, იმიტომ რომ ისინი ამერიკის ხელშია. ამ გზით მთავრობები მიკერძოებული ხდებიან და აიგნორებენ ხალხს"; „თუ ვინმე მიჰყვება ისლამის გზას, ხელისუფლება აპატიმრებს, აწამებს და კლავს მას. ეს ამერიკის ნამოქმედარია. თუ ამერიკა შეწყვეტს მთავრობების მხარდაჭერას და ხალხს მისცემს მათთან გამკლავების საშუალებას, ასეთი რაღაცები აღარ მოხდება."; „ჰუმანიტარული დახმარების სახელით, ამერიკელებმა ათასობით ბიბლია ჩამოიტანეს ავღანეთში და პროპაგანდას უწევდნენ ქრისტიანობას. თუ ისინი ამის გაკეთებას აქ ბედავენ, წარმოგიდგენიათ რას აკეთებდნენ არაბულ ქვეყნებში? მუსლიმებს ეს ესმით. მათ ასევე იციან, რომ არაფრის გაკეთება შეუძლიათ ამის სანინაღმდეგოდ და იმიტომ თავს იკლავენ თვითმკვლელ აქტებში. მათ აღარ უნდათ ცხოვრება ასეთ სამყაროში". (ibid)

თალიბების ოფიციალური წარმომადგენლების 2021 წლის შემდგომ ინტერვიუებისა და გამოსვლების კონტენტ-ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ ძირითადი საკითხი, რომელზეც გამომსვლელები მუდმივად აპელირებენ თალიბანის "ცვლილებაა". თალიბები აქტიურად ცდილობენ შეცვალონ მათზე არსებული საერთაშორისო წარმოდგენა, რის მისაღწევადაც თანხმდებიან ოფიციალურ ინტერვიუებზე და ამ ინტერვიუებში ხაზს უსვამენ იმას, რომ მათი მსოფლმხედველობა წინა მმართველობისგან განსხვავებულია. (RTE News, 2022). The Washington Post-ის ინფორმაციაზე დაყრდნობით თალიბანის წარმომადგენელი ზაბიულა მუჯაჰიდი მუდმივად აქცენტირებს იმაზე, რომ თალიბანი აღარ არის ის ორგანიზაცია, რომელიც მსოფლიოს ახსოვს. ციტატა: "აღარავინ დაზიანდება ავღანეთში... რა თქმა უნდა, ჩვენ დიდად განვსხვავდებით იმ ჯგუფისგან, რომელიც 20 წლის წინ ვიყავით". (Westfall, 2021)

საინტერესოა ზემოთ განხილული საკითხების: თალიბანის დამოკიდებულება ისლამის მიმართ (ქალთა უფლებების შესახებ პოზიცია) და თალიბების დამოკიდებულება აშშ-ს მიმართ, თანამედროვე რიტორიკაში გაანალიზება. ამისთვის ვიყენებ ზაბიულა მუჯაჰიდის, ავღანეთის ისლამური საამიროს ოფიციალური წარმომადგენლისა და ინფორმაციისა და კულტურის დეპარტამენტის მინისტრის ინტერვიუს „TOLOnews"-თან. (TOLOnews, 2021) ჟურნალისტის შეკითხვაზე: „თქვენ ხშირად ახსენებთ ისლამურ სისტემას... შეიძლება ხალხმა იცოდეს რას გულისხმობს ისლამური სისტემა, რომელზეც საუბრობთ? უნდა იყოს ეს ახსნილი თუ არა?“, მუჯაჰიდისგან პასუხი შემდეგი იყო: „ამ ყველაფერს ახსნა აქვს. ისლამური სისტემა არ არის საიდუმლო. ისლამი საუბრობს სისტემის შესახებ...მუსლიმი სწავლულები, რომლებიც შეისწავლიან ისლამს, გაცნობიერებული არიან ისლამური სისტემის კონცეფციაში.. ეს ნიშნავს, რომ ისლამური წესები უნდა დაინერგოს. ეს ნიშნავს, რომ სისტემა უნდა დაფუძნდეს პრინციპებზე, რომლებიც ისლამურ სამართალს ერგება...ლიდერი არის მუსლიმი, გულწრფელი, სამართლიანი, განათლებული და რელიგიური პრინციპების ერთგული...მას უნდა ჰქონდეს ისლამის ღრმა ცოდნა, რამეთუ უძღვება ისლამურ სახელმწიფოს. სწორედ ესაა ისლამური სისტემის განმარტება".

მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნაც, რომ ჟურნალისტის შეკითხვაზე, აქვთ თუ არა თალიბებს პრობლემა რესპუბლიკურ სისტემასთან, წარმომადგენელმა შემდეგი პასუხი გასცა: „ჩვენ არ გვაქვს პრობლემა. უბრალოდ ეს არაა ჩვენი რეკომენდაცია, რესპუბლიკა არ არის ჩვენი რეკომენდაცია. შესაზლოა ეს განხილული იყოს, მაგრამ სისტემა რომელიც ჩვენ გვინდა, ისლამურია". „ისლამური საამირო არ არის ჩვენი საბოლოო გადაწყვეტილება, რადგან ის ჯერაც დისკუსიის პროცესშია. ჩვენ არ შეგვიძლია მივიღოთ ერთპიროვნული გადაწყვეტილება ხალხის ნაცვლად. ჩვენ უნდა გვქონდეს მოლაპარაკებები და სწორედ მათი შედეგები იქნება საბოლოო გადაწყვეტილება". მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მედია არხებში ქალთა ჩართულობის შესაძლებლობაზე კითხვას მუჯაჰიდმა ამგვარად უპასუხა: „მოდით ეს საკითხი დავუტოვოთ ხელისუფლებას და კანონებს-რომლებიც გადაწყვეტენ შეეძლება თუ არა ქალებს ახალი ამბების წაყვანა და თუ შეეძლება, რა იქნება პირობები"; ქალთა შრომისა და განათლების უფლებებთან დაკავშირებულ შეკითხვაზე პასუხი ამგვარი იყო: „ქალებს არ შეუძლიათ გახდნენ პრეზიდენტი. ისლამური სამართალი ამას კრძალავს. მაგრამ ქალს შეუძლია იმუშაოს

თავის სფეროში. ეს ნიშნავს, რომ სადაც ქალის ღირსება, მისი ოჯახის ღირსება უსაფრთხოა და დაცული, მუშაობა ნებადართულია. ამ შემთხვევაში, ქალს შეუძლია იმუშაოს, ისწავლოს და ჩაერთოს სხვა სოციალურ აქტივობებში, მაგრამ ის უნდა მისდევდეს ისლამურ პრინციპებს."; რაც შეეხება აშშ-სთან ურთიერთობების საკითხს დოჰას ხელშეკრულების ქრილში. „დოჰას ხელშეკრულებაში არ იყო ნახსენები ალ-ქაიდასთან ურთიერთობები. ეს ურთიერთობა სამყაროში მუსლიმებს შორის რწმენაზეა დაფუძნებული...ჩვენ ავუსხენით ამერიკელებს, რაც ნიშნავს ეს ურთიერთობები...როგორც მუსლიმები, ჩვენ ვიზიარებთ რწმენას ღმერთში. ამ პირობებში, ჩვენ ურთიერთობა გვაქვს ყველა მუსმილთან სამყაროში. რას ნიშნავს ურთიერთობები? ჩვენ გვთხოვენ, რომ უზრუნველყოფილ გვეყოს აშშ-ს უსაფრთხოება ავღანური მიწიდან. სწორედ ესაა ნახსენები შეთანხმებაში. ჩვენ ამ შეთანხმების პირობებს ვიცავთ."; კითხვაზე, შეიცვალა თუ არა თალიბანი 1990-იანი წლების შემდეგ, პასუხი შემდეგი გახლდათ: „ეს ინტერპრეტაციის საკითხია. ჩვენ შევიძინეთ უფრო დიდი გამოცდილება. მეტი ინფორმაცია მივიღეთ. ეს ნიშნავს რომ ჩვენ შესაძლოა შევიცვალეთ. მაშინ ახალგაზრდები ვიყავით და გრძნობები გვქონდა. როცა ადამიანები ასაკში შედიან, მოძრაობაც ნელდება...ის უფრო მცოდნე ხდება, უფრო დიდ გამოცდილებას იღებს". „ჩვენ ორი გზა გვაქვს, მოლაპარაკებები ჩვენი პრიორიტეტია. მოლაპარაკებები და გაგება. ეს არის პრიორიტეტი და ის, რაც გვირჩევნია. და, თუ საჭირო გახდა, თუ გამოწვევებს კვლავ შევეჩხეთ, თუ მკვლევლობებს გადავანყდით, როგორც 16 თვის განმავლობაში იყო, მაშინ ვალდებული ვართ მეორე გზა ავირჩიოთ, რომელიც ომია." (ibid)

ყოველივე ზემოხსენებულიდან გამომდინარე შედარებითი ანალიზი ამგვარია: თალიბების სამოქმედო პრაქტიკა პირველი და მეორე მმართველობის პერიოდში დიდწილად მსგავსია. განხორციელებული რეფორმები, რომლებიც ეხება ქალთა უფლებრივ მდგომარეობას, უმცირესობების მდგომარეობასა და ისლამის ინტერპრეტაციას, პირველი და მეორე მმართველობის პერიოდში დიდწილად ერთნაირია. მთავრობის შემადგენლობაში გენდერულმა დისბალანსმა და უმცირესობების მიმართ დისკრიმინაციულმა მიდგომამ აჩვენა, რომ თალიბანის სამოქმედო ტაქტიკა კვლავაც იგივეა. (BBC, 2021)

რაც შეეხება განსხვავებას, ესაა რიტორიკა. 2001 წლის ინტერვიუსა და 2021 წლის ინტერვიუს გაანალიზების შედეგად ნათლად იკვეთება, რომ მოლა ომარის რიტორიკა ბევრად უფრო ხისტი, რადიკალური და მტრულად განწყობილია ამერიკის შეერთებულ შტატებთან მიმართებით. ასევე აღსანიშნავია, რომ თალიბანის დამაარსებლისა და პირველი ლიდერის ინტერვიუში დიდი ადგილი უკავია ისლამის, როგორც თალიბანის მთავარი ღირებულებისა და ფუნდამენტური მნიშვნელობის მექონე იდეოლოგიის როლს. მოლა ომარი ღიად გამოხატავდა უკმაყოფილებას ამერიკის შეერთებული შტატების მისამართით და იყენებდა ისეთ პირდაპირ რიტორიკას, რომელიც პირდაპირ მტრული ხასიათის იყო. რაც შეეხება თალიბანის თანამედროვე წარმომადგენლების გამოსვლებს. მათი ინტერვიუების შესწავლის შედეგად იკვეთება, რომ 2021 წლიდან მოყოლებული, თალიბების საგარეოპოლიტიკური რიტორიკა ბევრად უფრო შერბილებულია, ვიდრე წინა მმართველობის დროს იყო. მნიშვნელოვანია, რომ ახლანდელი წარმომადგენლები ხაზს უსვამენ თანამშრომლობისა, მოლაპარაკებებისა და მშვიდობიანი გადაწყვეტის პრიორიტეტულობას თალიბანისთვის. მიუხედავად ამისა, აღნიშნავენ ომისა და დაპირისპირების შესაძლებლობის არსებობასაც. აქედან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ თალიბანის რიტორიკა მეორე მმართველობის პერიოდში შერბილებულია, პირველ მმართველობასთან შედარებით. თუმცა ქმედითი პოლიტიკური ნაბიჯები და გადაწყვეტილებები, ასევე ახალი კანონები, კვლავაც რეპრესიული ხასიათისაა და სხვადასხვა უფლებრივი ჯგუფის მიმართ შემზღვეველ დამოკიდებულებას გულისხმობს.

დასკვნა

კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ძირითადი ცვლილებები, რომლებიც იკვეთება თალიბების 1996-2001 წლის მმართველობასა და თანამედროვე რეჟიმს შორის და რომლებმაც განაპირობეს 2021 წელს მათი ხელისუფლებაში დაბრუნების პრეცედენტი, ერთი მხრივ მათი ოფიციალური პირების შეცვლილი, შერბილებული რიტორიკაა, მეორე მხრივ კი ამერიკის შეერთებული შტატებისა და მისი მოკავშირეების პოლიტიკის ცვლილება ავღანეთის მიმართ. გარდა ამისა, ევროპის კონტინენტზე მიმდინარე უკრაინის ომმა, რომელიც მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოებისთვის პრიორიტეტული გახდა და უსაფრთხოების მთავარ გამოწვევად იქცა, უკანა ფლანგზე გადასწია თალიბების საკითხი. ნაშრომის ფარგლებში გაანალიზებული ინტერვიუებისა და დოკუმენტების შედეგად გამოიკვეთა, რომ თალიბანი მუდმივად აქცენტირებს ცვლილებაზე და ამტკიცებს, რომ აღარ არის ის დაჯგუფება, რომელიც მსოფლიოს პირველი მმართველობის პერიოდიდან ახსოვს, თუმცაღა მათი ისლამის ინტერპრეტაცია და რეალური პოლიტიკური ნაბიჯები, რომლებიც გარკვეულ შეზღუდვებში აისახა, კვლავაც იწვევს საერთაშორისოდ აღიარებულ ადამიანის უფლებათა შელახვას. კვლევის ფარგლებში დამტკიცდა ჰიპოთეზა, რომ : თალიბანის მეორე მმართველობა პირველი მმართველობისგან განსხვავებით, შერბილებული რიტორიკით ხასიათდება, რომლის მთავარი მიზანიც საერთაშორისო ლეგიტიმაციის მოპოვებაა, თუმცა თალიბების მიერ 2021 წლიდან სხვადასხვა უფლებრივი ჯგუფის მიმართ განხორციელებული პოლიტიკა გვაჩვენებს, რომ დაგუფება დიდწილად კვლავ პირველი მმართველობის მსგავს ხერხებს იყენებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- AFRICA CENTER FOR STRATEGIC STUDIES. (2022). *Debunking the Malian Junta's Claims*. Retrieved from: <https://africacenter.org/spotlight/debunking-the-malian-juntas-claims/>
- Ahmadi, B. & Ebadi, A. (2022). *Taliban's Ban on Girls' Education in Afghanistan*. Retrieved from: <https://www.usip.org/publications/2022/04/talibans-ban-girls-education-afghanistan>
- ALJAZEERA. (2022). *Taliban tightens gender segregation rules in Afghanistan's Herat*. Retrieved from: <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/12/taliban-tightens-gender-segregation-rules-in-western-herat>
- ALJAZEERA. (2022). *Taliban orders Afghan women to cover their faces in public*. Retrieved from: <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/7/taliban-orders-afghan-women-to-cover-their-faces-in-public>
- Al Jazeera English. (2021, May 30). *Who are the Taliban? (Video file)*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=ecUchA2NsB8>
- ALJAZEERA. *Taliban still struggling for international recognition*. (2021). Retrieved from: <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/7/taliban-afghanistan-international-recognition>
- Britannica. (2021) *Taliban*. Retrieved from: <https://www.britannica.com/topic/Taliban>
- BBC. *Afghanistan: Don't recognise Taliban regime, resistance urges*. (2021). Retrieved from: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58484155>
- BBC. (2021). *Hardliners get key posts in new Taliban government*. Retrieved from: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58479750>
- Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, (1997). *Afghanistan Report on Human Rights Practices for 1996*. Retrieved from: https://1997-2001.state.gov/global/human_rights/1996_hrp_report/afghanis.html
- CFR. (2021) *The U.S War in Afghanistan 1999-2021*. Retrieved from: <https://www.cfr.org/timeline/us-war-afghanistan>
- Cooper, H & Jakes, L & Shear, M & Crowley, M. (2021). *In Afghan Withdrawal, a Biden Doctrine Surfaces*. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2021/09/04/us/politics/biden-doctrine-afghanistan-foreign-policy.html>
- Cox, Ch (2021). *From Bush to Biden: policies that led to the chaos in Afghanistan*. Retrieved from: <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2021/08/23/presidents-policies-afghanistan-bush-biden/8245394002/>
- D'Souza, S. (2016). *Taliban: The Rebels Who Aspire to be Rulers*. Retrieved from: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2347797015626043>
- HUMAN RIGHTS WATCH. (2021). *Afghanistan: Taliban Forcibly Evict Minority Shia*. Retrieved from: <https://www.hrw.org/news/2021/10/22/afghanistan-taliban-forcibly-evict-minority-shia>
- IJSS (2017) *The Trump administration's Afghanistan policy*. Retrieved from: <https://www.ijss.org/publications/strategic-comments/2017/us-afghanistan-policy>
- Kelsen, H. (1941). *Recognition in International Law: Theoretical Observations*. *The American Journal of International Law*, 35(4), 605–617. <https://doi.org/10.2307/2192561>
- Malik, A. (2021). *THE ISLAMIC EMIRATE OF AFGHANISTAN AND THE RECOGNITION OF GOVERNMENTS UNDER INTERNATIONAL LAW*. *Research Society of International Law*. Retrieved from: https://rsilpak.org/wp-content/uploads/2021/10/afghanistan-taliban-recognition_rsil.pdf
- Nourou, M, A. (2022). *Mali: according to the CESA, the balance sheet of the Goita regime contrasts with the official declarations*. Retrieved from: <https://www.agenceecofin.com/gouvernance/1705-97718-mali-selon-le-cesa-le-bilan-du-regime-goita-contraste-avec-les-declarations-officielles>
- RTE News. (2022). *Video file: Interview: Abdul Qahar Balkhis, Talib spokesperson for the Ministry of Foreign Affairs*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=Aj-6J-a3Wz4>
- Sakhi, N. (2021) *The humanitarian and human security crises in Afghanistan*. Retrieved from: <https://www.mei.edu/publications/humanitarian-and-human-security-crises-afghanistan>
- Santos, M & Teixeira, U. (2013). *The essential role of democracy in the Bush Doctrine: the invasions of Iraq and Afghanistan*. Retrieved from: <https://www.scielo.br/j/rbpi/a/nbY7xMM6RgMc5bWnbP4hKcv/?lang=en>
- Shams, S. & Hakimi, A. (2022). *Ukraine war: Why the West cannot afford to ignore Afghanistan*. DW. Retrieved from: <https://www.dw.com/en/ukraine-war-why-the-west-cannot-afford-to-ignore-afghanistan/a-61121939>
- Semple, M. (2014) *RHETORIC, IDEOLOGY, AND ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF THE TALIBAN MOVEMENT*. Retrieved from: <https://www.usip.org/sites/default/files/PW102-Rhetoric-Ideology-and-Organizational-Structure-of-the-Taliban-Movement.pdf>
- TOLOnews. (2021). *Interview with Taliban's Zabihullah Mujahid: Full Transcript*. Retrieved from: <https://tolonews.com/afghanistan-173452>
- The Washington Post Company. (2001). *Transcript: VOA Interview With Taliban Leader*. Retrieved from: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/attack/transcripts/omarinterview092301.htm>
- United States Institute of Peace. (2021). *Afghanistan Peace Process*. Retrieved from: <https://www.usip.org/programs/afghanistan-peace-process>
- U.S EMBASSY IN QATAR. (2020). *Agreement for bringing peace to Afghanistan*. <https://qa.usembassy.gov/agreement-for-bringing-peace-to-afghanistan/>
- Vox. (2021, November 10). *The Taliban explained. (Video file)*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=qIDkZAOjx9w>
- Westfall, S. (2021). *Taliban leaders are promising peace, order, and amnesty in Afghanistan. They promised that last time, too*. Retrieved from: <https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/22/taliban-historical-rhetoric/>
- Worden, S. (2022). *Russia's Invasion of Ukraine Helps the Taliban and Makes Afghans Worse Off*. *United States Institute of Peace*. Retrieved from: <https://www.usip.org/publications/2022/03/russias-invasion-ukraine-helps-taliban-and-makes-afghans-worse>
- Yamali, N. (2009). *What is meant by state recognition in international law*. *Academia*. https://www.academia.edu/6813972/What_is_meant_by_state_recognition_in_international_law_NURULLAH_YAMALI_JUDGE_GENERAL_DIRECTORATE_OF_INTERNATIONAL_LAWS_AND_FOREIGN_AFFAIRS_MINISTRY_OF_JUSTICE_TURKEY
- აღუეკსიძე, ლ. (2015). *თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი. თბილისი: იურისტების სამყარო*.